

Naar een dienstbaar financieel stelsel voor iedereen

**Bijdrage aan de uitvoering van de opdracht
aan de WRR in het kader van het
Burgerinitiatief Ons Geld**

Augustus 2016

Auteur:

H. van Steenberghe, econoom

Redactie: A. Broere, econoom

Inhoud

1.	Inleiding	3
2.	Definities en functies van geld	4
2.1	Definities van geld	4
2.2	Functies van geld	5
3.	Vormen van geldschepping	6
4.	Huidig geldstelsel	7
5.	Plan Ons Geld	8
6.	Plan Burgerbank	10
7.	Rente	16
7.1	Definitie en functies van rente	16
7.2	Rente en scheefgroei tussen arm en rijk	18
7.3	Rente en vastlopen van het systeem	21
7.4	Ander verdienmodel voor banken	22
8.	Staatsschuld	24
8.1	Huidig geldstelsel	24
8.2	Plan Ons Geld	25
8.3	Plan Burgerbank	26
9.	Woningschuld	28
9.1	Hypotheekrente	28
9.2	Aanscherpen leennorm en kwijtschelden hypotheke	29
10.	Pensioenen	31
11.	Omvang rente en geldscheppingswinst	33
11.1	Huidig bankstelsel	33
11.2	Plan Ons geld	34
11.3	Plan Burgerbank	36
12.	Risico's voor spaarders en de belastingbetaler	39
13.	Transformatieproces, eigendom en zeggenschap	42
14.	Samenvatting, conclusies en aanbevelingen	44
Bijlagen		
1.	Balans financiële sector op 1-1-2016	48
2.	Baten en lasten financiële sector in 2015	49
3.	Belastingplan Tiendpenning*	50
4.	Geldscheppingswinst voor de hele wereld	53
5.	Rekenprogramma woningwaarde en hypotheke / huren*	
6.	Rekenprogramma pensioenen*	
7.	Rekenprogramma gebruik van rente en vastlopen van het systeem*	

* Op aanvraag kan informatie hierover worden toegezonden.

Acknowledgements

Dankwoord aan Drs. A. Broere voor zijn redactie en inhoudelijk feedback op dit rapport.
Dankwoord aan Prof. dr. N. van Egmond voor zijn interesse en feedback op dit rapport.

1. Inleiding

Door het Burgerinitiatief Ons Geld is in maart 2016 een debat in de Tweede Kamer gehouden over het functioneren van ons geldstelsel en daaraan voorafgaand in oktober 2015 een rondetafelgesprek tussen de Vaste Commissie voor Financiën van de Tweede Kamer met een aantal genodigden. Bij het debat werd geconstateerd dat een verdieping in het onderzoek naar de rol van banken bij geldschepping en andere functies wenselijk is. Overwegende dat er behoefte is aan een dienstbaar bankstelsel met minder risico's voor spaarders en belastingbetalers, werd een motie van de leden Omzigt en Merkies aangenomen, waarin de regering wordt verzocht om de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) opdracht te geven om advies uit te brengen over de werking van het geldstelsel inclusief alle vormen van geldschepping door banken en hierbij in ieder geval te betrekken de voor- en nadelen van alternatieve systemen van geldschepping, alsmede de omvang van de geldscheppingswinst¹.

Met dit rapport wordt beoogd een bijdrage te leveren aan de uitvoering van de opdracht aan de WRR. In deze bijdrage staan de werking van het geldstelsel als geheel en banken in het bijzonder centraal.

In hoofdstuk 2 worden definities en functies van geld beschreven. Dit verduidelijkt hoe in dit document naar de werking van het geldstelsel wordt gekeken. In hoofdstuk 3 gaat het om de vraag welke vormen van geldschepping voor dit onderzoek relevant zijn. De overige vormen van geldschepping worden wel genoemd, maar er wordt in dit rapport niet op in gegaan.

In hoofdstuk 4 wordt kort het ontstaan en de werking van het huidige geldstelsel besproken en de noodzaak om een nieuw geldstelsel te ontwikkelen. Om het overzicht te behouden worden niet meer dan twee belangrijke alternatieven voor het huidige geldstelsel besproken. Deze twee alternatieven kunnen eventueel ook (voor een deel) gecombineerd worden toegepast.

In hoofdstuk 5 wordt als eerste alternatief voor het huidige geldstelsel het voorstel van Stichting Ons Geld besproken en met gegevens van DNB cijfermatig uitgewerkt.

In hoofdstuk 6 wordt het tweede alternatief voor het huidige geldstelsel besproken en eveneens met informatie van DNB cijfermatig uitgewerkt. Dit alternatief wordt plan Burgerbank genoemd.

In hoofdstuk 7 staat rente centraal. Wat is rente en wat zijn de functies van rente en wat de effecten van gebruik van rente. Welke verdienmodellen zijn er voor banken, anders dan die zijn gebaseerd op rente. Waarom speelt rente een essentiële rol bij monetaire vernieuwing?

De verschillen tussen de huidige situatie en die van de scenario's volgens 'Ons Geld' respectievelijk plan 'Burgerbank' worden onderbouwd door de balans van de gehele financiële sector per 1 januari 2016 naast die van de balans na uitvoering van de twee scenario's te zetten. De effecten van de drie scenario's op staatsschuld, woningsschuld, pensioenen, omvang van de rente en geldscheppingswinst en de risico's voor spaarders en de belastingbetalers worden besproken in hoofdstuk 8 tot en met 12.

In hoofdstuk 13 worden de stappen uitgewerkt, die in hoofdlijnen nodig zijn om de twee alternatieven voor het huidige geldstelsel te kunnen implementeren. Verder wordt er een antwoord gegeven op de vraag waarom het voor het invoeren van een voor allen dienstbaar geldstelsel wenselijk is dat eigendom van en zeggenschap over het geldstelsel worden gewijzigd. Deze twee punten worden niet in de adviesvraag van de Tweede Kamer genoemd. Vanwege hun belang worden ze hier wel genoemd.

Tot slot worden in hoofdstuk 14 de samenvatting, conclusies en adviezen weergegeven.

In bijlage 1 en 2 worden balans van de financiële sector op 1-1-2016 en baten en lasten over 2015 weergegeven. In bijlage 3 wordt een korte beschrijving van belastingplan Tiendpenning gegeven wat eventueel ook bij het huidige financiële systeem, plan Ons Geld en de Burgerbank kan worden ingevoerd. In de hoofdtekst van dit rapport staan uitsluitend de effecten voor Nederland. In bijlage 4 tenslotte, wordt een voorbeeld gegeven over wat de omvang van de geldscheppingswinst ten behoeve van alle wereldburgers zou kunnen zijn als het in dit document beschreven plan wordt uitgevoerd.

---

¹ <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2016Z06289&did=2016D12937>

2. Definities en functies van geld

2.1 Definities van geld

Volgens de voor dit rapport gebruikte literatuur² wordt geld gedefinieerd als: 'Het in een volkshuishouding algemeen aanvaarde betaalmiddel.' Deze definitie van geld sluit aan op het idee dat de meeste mensen hebben over wat geld is, hoe officiële instanties zoals DNB berekenen hoeveel geld er is en hoe bij 'Plan Ons Geld' over gebruik van geld wordt gedacht.

We kunnen de definitie van geld ook omschrijven als een sociaal construct (afpraak) om waarden in ruimte en tijd uit te wisselen. Deze definitie van geld sluit aan op de visie en werkwijze zoals die bij 'Plan Burgerbank' wordt toegepast.

Bij plan Ons Geld worden de termen 'vol / echt geld' en 'leen / schuldgeld' gebruikt. Alleen het geld dat door de overheid in omloop wordt gebracht wordt hierbij als vol / echt geld gezien. En het geld dat banken op basis van kredietverlening in omloop brengen wordt leen / schuldgeld genoemd. Het idee hierbij is dat de overheid garant kan staan voor het geld dat ze zelf in omloop brengt.

Bij plan Burgerbank worden de termen 'echt / vol geld' en 'fantom / nep geld' gebruikt. In principe alleen het geld dat door relevante activa met de teldefinitie M4 en eventueel M5 is gedekt, wordt hierbij als echt / vol geld aangemerkt (zie voor specificatie van de relevante activa pagina 14). Al het andere geld wordt hierbij als fantom / nep geld gezien. Het idee is, dat de overheid niet bestaat (dit zijn we zelf) en de overheid dus niet garant voor dekking van het geld kan staan. Bij Burgerbank wordt echt geld als variant op gebruik van goud gedekt door relevante activa / voorraad goederen die echt beschikbaar zijn.

Door verschillende mensen en organisaties wordt alleen het chartale geld (papier en munt geld) als echt geld gezien en de tegoeden die bij banken op de betaal en spaarrekeningen staan gedefinieerd als een recht op uitbetaling van echt geld. Deze definitie van geld is gebaseerd op de officiële beschrijving hoe kredietverlening met het principe van wederzijdse schuldaanvaarding werkt. En hoe het geldsysteem dat nu in gebruik is oorspronkelijk werkte. De voorlopers van onze huidige banken waren goudsmeden. Op het moment dat mensen goud bij een goudsmid in bewaring gaven kregen ze een papiertje met de naam 'Promesse' waarop stond hoeveel goud men in bewaring had gegeven. Dit papiertje is geëvolueerd tot het papiergeld dat we nu vandaag nog steeds gebruiken. Onder andere door de organisatie CMN³ worden rechtszaken gevoerd over de vraag of het geld dat banken door kredietverlening in omloop brengen en dat als tegoeden op betaal en spaarrekeningen bij banken staat, wel of niet echt geld moet worden genoemd. Onder andere rechtbank Den Bosch heeft bepaald dat dit als echt geld moet worden aangemerkt. Voor dit rapport is deze discussie niet relevant en wordt er niet verder op ingegaan.

Organisaties zoals DNB gebruiken voor de berekening hoeveel geld er is de definitie van M1, M2 en M3. Hierbij is M1 de chartale geldhoeveelheid. Dit was in Nederland begin 2016 € 57 miljard. Bij M2 worden ook de tegoeden op betaal en spaarrekeningen met een looptijd tot twee jaar meegeteld. Bij M3 worden ook de schuldbewijzen van banken met een looptijd tot twee jaar als geld meegeteld. De omvang van M3 is in Nederland volgens DNB begin 2016 € 860 miljard.

Bij plan Burgerbank wordt van een breder geldbegrip M4 uitgegaan. De definitie van M4 is de totale hoeveelheid geld die de gehele samenleving nodig heeft. Op 1-1-2016 heeft dit in Nederland een omvang € 2.077 miljard. Het bestaat uit het eigen vermogen van de Burgerbank, het chartale geld en alle tegoeden op betaal en spaarrekeningen bij de Burgerbank. Dit is op eventueel paar kleine correctieposten na alles wat aan de rechterkant op de balans bij de Burgerbank staat (zie pagina 13).

In dit rapport worden ook de begrippen M5 en M6 gebruikt. De definitie van M5 is de geconsolideerde balans van de hele financiële sector in Nederland minus buitenlands bedrijf (vorderingen op en schulden aan buitenland). M5 had op 1-1-2016 een omvang van € 2.295 miljard (zie pagina 13). M6 heeft betrekking op de totale, gecombineerde balans van de gehele financiële sector in Nederland. M6 had op 1-1-2016 een omvang van € 5.531 miljard (zie pagina 12).

---

² Geld, banken & financiële markten, J.A. Cons en C. de Pee 1991

³ <http://www.cmn-lcc-international.com/>

Door de geldbegrippen M1 tot en met M6 naast elkaar te zetten krijgen we een beter inzicht in hoe het huidige geldsysteem, plan Ons Geld, respectievelijk plan Burgerbank werken. Ook blijkt hieruit hoeveel geld de samenleving nodig heeft om goed te kunnen functioneren en wat in feite overbodige ballast is.

2.2 Functies van geld

Hieronder worden de functies van geld weergegeven. Het verduidelijkt waar geld voor wordt gebruikt en hoe een goed financieel systeem moet worden ingericht.

Functies van geld volgens schoolboekje:

- 1) Rekenmiddel
- 2) Betaal / ruilmiddel
- 3) Bewaarmiddel

waaraan wordt toegevoegd:

- 4) Speculatiemiddel (ongeveer 90% van het totale transactiebedrag in de wereld)
- 5) Machtsmiddel

en:

- 6) Administratieve afspiegeling van de productiecapaciteit (arbeid) op een bepaald moment in de tijd
- 7) Administratieve verdeelsleutel voor verdeling van de productie
- 8) Administratieve afspiegeling van wat er op de balans in de reële wereld gebeurt

De eerste drie hierboven beschreven functies van geld zijn redelijk bekend uit de economielessen op school. De schoolboeken vermelden echter niet dat voor ongeveer 90% van het totale wereldwijde transactiebedrag, geld voor speculatieve doelen wordt gebruikt c.q. misbruikt. En dat dit speculatieve gebruik/misbruik van geld één van de belangrijkste oorzaken is waarom zich periodiek financiële crisissen voordoen. Een voorbeeld van speculatief gebruik van geld is de internationale valutahandel Forex. Op Forex wordt per dag een bedrag van ongeveer 5.000 *miljard* dollar verhandeld, terwijl voor ondersteuning van de wereldhandel slechts 1% van dit bedrag nodig is. Driekwart van de beurstransacties valt onder de categorie *high frequency trading*. Ook dit heeft niets met ondersteuning van de behoefte van de reële economie te maken. De twee hiervoor genoemde voorbeelden gaan aan verreweg de meeste mensen voorbij. Dichter bij huis zijn de ontwikkelingen op de woningmarkt (zie paragraaf 9.2). Voor deze vorm van speculatief misbruik van het systeem ligt vanzelfsprekend ook medeverantwoordelijkheid bij de kopers van een woning. Speculatie op de woningmarkt kan worden tegengegaan door prijsopdrijvende effecten te vermijden, zoals het verlenen van te hoge hypotheeken ten opzichte van reële waarde van de woning en het inkomen.

Geld is machtsmiddel omdat de superrijke 0,1% van de wereldbevolking volgens de uitkomsten van het World Wealth Report 2015 door het grote financiële vermogen een onevenredig grote invloed uitoefent op economie en politiek.

Volgens de meeste mensen is de primaire functie van geld die van betaalmiddel. Het wekt geen verbazing dat dit in het algemeen wordt gedacht. In feite is 60% van de Nederlandse bevolking onbemiddeld, waardoor men elke maand strompelt naar de volgende uitbetaling van salaris, uitkering of toeslag. Afgezien van pensioen-spaargeld heeft men geen middelen in reserve om tegenvallers uit op te vangen. Pensioen-spaargeld is daar echter niet voor bestemd, dus er kan worden gesteld dat de meeste Nederlandse huishoudens niet in staat zijn om schokken in de financiële huishouding op te vangen.

In de visie van plan Burgerbank is geld een sociaal construct (afsprake) om waarden in ruimte en tijd uit te wisselen. Volgens deze zienswijze is de functie van geld in eerste instantie die van bewaarmiddel. Ongeveer 10% van het geld wat bij de Burgerbank op de balans staat wordt eens per maand ook als betaalmiddel voor de reële economie gebruikt. De resterende 90% wordt voor het grootste deel in de vorm van een spaarproduct of als uitgesteld inkomen bewaard (zie rechterkant balans van de Burgerbank op pagina 13).

Bij plan Burgerbank is er rekening mee gehouden dat geld ook de laatste drie van de hierboven genoemde functies (6,7 en 8) heeft. Dit is in praktijk al zo, ook al zijn we ons hierover in het algemeen niet zo bewust en wordt er door de meeste beleidsmakers (te) weinig aandacht aan besteed.

Bij functie 7 van geld gaat het erom dat de verdeling van het inkomen uit kapitaal en arbeid – de arbeidsinkomensquote (AIQ) - en de verdeling ervan over de verschillende bevolkingsgroepen in evenwicht moet zijn, omdat anders de economie stagneert. In het rekenmodel voor de Burgerbank wordt de totale waarde van de productie na aftrek van de noodzakelijk te plegen investeringen en de te vormen voorraden naar rato van het gebruiksrecht (inkomen) over de gehele bevolking verdeeld.

Bij functie 8 van geld gaat het erom dat als in de reële economie de voorraad relevante activa (zie pagina 14) toe of afneemt, als tegenhanger hiervan de voorraad (spaar)geld in de financiële economie ook toe of af moet nemen. Immers de voorraad relevante activa (opgeslagen arbeid) is een voorraad toekomstig gebruik/woongenot. Het (spaar)geld vormt een administratieve afspiegeling van het gebruiksrecht van het reeds geproduceerde en opgeslagen toekomstig gebruikngenot.

3. Vormen van geldschepping

Op basis van de voor dit rapport geraadpleegde bronnen⁴ worden er zes vormen van geldschepping gehanteerd.

Voor dit rapport relevante vormen van geldschepping

- Wederzijdse schuldaanvaarding (kredietverlening)
- De aankoop van goederen, diensten en waardepapieren door geldscheppende instellingen
- Geldschepping door de overheid

Overige vormen van geldschepping

- Substitutie
- Het omwisselen van vreemde valuta in binnenlandse valuta
- Omzetting van andere bancaire passiva in girale tegoeden

De meest voorkomende vorm van geldschepping is wederzijdse schuldaanvaarding⁵. Hierbij wordt op basis van de handtekening die een klant bij een geldscheppende bank onder een leningscontract zet geld geproduceerd. Door de betreffende bank wordt via de computer uit het niets een giraal tegoed gecreëerd en op de betaalrekening van de klant gezet, die hier een betaling mee kan doen. Bij de definitie van geld zoals dat hier wordt gebruikt, vormt het giraal tegoed dat op de rekening van de klant wordt gezet een recht op uitbetaling van chartaal geld. Dit recht kan worden gezien als een claim die de bank aan de klant toekent. Vandaar de naam wederzijdse schuldaanvaarding.

Voor de financiering van de aankoop van goederen, diensten en waardepapieren (zoals staatsobligaties) wordt door banken eveneens met een druk op de knop van een computer uit het niets geld gecreëerd. De naam voor deze vorm van geldschepping is 'monetisatie van de activa'. Evenals bij wederzijdse schuldaanvaarding is de enige beperking voor het op deze manier geld scheppen, dat banken een minimum percentage aan eigen vermogen en liquide middelen op de balans moeten aanhouden.

Het boekhoudkundige principe van monetisatie van de activa is overigens de kern van geldschepping bij arabisch / islamitisch bankieren. Bij arabisch / islamitisch bankieren wordt gebruik van schuld vanwege de Koran als verwerpelijk gezien en is het ook verboden om rente te rekenen. In het christelijke Europa werden schuld en rente ook lange tijd als verwerpelijk beschouwd. Het meest bekende product bij islamitisch bankieren is de 'Halal hypotheek'. Deze vorm van hypotheek is in feite een variant op huurkoop of leasen. Op verzoek van de klant koopt de bank bijvoorbeeld een woning van € 200.000. De klant betaalt de bank hiervoor in 30 jaar bijvoorbeeld € 400.000. In de contracten en afschriften etc. die hierbij worden gebruikt, wordt nergens de woorden schuld en rente vermeld. Desondanks is de 'Hallal hypotheek' vergelijkbaar met een westerse anuiteitenhypotheek. Bij een rente van ongeveer 5%

⁴ Geld, banken & financiële markten, J.A. Cons en C. de Pee 1991

⁵ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2016/02/01/kamerbrief-met-kabinetsreactie-ons-geld>

per jaar kosten beide hypotheekvormen even veel. Bij de Halal hypotheek wordt de klant echter pas volledig eigenaar van de woning als hij/zij de laatste euro aan de bank heeft betaald. Bij westers bankieren wordt de klant op het eerste gezicht direct bij het in ontvangst nemen van de sleutel bij de notaris eigenaar van de woning. Echter als we naar de kleine lettertjes in de westerse hypotheekcontracten kijken, dan is men ook pas volledig eigenaar van de woning als de laatste euro aan de bank is betaald.

Omdat de kassen van de overheid en sociale fondsen formeel niet tot de geldhoeveelheid worden gerekend zal, wanneer de overheid nettobetalingen verricht aan het publiek, de geldhoeveelheid toenemen. Dit geldt ook voor sociale fondsen. Op het moment dat de uitkeringen worden betaald neemt formeel de geldhoeveelheid toe. Bij plan Ons Geld wordt door de overheid op een nieuwe manier schuldvrij geld gecreëerd, zie voor bespreking hiervan hoofdstuk 5 Plan Ons Geld.

Bij plan Burgerbank blijven de eerste vijf hierboven genoemde vormen van geldschepping mogelijk. Afhankelijk van de gewenste uitvoering zal het grootste deel van de geldschepping worden gerealiseerd door kredietverlening of door de toepassing van een variant op het Arabisch bankieren. Bij plan Burgerbank is geldschepping door de overheid zoals dit in plan Ons Geld wordt voorgesteld echter in principe niet mogelijk.

Met substitutie wordt onder meer bedoeld het omzetten van bankbiljetten in een giraal tegoed. Geldsubstitutie is een zuiver formele bron van geldschepping, omdat de totale geldhoeveelheid er niet door wordt beïnvloed. Immers het inleveren van bankbiljetten bij geldscheppende banken betekent een daling van de chartale geldhoeveelheid en een stijging van de girale geldhoeveelheid. Bij opname van bankbiljetten is er een tegenovergestelde beweging.

Bij omwisselen van vreemde valuta in binnenlandse valuta is er vanuit binnenlands perspectief gezien sprake van een materiële vorm van geldschepping. Voor de twee valuta samen gebeurt in wezen iets vergelijkbaars als bij geldsubstitutie en wordt – internationaal gezien - de totale geldhoeveelheid niet beïnvloed.

Bij omzetting van andere bancaire passiva (zoals spaartegoeden en schuldbewijzen met een looptijd van langer dan twee jaar) in girale tegoeden is volgens de officiële definitie van geld zoals die bijvoorbeeld door DNB voor berekening van M3 wordt gebruikt ook sprake van geldschepping. Ook gaat het hier in wezen om een vorm van geldsubstitutie en om een formele vorm van geldschepping. In de definitie van geld zoals dit bij plan Burgerbank wordt gehanteerd, wordt dit niet als geldschepping beschouwd.

4. Huidig geldstelsel

In 1609 werd de Bank van Amsterdam (BvA) - een privéonderneming - opgericht. Haar organisatievorm en werkwijze vormt de basis waarop het huidige westerse banksysteem is ontwikkeld. De eerste centrale bank was de Bank of England, die in 1694 werd opgericht met toestemming van koning William of Orange als beloning voor de ondersteuning die de bankiers hem gaven bij de verovering van de troon van Engeland. Vanaf de grondlegging was de Bank of England een private onderneming, die ten opzichte van de collega banken in een monopolypositie werd geplaatst voor wat betreft de uitgifte en het in circulatie brengen van de pond sterling.

Private banken hebben eveneens een monopolypositie binnen het huidige monetaire stelsel. Banken kunnen immers zelf geld creëren door het simpelweg in de eigen administratie bij te schrijven. Private banken hebben daardoor een bepalende macht in de economie en dientengevolge ook in de maatschappij. Deze macht is niet aan principes van democratie en transparantie onderworpen. Ze gaat schuil achter de private machtsstructuren en de particuliere belangen van waaruit het bankensysteem is voortgekomen. Het grote publiek en ook de politiek hebben nog steeds nauwelijks een idee over de impact van deze macht. Daarbij komt dat private banken winstmaximalisatie nastreven. Ze zijn daarbij verantwoordelijk verschuldigd aan hun aandeelhouders. Evenals bij elk ander grote beursgenoteerde onderneming staat aandeelhouderswaarde centraal. Private banken dienen daarom de belangen van de aandeelhouders en niet die van de samenleving.

Naast banken zijn er in het huidige financiële stelsel verder pensioenfondsen, verzekeringsmaatschappijen en beleggingsinstellingen. De verzekeringsmaatschappijen en beleggingsinstellingen zijn privéondernemingen, die evenals vrijwel alle banken, streven naar winstmaximalisatie. Pensioenfondsen hebben een semi-privaat / publiek karakter en hebben formeel als doel het behartigen van de belangen van hun deelnemers. Gelet op de structuur van het pensioensysteem waar we nu mee werken en het feit dat pensioenfondsen meer dan de helft van hun beleggingsportefeuille hebben uitbesteed aan private beleggingsinstellingen is het discutabel of de belangen van de pensioengerechtigden worden gediend. De fondsen weigeren bijvoorbeeld een discussie aan te gaan over de vraag in welke mate de huidige belegde reserves van de fondsen de aanspraken van de pensioengerechtigden, zowel in de opbouwfase als in de afbouwfase, dekken⁶.

Volgens historicus en filosoof Ankersmit is er sprake van een feodaal systeem *wanneer grote publieke belangen in handen zijn van een private elite*. In het huidige geldstelsel is daar absoluut sprake van. Het huidige geldstelsel heeft in essentie nog steeds een feodaal karakter, waarbij een kleine elite de dienst uit maakt en het financiële systeem exploiteert om te eigen bate de toegevoegde waarde af te romen die in de reële economie wordt geproduceerd.

Door de aanhoudende ecologische, sociale en financiële crises van de afgelopen eeuwen, worden wij in deze tijd door de crisis die in 2007 begon, opnieuw gedwongen om het bestaande geldstelsel en haar belangrijkste eigenschappen te analyseren, beoordelen en te bediscussiëren.

In het boek 'Schuld, de eerste 5000 jaar' (2012), stelt David Graeber dat de strijd tussen arm en rijk de afgelopen duizenden jaren voornamelijk over discussies met betrekking tot schuldhorigheid, kwijtschelding en de rechtmatigheid of onrechtmatigheid van rente is gegaan.

In hoofdstuk 5 dat gaat over Plan Ons geld wordt een voorstel uitgewerkt, waarbij de mogelijkheid om geld te scheppen wordt verschoven van private banken naar de overheid. De overheid is daardoor beter dan nu het geval is, in staat om de zorg voor de bestaanszekerheid der bevolking en spreiding van welvaart op zich te nemen en hierdoor invulling te geven aan *artikel 20* van de Nederlandse grondwet. In hoofdstuk 6 -Plan Burgerbank- wordt een (coöperatief) alternatief uitgewerkt. Door plan Burgerbank uit te voeren, wordt het hele financiële systeem en niet alleen de banken dienstbaar gemaakt aan de samenleving.

5. Plan Ons Geld

Plan Ons Geld is geïnspireerd door het Chicagoplan⁷ en door Positive Money⁸ in Engeland. Een uitgebreide beschrijving van dit plan staat op de site van Stichting Ons Geld⁹. Omdat op internet al genoeg informatie is te vinden over wat het idee en de bedoeling van dit plan is, beperken we ons hier tot een beschrijving van de essentie en een cijfermatige uitwerking van dit plan.

De essentie van het plan Ons Geld is dat door een relatief kleine en eenvoudige aanpassing van het huidige banksysteem de mogelijkheid om geld te scheppen wordt verschoven van private banken naar de overheid. Daardoor is de overheid niet langer afhankelijk van private banken. De overheid kan haar soevereine macht en recht uitvoeren om zelf schuld en rentevrij geld in omloop te brengen. Dit heeft tot gevolg dat de overheid beter dan nu in staat wordt om 'de zorg voor de bestaanszekerheid der bevolking en spreiding van welvaart op zich te nemen' en hierdoor invulling te geven aan artikel 20 van de Nederlandse grondwet.

De effecten van plan Ons Geld op de staatsschuld, woningschuld, pensioenen, omvang van de rente en geldscheppingswinst, risico's voor spaarders en de belastingbetaler worden besproken in hoofdstuk 8 tot en met 12. In hoofdstuk 13 wordt nader ingegaan op het transformatieproces dat nodig is om plan Ons Geld mogelijk te maken. Verder op wie bij de overheid en op basis waarvan bepaalt hoe en hoeveel geld jaarlijks door de overheid in omloop wordt gebracht.

---

⁶ <http://adbroere.nl/web/nl/columns/mag-ik-uw-aandacht-fondsbestuurders.php>

⁷ <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2012/wp12202.pdf>

⁸ <http://positivemoney.org/>

⁹ <http://onsgeld.nu/>

Bij plan Ons Geld worden slechts een paar kleine en relatief eenvoudige aanpassingen aan het huidige banksysteem toegepast. Om een beeld te krijgen hoe de aanpassingen er voor Nederland met de meest recente -officieel geautoriseerde- cijfers er uit zien, is op basis van gegevens die op de DNB site staan¹⁰ eerst bekeken hoe de huidige situatie is. DNB geeft in eerste instantie geaggregeerde cijfers. Met behulp van aanvullende informatie op de DNB site, zijn gegevens nader uitgesplitst en of geclusterd, waardoor de gegevens bruikbaar zijn gemaakt voor deze analyse. In bijlage 1 wordt in detail de balans van de gehele financiële sector op 1-1-2016 weergegeven. Voor het onderdeel banken wordt hieronder een samenvatting weergegeven van de balans van DNB respectievelijk de banken excl. DNB op 1-1-2016.

Huidige situatie

Balans DNB op 1-1-2016 (bron DNB)				
Staatsschuld	45	Kapitaal en reserves (eigen vermogen)	12%	27
		Chartale geldomloop (papier en muntgeld)		57
Vorderingen op banken	82	Tegoeden van banken		116
Activa buitenland	37	Passiva buitenland		10
Overige activa	59	Overige passiva		13
Totaal (x € 1 miljard)	€ 223	Totaal (x € 1 miljard)		€ 223

Balans banken excl. DNB in Nederland op 1-1-2016 (bron DNB)				
Vaste activa / onroerendgoed	4	Kapitaal en reserves (eigen vermogen)	6%	141
Staatsschuld	153	Betaalrekeningen		199
Hypotheek (bruto)	414	Spaarrekeningen		348
Leningen huishoudens en bedrijven	338			
Diverse waardepapieren*	896	Diverse waardepapieren*		1.073
Activa buitenland	436	Passiva buitenland		485
Financiële derivaten	200	Financiële derivaten		221
Overige activa	55	Overige passiva		29
Totaal (x € 1 miljard)	€ 2.496	Totaal (x € 1 miljard)		€ 2.496

* Bestaat met name uit bedragen die de financiële organisaties over een weer bij elkaar in de boeken hebben staan.

De bedragen bij de post staatsschuld hebben in dit verband betrekking op het gedeelte van de schuld dat de overheid aan banken in Nederland heeft. De specificatie van de opbouw van het houderschap van de totale Nederlandse staatsschuld staat op pagina 26.

Volgens plan Ons Geld is het de bedoeling dat tegoeden van huishoudens en bedrijven, die nu bij banken op betaal en min of meer vrij opneembare spaarrekeningen staan (zoals internet spaarrekeningen), worden overgeheveld naar een rekening bij een nog nader te benoemen staatsbank. Voor het gemak is er in deze analyse vanuit gegaan dat DNB de rol van de staatsbank krijgt toebedeeld.

Bij plan Ons Geld is het de bedoeling dat er op tegoeden, die door bedrijven en particulieren bij de staatsbank worden aangehouden, geen rente of rendement wordt gegeven. Als men wil sparen en rente of rendement op het spaargeld wil ontvangen, dan moet het tegoed bij de staatsbank worden overgeboekt naar een spaar of beleggingsrekening bij een private bank of financiële dienstverlener, waarbij een vaste looptijd wordt overeengekomen met rente en/of –mogelijk- rendement.

Het is niet duidelijk welk deel particulieren en bedrijven van hun huidig tegoed bij private banken als vrij opneembaar tegoed op een rekening bij de staatsbank willen laten staan waar ze geen rente op krijgen. Nu is 83% van het spaargeld bij banken vrij opneembaar. Over dit deel aan spaargeld krijgt men nu ook bijna geen rente en dit vormt voor mensen geen aanleiding om hun spaargeld vast te zetten om meer rente te krijgen. Voor de eenvoud is er vanuit gegaan dat dit in de nieuwe situatie ook zo zal zijn, dus dat het tegoed grotendeels wordt aangehouden bij de staatsbank.

¹⁰ <http://www.dnb.nl/statistiek/statistieken-dnb/financiële-instellingen/index.jsp>

Er wordt verondersteld dat plan Ons Geld alleen betrekking heeft op de tegoeden van ingezetenen van Nederland. De posten activa en passiva buitenland worden samen ook wel het buitenlands bedrijf genoemd en hebben betrekking op vorderingen op en tegoeden van niet Nederlands ingezetenen. In de post passiva buitenland zijn de tegoeden op betaal en spaarrekeningen van niet ingezetenen van Nederland opgenomen.

Nieuwe situatie stap 1

Balans DNB op 1-1-2016 (bron DNB)				
Staatsschuld	45	Kapitaal en reserves (eigen vermogen)	4%	27
		Chartale geldomloop (papier en muntgeld)		57
Overheidsgeld	538	Tegoeden huishoudens en bedrijven		538
Vorderingen op banken	82	Tegoeden van banken		116
Activa buitenland	37	Passiva buitenland		10
Overige activa	59	Overige passiva		13
Totaal (x € 1 miljard)	€ 761	Totaal (x € 1 miljard)		€ 761

Balans banken excl. DNB in Nederland op 1-1-2016 (bron DNB)				
Vaste activa / onroerendgoed	4	Kapitaal en reserves (eigen vermogen)	6%	141
Staatsschuld	153	Overheidsgeld		538
Hypotheke (bruto)	414	Spaarrekeningen (vast)		9
Leningen huishoudens en bedrijven	338			
Diverse waardepapieren*	896	Diverse waardepapieren*		1.073
Activa buitenland	436	Passiva buitenland		485
Financiële derivaten	200	Financiële derivaten		221
Overige activa	55	Overige passiva		29
Totaal (x € 1 miljard)	€ 2.496	Totaal (x € 1 miljard)		€ 2.496

* Bestaat met name uit bedragen die de financiële organisaties over een weer bij elkaar in de boeken hebben staan.

De twee bovenstaande tabellen illustreren dat door invoering van plan Ons Geld de omvang van de balans van DNB wordt verlengd met € 538 miljard (77% BBP). In paragraaf 8.2 en 9.2 wordt bekeken hoe met deze additionele € 538 miljard de staatsschuld en woningsschuld gedeeltelijk kunnen worden geliquideerd. Hierdoor wordt de omvang van de balans van de bankensector kleiner gemaakt.

6. Plan Burgerbank

Plan Burgerbank is onder andere geïnspireerd door het goudsmid systeem dat in Europa lange tijd werd gebruikt voordat het huidige bankstelsel werd ingevoerd. (re: Mondragon¹¹, Rabobank, de levensloopspaarrekening in Singapore¹² en het hypotheekobligatiesysteem in Denemarken¹³.)

Mondragon werd in 1956 opgericht en is thans met ruim 74.000 medewerkers één van de grootste coöperatieve bedrijven ter wereld. Het financiële hart van Mondragon is een coöperatieve bank met de naam 'Caja Laboral'. Dit is Catalaans voor Arbeidersbank. Bij een financieel systeem dat dienstbaar is aan allen past de naam 'Burgerbank'.

Een belangrijk onderdeel van het systeem dat wordt gehanteerd door Mondragon is, dat alle medewerkers/leden van de coöperatie een betaal en spaarrekening bij de Caja Laboral hebben. Bovendien is deelname aan een pensioen/levensloopregeling via de coöperatie verplicht gesteld. Deze regeling wordt ook door de Caja Laboral uitgevoerd. De regeling heeft overeenkomsten met de verplichte deelname aan een pensioen en of levensloop spaarregeling in Nederland en Singapore.

¹¹ <http://tegenlicht.vpro.nl/afleveringen/2011-2012/Mondragon.html>

¹² <https://www.cpf.gov.sg/members>

¹³ <http://www.dnb.nl/nieuws/nieuwsoverzicht-en-archief/dnbulletin-2012/dnb273486.jsp>

In de statuten van Mondragon is opgenomen dat het zorgen voor werk en inkomen van de leden voor het maken van winst gaat. Deze bepaling lijkt op artikel 20 van de grondwet in ons land, waarin staat dat: 'de overheid dient te zorgen voor bestaanszekerheid der bevolking en spreiding van welvaart.'

Toepassing van dit systeem biedt de volgende mogelijkheden:

- Doorbreken van de afhankelijkheid c.q. het feodale karakter van het huidige systeem
- Faciliteren van betalingsverkeer, sparen, lenen en investeren
- Faciliteren van pensioenen en verzekeringen
- Een evenwichtige opbouw van de balans van Caja Laboral, waarbij de funding qua omlooptijd en opbouw in goede verhouding staat tot de samenstelling van de activazijde van de balans en daardoor met de investeringen in de reële economie.

Op dit moment is het grootste deel van de Nederlandse bevolking afhankelijk van een kleine groep (financiële) elite, die structureel ongeveer 20% van de totale productieopbrengst –weergegeven in het Bruto Binnenlands Product- afroomt (zie paragraaf 7.2). Door de Burgerbank op te zetten zoals dat met de Caja Laboral is gedaan, in combinatie met de pensioen/levensloopspaarregeling, beschikt het volk zelf over genoeg eigen (spaar)geld waardoor bijna elk gewenste investering autonoom kan worden gefinancierd en het de rijkste 1% hiervoor niet meer nodig heeft. Ook de praktijk van private financiële organisaties die structureel veel te hoge kosten in rekening brengen, kan hierdoor tot een minimum worden beperkt (zie paragraaf 11.3).

In de reële economie worden consumptie- en kapitaalgoederen geproduceerd. Consumptiegoederen zijn onder andere voeding, kleding, woninginrichting en het grootste deel van de diensten. Kapitaalgoederen bestaan onder meer uit woningen, bedrijfsgebouwen, grond- weg en waterbouwkundige werken, productie- en vervoermiddelen. Op de linkerkant van de balans van de Burgerbank staan de relevante activa respectievelijk de financiering van consumptie- en kapitaalgoederen. Op de rechterkant van de balans bij de Burgerbank staan eigen vermogen en tegoeden op betaal en spaarrekeningen. Het bedrag dat bij de Burgerbank op de rechterkant van de balans staat, heeft in het rekenvoorbeeld dat in dit rapport wordt gebruikt een omvang van ongeveer drie keer het BBP en kan hierdoor slechts voor een beperkt deel worden gebruikt om hiermee op korte termijn consumptiegoederen te kopen, vanwege het simpele feit dat deze hoeveelheid consumptiegoederen niet beschikbaar is c.q. de vraag naar consumptiegoederen niet deze omvang heeft. De pensioen / levensloopspaarregeling zorgt er bovendien voor dat het grootste deel van de tegoeden op de rechterkant van de balans bij de Burgerbank niet direct vrij opneembaar zijn en hierdoor niet op korte termijn voor consumptieve besteding kunnen worden gebruikt. Dit bevordert de stabiliteit van het systeem. Zie hiervoor ook functie 8 bij functies van geld.

Voor het welslagen van plan Burgerbank is een grote wijziging in de werking van het financiële stelsel nodig. Om een beeld te krijgen van hoe die aanpassingen voor Nederland met de meest recente officieel erkende cijfers eruitzien, is op basis van de gegevens die op de site van DNB¹⁴ en CBS¹⁵ staan eerst de huidige situatie geanalyseerd.

DNB geeft in eerste instantie geaggregeerde cijfers. Met behulp van aanvullende gegevens op de site van DNB zijn gegevens nader uitgesplitst en of op een bepaalde manier geclusterd, waardoor ze bruikbaar zijn voor dit onderzoek. In bijlage 1 is in detail de balans van de hele financiële sector op 1-1-2016 weergegeven. Deze cijfers representeren de huidige situatie.

De effecten van plan Burgerbank op de staatsschuld, woningschuld, pensioenen, de omvang van de rente en geldscheppingswinst, de risico's voor spaarders en de belastingbetaler worden besproken in hoofdstukken 8 tot en met 12. In hoofdstuk 13 wordt nader ingegaan op het transformatieproces dat nodig is om plan Burgerbank mogelijk te maken, alsmede op vragen over eigendom en zeggenschap.

---

¹⁴ <http://www.dnb.nl/statistiek/statistieken-dnb/financiële-instellingen/index.jsp>

¹⁵ <http://statline.cbs.nl/Statweb/selection/?DM=SLNL&PA=82641NED&VW=T>

Totaal balans financiële sector in Nederland op 1-1-2016 (bron DNB) (M6)

Vaste activa / onroerendgoed	47	Kapitaal en reserves (eigen vermogen)	5%	275
Staatschuld (marktwaarde)	494	Chartale geldomloop (papier en muntgeld)		57
Hypotheke(n) (bruto)	703	Betaalrekeningen		199
Leningen huishoudens en bedrijven	458	Spaarrekeningen		348
		Pensioenen		1.324
		Levensverzekeringen (bruto)		136
		Overige verzekeringen		49
Diverse waardepapieren*	2.929	Diverse waardepapieren*		2.303
Activa buitenland	473	Passiva buitenland		505
Financiële derivaten	300	Financiële derivaten		276
Overige activa	127	Overige passiva		59
Totaal (x € 1 miljard)	€ 5.531	Totaal (x € 1 miljard)		€ 5.531

* Bestaat met name uit bedragen die de financiële organisaties over een weer bij elkaar in de boeken hebben staan.

In de tabel staat weergegeven dat de omvang van de financiële sector ten opzichte van het BBP in de afgelopen jaren sterk is gestegen en ook veel hoger is dan de voorraad relevante activa (zie pagina 14). Bij de uitvoering van plan Burgerbank is het de bedoeling dat de omvang van de financiële sector beter aansluit op wat er aan relevante activa beschikbaar is. Dit betekent dat de omvang van de financiële sector ongeveer moet worden gehalveerd. Dit sluit aan op de adviezen die SOMO in het rapport 'Het financiële overgewicht van Nederland'¹⁶ en Dirk Bezemer¹⁷ van de universiteit Groningen geven.

Verhoudingen	2000	2015
Balans financiële sector	€ 2.030	€ 5.530
Bruto Binnenlands Product (BBP)	€ 448	€ 680
Balans financiële sector / BBP	4,5	8,1
Relevante activa M4 / BBP	3,0	3,0
Relevante activa M5 / BBP	3,3	3,3

Bij de voorloper van het huidige banksysteem was het geld (fractioneel) gedekt door een fysieke voorraad goud. In het huidige banksysteem ontstaat het geld in omloop, na de afschaffing van de gouddekking, vrijwel geheel uit schuld en is de relatie met de materiele dekking indirect (door zekerheden die de banken vragen van hun klanten). Bij uitvoering van het plan Burgerbank wordt de directe relatie tussen de geldhoeveelheid en relevante activa weer hersteld.

Voormalig banksysteem (goudsmid)	
Fysieke voorraad goud	Geld
Huidig banksysteem	
Leningen	Geld
Burgerbank	
Voorraad relevante activa	Geld

In de tabel hieronder is een voorbeeld uitgewerkt hoe de financiële sector eruit ziet als de balans van de hele financiële sector in ons land zoveel mogelijk wordt geconsolideerd en de overbodige ballast zoveel mogelijk wordt afgeschaft. Na aftrek van het buitenlands bedrijf sluit deze balans aan op de definitie van M5.

¹⁶ http://somo.nl/publications-nl/Publication_3890-nl

¹⁷ <http://www.youtube.com/watch?v=ctLc31foiZE>

Geconsolideerde balans financiële sector in Nederland op 1-1-2016 (bron DNB) *

Vaste activa / onroerendgoed	47	Kapitaal en reserves (eigen vermogen)	8%	223
Staatsschuld (nominaal)	442	Chartale geldomloop (papier en muntgeld)		57
Hypotheke(n) (netto)	567	Betaalrekeningen		199
Leningen huishoudens en bedrijven	458	Spaarrekeningen		348
		Pensioenen		1.324
		Levensverzekeringen (netto)		
		Overige verzekeringen		49
Diverse waardepapieren	684	Diverse waardepapieren		34
Activa buitenland	473	Passiva buitenland		505
Financiële derivaten	2	Financiële derivaten		2
Overige activa	127	Overige passiva		59
Totaal (x € 1 miljard)	€ 2.800	Totaal (x € 1 miljard)		€ 2.800

* Na aftrek van activa / passiva buitenland is dit geldhoeveelheid begrip M5.

In het voorbeeld hierboven zijn ook de hypotheke(n) en de direct daaraan gekoppelde spaarproducten meegeconsolideerd. De hoogte van het bedrag dat hierdoor van de huidige Nederlandse bruto hypotheekschuld zou kunnen worden weggestreept is niet traceerbaar. Daarom is de aanname gedaan dat het bedrag bij de levensverzekeringen hiermee in hoge mate samenhangt.

Tot 1995 bestond het fenomeen derivaten nog vrijwel niet. Onder druk van de bankenlobby is de wetgeving met betrekking tot derivaten in het voordeel van banken gekaderd. Direct daarna is het gebruik van derivaten explosief gegroeid. De omvang – de opgetelde waarde van de contracten-hiervan is nu in Nederland volgens DNB elf keer het BBP. Het bedrag dat bij de post financiële derivaten is weergegeven, is de bruto marktwaarde. De bruto marktwaarde meet de vervangingskosten van alle uitstaande contracten als deze vereffend zouden worden op de afloopdatum van het contract. Gelet op het hoge risico van deze producten is het in de visie van plan Burgerbank wenselijk dat het gebruik hiervan tot een minimum wordt beperkt. Dit kan worden gerealiseerd door de bestaande contracten te laten expireren op de datums zoals die in de nu lopende contracten zijn afgesproken en wettelijk te verbieden om nieuwe derivatencontracten met een speculatieve doelstelling af te sluiten. Alleen de landbouw en goederen derivaten die nodig zijn voor ondersteuning van de reële economie blijven bij de Burgerbank mogelijk. Deze derivaten die een fractie zijn van de huidige omvang, zijn in de onderstaande tabel opgenomen.

Volgens de 'Glass-Steagall Act'¹⁸ en in mindere mate ook door parlementaire enquêtecommissie De Wit¹⁹ wordt geadviseerd om banken te splitsen in 'Nuts' en 'Zakenbanken'. Bij plan Burgerbank wordt de hele financiële sector gesplitst in één grote coöperatieve / publieke Burgerbank die zich bezighoudt met eenvoudige, transparante, normale en risicoarme standaardproducten. Risicovolle(re) transacties worden uitgevoerd door private financiële ondernemingen, die zich bezighouden met maatwerk producten voor de naar rendement strevende belegger. In de twee tabellen hieronder is een voorbeeld gegeven hoe de balans van de Burgerbank en de rest van de financiële sector op 1-1-2016 eruit zou kunnen zien als het in dit rapport beschreven plan wordt uitgevoerd.

Balans Burgerbank op 1-1-2016 (M4)

Vaste activa / onroerendgoed	47	Kapitaal en reserves (eigen vermogen)	5%	100
Staatsschuld (nominaal)	442	Chartale geldomloop (papier en muntgeld)		57
Hypotheke(n) (netto)	567	Betaalrekeningen		199
Leningen huishoudens en bedrijven	458	Spaarrekeningen		348
		Pensioenen		1.324
		Overige verzekeringen		49
Diverse waardepapieren	563	Liquidemiddelen overige financiële sector		pm
Overige activa	pm	Overige passiva		pm
Totaal (x € 1 miljard)	€ 2.077	Totaal (x € 1 miljard)		€ 2.077

¹⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/Glass%E2%80%93Steagall_Legislation

¹⁹ <http://www.tweedekamer.nl/kamerleden/commissies/pdfs>

Balans overige financiële sector op 1-1-2016

Vaste activa / onroerendgoed	pm	Kapitaal en reserves (eigen vermogen)	17%	123
Diverse waardepapieren	121	Diverse waardepapieren		34
Activa buitenland	473	Passiva buitenland		505
Financiële derivaten	2	Financiële derivaten		2
Overige activa	127	Overige passiva		59
Totaal (x € 1 miljard)	€ 723	Totaal (x € 1 miljard)		€ 723

De twee tabellen hierboven zijn een vereenvoudigde weergave van de werkelijkheid zonder hieraan afbreuk te doen. In de praktijk zal een deel van de overige activa (waaronder de goudreserve bij DNB), de overige passiva, liquide middelen van de private financiële organisaties bij de Burgerbank op de balans staan. En vermoedelijk zal een klein deel van wat nu bij de Burgerbank onder 'pensioenen en verzekeringen' staat bij private financiële organisaties op de balans staan. Het gaat erom de essentie van de bedoeling met plan Burgerbank eenvoudig en realistisch weer te geven.

In het huidige financiële stelsel is geld voor een groot deel slechts door lucht c.q. vertrouwen gedekt. Een aantal specialisten stellen dat ter voorkoming van inflatie de creatie van geld moet worden gekoppeld aan goud. Als er naar de ontwikkelingen in Europa en Amerika vanaf 1900 tot heden wordt gekeken, dan is er geen overtuigend bewijs voor dit argument. Volgens de officiële cijfers is er wereldwijd ongeveer 170.000 ton gedolven goud beschikbaar. Met een koers van \$ 1.200 per Troy ounce kan hiermee 3% van de relevante wereld geldhoeveelheid (M4) worden gedekt (papier en muntgeld, dus chartaal geld). Om de relevante hoeveelheid geld (M4) voor de hele wereld met goud te kunnen dekken moet 31 gram goud (een Troy ounce) ongeveer \$ 40.000 kosten. Als goud de geldhoeveelheid M4 zou moeten dekken, dan wordt als gevolg van de enorme prijsstijging de relatief kleine groep mensen die nu veel goud in bezit heeft extreem bevoordeeld ten opzichte van de rest van de mensheid. En wordt het nog aantrekkelijker dan nu om met goud te frauderen²⁰. Een beter alternatief zou zijn om de geldhoeveelheid direct te dekken door de relevante voorraad activa. Volgens de gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) kan in Nederland de geldhoeveelheid (M4 / M5) voor 100% met de relevante activa worden gedekt. Door het toepassen van deze werkwijze zal bij een bankrun op de Burgerbank het uit te betalen geld volledig zijn gedekt door materiele activa.

Voorraad activa in Nederland in 2015	M4	M5	M6
Woningen(1)	877	877	877
Bedrijfsgebouwen(1)	375	375	375
Grond, weg en waterbouwkundige werken(2)	361	361	361
Productiemiddelen	258	258	258
Reeds geproduceerde voorraden	101	101	101
Vervoermiddelen	98	98	98
Totaal primair relevante activa	€ 2.070	€ 2.070	€ 2.070
Grond (speculatieve bubbel)			945
Duurzame consumptiegoederen (inboedel)		125	125
Olie- en gasreserves (nog in de grond)			117
R&D, goodwill, licenties, octrooirecht etc.		73	73
Goud bij DNB			19
Totaal overige activa	€ 0	€ 198	€ 1.279
Totaal niet financiële activa	€ 2.070	€ 2.268	€ 3.349

1) Excl. toerekenbare kosten straat, riolering, gas, water, elektra en kabel.

2) Incl. naar woningen en bedrijfsgebouwen toe te rekenen kosten.

²⁰ <http://www.quotenet.nl/Nieuws/Willem-Middelkoop-over-goudfraude-zaak-Dit-is-vergelijkbaar-met-het-Libor-schandaal-147151>

Al naar gelang van wat de samenleving wil, kan de Burgerbank ontstaan door 'ombouw' van ABN-AMRO en SNS of van de Rabobank, met een –eventueel gedeeltelijk- coöperatief karakter. Het belangrijkste verschil dat mensen in de praktijk merken is dat de rente op financieringen *blijvend* fors lager zal zijn (zie paragraaf 11.3).

Het is mogelijk en wenselijk om de Burgerbank als een complete coöperatieve variant te ontwikkelen, vergelijkbaar met het eerdergenoemde Mondragon. Het primaire belangrijke verschil dat mensen gaan ervaren is de *blijvend* lage rente op financieringen, niet afhankelijk van de –gemanipuleerde- bewegingen op de internationale financiële markten (zie paragraaf 11.3). Het tweede en derde verschil met het huidige systeem is dat de Burgerbank naast financieringen ook zelf geld in omloop brengt voor het uitbetalen van de sociale zekerheid en dat het met inzetten van een (eigen) omslagsysteem dit geld ook weer uit roulatie kan nemen.

Door de Burgerbank als een complete coöperatieve variant toe te passen kan het zelf in plaats van de overheid voor en namens de bevolking rechtstreeks invulling geven aan artikel 20 van de Nederlandse grondwet, waardoor de coöperatieve Burgerbank niet direct of indirect kan worden gestuurd door de politiek, maar door een gekozen bestuur dat de wil uitvoert van de leden, dus het Nederlandse volk, die een mandaat geven aan het bestuur op basis van directe democratie.

Bij dit scenario lijkt de werking van de Burgerbank in eerste instantie op een variant van de goudsmid of van een webwinkel die ook zelf geld in omloop brengt. Want op het moment dat goederen en diensten (arbeid) aan de (lokale) gemeenschap / Burgerbank worden geleverd, wordt er geld in omloop gebracht. Als er goederen en diensten (arbeid) van de (lokale) gemeenschap / Burgerbank worden afgenomen, dan wordt geld uit de roulatie gehaald. Bij dit deel van het geldscheppingsproces wordt een betere invulling gegeven aan het recht op werk met een eerlijke beloning (artikel 23 van de UVRM)²¹ en functie 6 van geld (zie paragraaf 2.2).

De eerste stap naar deze werkwijze is door ervoor te zorgen dat mensen geen geld meer hoeven te lenen voor de *speculatieve bubbel* in de prijs van hun woning (zie paragraaf 9.2). En dat mensen bij alle overige financieringen – behalve maximaal één maandsalaris rood staan - minimaal 20% (de gemiddelde winstmarge, zie bespreking AIQ in paragraaf 7.2) zelf moeten aanbetalen (dit wordt ook wel conservatief financieren genoemd) voor de aankoop van duurzame goederen. Al naar gelang wat de samenleving wil kan de Burgerbank hier verder in gaan. In de huidige situatie wordt er door bedrijven met een rekening courantgoed bij de bank iedere maand op het moment dat de salarissen worden uitbetaald, geld in omloop gebracht. Met de opbrengst van de verkoop van goederen en diensten wordt dit geld vervolgens weer uit roulatie genomen.

Volgens de huidige gangbare definitie van geld wordt op het moment dat de overheid / sociale fondsen de kinderbijslag, studiebeurzen en uitkeringen uitbetalen, geld in omloop gebracht en met het innen van belastingen en sociale premies wordt dit geld weer uit roulatie genomen. Hetzelfde kan de Burgerbank ook doen. Door deze vorm van geldschepping wordt er invulling gegeven aan het recht op sociale zekerheid 'indien je dit nodig hebt' (artikel 22 van de UVRM) en functie 7 van geld (zie paragraaf 2.2).

Mondragon heeft een eigen interne vorm van winstbelasting om hier de kosten van door haar leden gewenste dingen mee te kunnen betalen. Dit werkt goed in een omgeving waar bedrijven als coöperaties worden gerund. De niet als coöperatie actieve bedrijven gaan vermoedelijk nog meer dan nu constructies zoals 'Panama routes' toepassen om geen belasting te hoeven betalen. Door toepassen van een transactiebelasting met een tarief van 10% - als moderne variant op de tiendpenning- is het mogelijk om de BTW en de belasting op arbeid af te schaffen. Hiermee kunnen de kosten van de sociale zekerheid, gezondheidszorg en onderwijs (artikel 22, 25 en 26 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens) worden betaald en wordt belastingontwijking ontmoedigd.

Bij de indianen was het gebruikelijk dat de individuele productie aan de lokale gemeenschap wordt gegeven en naar rato van het gebruiksrecht (dit noemen wij inkomen) wordt verdeeld over de gemeenschap. Geld is hierbij niet meer dan een getal in de boekhouding van de lokale gemeenschap. Voor de werking van dit systeem maakt het niet uit of het geld, kapitaal of 'kapitaalcredits' wordt genoemd.

---

²¹ <http://nl.humanrights.com/home.html>

Voor de berekening hoeveel geld er nodig is, moet bij de uitvoering van Plan Burgerbank naast functie 6 en 7 ook rekening worden gehouden met functie 8 van geld (zie paragraaf 2.2).

Bij de Burgerbank is de bron van geldcreatie primair het verrichten van investeringen. Bij een gelijkblijvende kapitaal: outputratio levert een investering in een kapitaalgoed van één euro gemiddeld een economische groei van ongeveer dertig eurocent *per jaar* op.

Er is een groot verschil tussen de investering in een kapitaalgoed en dienstverlening. Een investering in een gemiddeld kapitaalgoed van € 20 zorgt bij een gemiddelde afschrijving / verbruik van het kapitaalgoed en aflossing van de financiering hiervoor dat 20 jaar lang gemiddeld € 10 bij de Burgerbank op de balans staat. Diensten worden meestal direct synchroon aan de productie geconsumeerd. Als rekening mee gehouden wordt dat de factuur voor de geleverde diensten gemiddeld 6 weken later betaald wordt, dan neemt de balans bij de Burgerbank bij 20 jaar lang € 52 per jaar aan diensten leveren eenmalig met slechts € 6 toe.

Naast de organisatievorm kan er ook worden gekozen of de Burgerbank de westerse of de Arabische vorm van geldschepping toepast. De westerse manier van geldschepping gaat gepaard met creatie van schuld. Bij de Arabische manier van geldschepping is het mogelijk om zonder creatie van schuld bijvoorbeeld zoveel duurzame woningen met bijbehorende (publieke) voorzieningen te bouwen als gewenst. Een publiek-coöperatieve bank in plaats van een private bank is de beste organisatievorm om de Arabische vorm van geldschepping te kunnen uitvoeren.

Bij de westerse manier van geldschepping is de paradox zichtbaar geworden dat aan de ene kant de rijkdom groter wordt omdat de voorraad relevante activa toeneemt, terwijl aan de andere kant de meeste mensen steeds armer worden omdat de schulden bij hen sneller toenemen dan hun reële welvaart. Het huidige financiële systeem is vanaf de 17^e eeuw ontwikkeld om de materiele belangen van enkelen te dienen en niet dat van de massa. Daarom wordt de scheefheid van de vermogensverdeling in de loop van een conjunctuurperiode allengs groter. Met plan Burgerbank is het mogelijk om deze paradox te doorbereken.

Sinds een paar jaar omarmen steeds meer mensen, individueel en in organisaties het idee voor de ontwikkeling van een circulaire economie met bijbehorend systeem voor financiering²². De eerste stappen naar het invoeren van een nieuw systeem, waarbij de leverancier eigenaar van de geleverde spullen blijft en ook verantwoordelijk voor het onderhoud en het energie en grondstof verbruik, worden inmiddels ook al gezet²³. Dit nieuwe systeem stimuleert bedrijven om producten te maken die zo lang mogelijk mee gaan, zo min mogelijk energie en grondstoffen verbruiken en ook zo min mogelijk onderhoud nodig hebben. Invoeren van de Burgerbank kan hierbij een belangrijke bijdrage leveren om van dit nieuwe systeem een succes te maken.

7. Rente

7.1 Definitie en functies van rente

De definitie van rente, interest of intrest is: de vergoeding die iemand ontvangt voor het uitlenen van zijn of haar geld en die betaald wordt door degene die het geld leent²⁴. Een bekende vorm is de rente die consumenten ontvangen op een rekening of betalen op een lening bij een bank.

Functies van rente

De functies van rente zijn:

- Compensatie voor de gemiddelde loon/prijsstijging (inflatie)
- Kostendekking
- Risicodekking
- Winstmarge

---

²² <https://www.youtube.com/watch?v=Lxkf-ukc978>

²³ <https://www.youtube.com/watch?v=aoQoz9tkz6Q&feature=youtu.be>

²⁴ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Rente>

In de periode van 1970 tot en met 2015 zijn de lonen in Nederland gemiddeld ruim zesmaal zo hoog geworden (het modale inkomen steeg van € 5.600 naar € 35.000). Volgens het CPB is de koopkracht van iemand met een modaal inkomen in dezelfde periode met 15% gestegen. De rest van de loonsverhoging bestond in deze periode vanuit de positie van de werknemers bezien voor het grootste deel uit compensatie voor inflatie en voor een klein deel uit correctie voor de toename van belastingen en sociale premies. De werkgevers stellen, dat de prijsstijgingen in deze periode voornamelijk het gevolg waren van de stijgende loonkosten. Voor beide gezichtspunten valt wat te zeggen.

In de economische literatuur zijn twee stromingen, die een verklaring voor het ontstaan van inflatie geven. Volgens de Keynesiaanse visie ontstaat inflatie uit doorberekenen van kostenstijgingen. Deze visie sluit aan op wat werkgevers en werknemers in praktijk elk vanuit hun positie ervaren. Volgens de Monetaristen ontstaat inflatie doordat er te veel geld in omloop wordt gebracht, waar geen productie tegenover staat. Berekeningen op macroniveau lijken de theorie van de monetaristen te ondersteunen. In praktijk klopt de theorie van de monetaristen echter niet, want ondanks dat de centrale banken in Europa (ECB) en Amerika (FED) met hun beleid van Quantitative Easing (QE) al sinds 2008 op grote schaal geld in omloop brengen om de inflatie aan te wakkeren en de economie te stimuleren, blijft de – officiële- inflatie laag en wil de economie ook nog steeds niet overtuigend groeien. Dit lijkt het gevolg te zijn van hoe inflatie wordt gemeten en waar in het systeem nieuw geld in omloop wordt gebracht.

In de periode tussen 1993 en 2008 werd door banken in Nederland op grote schaal geld in omloop gebracht voor het financieren van het steeds hogere volume van hypothecaire leningen, als gevolg van de voortdurend toenemende bubbel in de prijzen van woningen. De prijzen van woningen zijn tussen 1993 en 2008 meer dan drie keer (330%) zo hoog geworden in Nederland, terwijl de lonen en de rest van de prijzen in deze periode gemiddeld met 50% zijn gestegen. Het CBS neemt echter de prijsstijging van woningen en die van de huren niet op de juiste manier mee in het inflatiecijfer. Dit verklaart voor een belangrijk deel waarom, ondanks dat volgens het CPB de gemiddelde koopkracht sinds 1970 met 15% is toegenomen, beide partners moeten werken om het gezin te kunnen onderhouden en de rekeningen te kunnen betalen. Dit geldt vooral voor gezinnen die in het begin van deze eeuw hun eerste woning hebben gekocht. Voor 1970 was één inkomen in het algemeen voldoende.

Vanaf 2008 werd er eerst door de FED en later ook door de ECB op grote schaal geld in de financiële sector gepompt. Van dit geld komt vrijwel niets in de reële economie terecht. Wel is de koers van de AEX in de periode van maart 2009 tot en met maart 2016 gestegen van 192 naar 442 punten. De ontwikkelingen in de reële economie geven bijna geen enkele aanleiding voor deze koersstijging. Als de AEX in maart 2009 nog een goede afspiegeling van de reële economie zou zijn geweest, dan is de AEX in 2016 voor ongeveer de helft overgewaardeerd. Bij de officiële berekening van de inflatiecijfers van het CBS wordt hiermee geen rekening gehouden.

Volgens een aantal monetaire hervormers wordt inflatie veroorzaakt door de rente zelf. In de praktijk lijkt deze visie te kloppen. Want steeds als de centrale banken de rente verhoogt, stijgen de prijzen een paar maanden later. Met het verhogen van de rente beoogt de centrale bank lenen duurder te maken en hiermee ervoor te zorgen dat er minder geld in omloop komt. Immers, zo'n 95% van de geldhoeveelheid (M2) ontstaat door schuld. Voor bedrijven betekent renteverhoging een stijging van kosten die worden doorberekend in de prijzen. De meest effectieve manier om een prijs-loonspiraal zowel opwaarts als neerwaarts te doorbreken is volgens deze monetaire hervormers dan ook het afschaffen van rente.

Voor pensioen- en overige spaarders lijkt de discussie waardoor inflatie ontstaat niet interessant, zolang men maar compensatie voor de inflatie (daling van de koopkracht van hun geld) krijgt. Ook lijkt men niet geïnteresseerd in de vraag of het afschaffen van rente leidt tot prijsstabiliteit en juist daardoor de beste garantie biedt voor het behoud van waarde en de koopkracht.

Voor de diensten, die financiële organisaties leveren worden personeelskosten en overige kantoorkosten gemaakt. Deze kosten worden nu door klanten voor minstens 80% via rente betaald. Als het banken verdienmodel wordt gewijzigd van gebaseerd op rente naar gebaseerd op dienstverlening, dan worden de opbrengsten van banken meer in overeenstemming gebracht met de door hen geleverde toegevoegde waarde. De Burgerbank kan bovendien fors op de bedrijfskosten besparen (zie paragraaf 11.3).

Voor het dekken van het risico dat leningen niet worden terugbetaald (default risico) brengen banken gemiddeld voor al hun financieringen een rentemarge van ongeveer 0,3% per jaar in rekening. Deze kosten komen terug bij de post kredietverliezen in de jaarrekeningen van banken en in de gegevens van DNB (zie bijlage 2). De Burgerbank zal de voorziening voor eventuele verliezen op leningen eveneens bij haar klanten in rekening moeten brengen. De omvang ervan zal naar verwachting dalen, omdat de lasten voor de lener aanmerkelijk lager zullen zijn en daardoor het default risico vermindert.

Financiële organisaties brengen voorts kosten in rekening voor het risico dat de rente die zij zelf moeten betalen over gelden die ze voor het verstrekken van de leningen hebben aangetrokken, tijdens de looptijd van de verstrekte leningen stijgt. De hoogte van de opslag voor dit risico is niet zichtbaar in de jaarrekeningen van banken en gegevens van DNB. Er kan wel uit worden afgeleid dat hiervoor minimaal een marge van 1,5% per jaar wordt berekend.

Door een variabele rente toe te passen, die zo goed mogelijk aansluit op de gemiddelde loon / prijsstijging (inflatie) en een vaste opslag per type lening voor de te maken beheerskosten door te berekenen, is een rentemarge voor het risico van rentemismatch niet langer nodig.

Tot slot wordt rente ook gebruikt voor het maken van winst. Slechts een klein deel van de winst die de banken nu maken is bij de Burgerbank nodig voor de continuïteit.

Om bij de Burgerbank het aandeel van het eigen vermogen ten opzichte van het balanstotaal op 5% te houden, moet door de Burgerbank per 1,5% economische groei, die vanuit de samenleving wenselijk wordt geacht, 0,1% winst voor betaling van de vennootschapsbelasting van haar balanstotaal worden gemaakt. Alternatief is het uitgeven van aandelen of ledencertificaten om in de behoefte aan extra eigen vermogen te kunnen voorzien. Een andere mogelijkheid is het gebruik maken van hogere afsluitprovisies bij het verstrekken van leningen (zie paragraaf 7.4). Beide opties –aandelenemissie en afsluitprovisie- zijn voor de Burgerbank niet wenselijk.

De Burgerbank kan de totale financiële dienstverlening verzorgen, die in Nederland voor ondersteuning van de reële economie nodig is. In het geschetste scenario heeft de Burgerbank een balansomvang van ruim € 2.000 miljard (zie pagina 13). Om het aandeel eigen vermogen op 5% van haar balanstotaal te houden, moet de Burgerbank per 1,5% groei van de economie ten dienste van de samenleving € 2 miljard winst per jaar maken. In 2015 boekten de banken € 14 miljard en de financiële sector in totaal € 67 miljard winst (zie bijlage 2). Deze winst draagt in belangrijke mate bij aan de scheefgroei van vermogens. Immers, 95% van het geld in omloop ontstaat door schuld. Ongeveer 10% van de Nederlandse huishouders is netto schuldeiser, ca. 80% is schuldenaar. Meer hierover in de volgende paragraaf.

7.2 Rente en scheefgroei tussen arm en rijk

Volgens het boek van Margrit Kennedy²⁵: 'Interest and Inflation Free Money, Creating an Exchange Medium that Works for Everybody and Protects the Earth' uit 1987, bestaan de prijzen van goederen en diensten gemiddeld ongeveer voor 45% uit rentekosten²⁶. Hierbij hanteert Kennedy het ruime begrip van rente, inclusief de vermogenskosten die bedrijven hebben over het eigen vermogen. Uit haar onderzoek komt naar voren dat het gebruik van rente ervoor zorgt dat structureel welvaart van de minst vermogende 80% van de bevolking wordt overgeheveld naar de rijkste 10%. Rente in de betekenis van de (eigen- en vreemde) vermogenskosten is één van de belangrijkste oorzaken van de enorme scheefgroei tussen arm en rijk²⁷.

Economiestudenten worden geïnformeerd over evenwichtige economische groei modellen en over het begrip Arbeidsinkomensquote (AIQ). Bij de bespreking van dit onderwerp wordt -over het algemeen- een eenzijdig beeld gegeven waarom de arbeidsquote niet meer dan 80% van het inkomen van bedrijven is en de resterende 20% uit winst bestaat die naar de eigenaren van de bedrijven toegaat. Het uitgangspunt dat hierbij wordt gehanteerd is, dat van de inkomsten uit arbeid in principe niets wordt gespaard. De winst wordt volgens dit model daarentegen bijna volledig aangewend om er investeringen mee te doen, om hierdoor de gewenste economische groei mogelijk te maken.

²⁵ <http://www.margritkennedy.de/books.html>

²⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=h61xJy4mYmM>

²⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=RvhhCYt1Lbo>

Er wordt echter volkomen voorbijgegaan aan de aanwending van de pensioen- en levensloopspaarregeling reserves voor investeringen in de reële economie. Deze middelen zijn onderdeel van het arbeidsinkomen. De winsten van bedrijven komen in belangrijke mate terecht bij aandeelhouders 'aan de andere kant van de wereld' en worden slechts zeer gedeeltelijk aangewend voor investeringen in de Nederlandse reële economie. Hetzelfde geldt overigens voor de reserves van de pensioenfondsen, die verplicht het grootste deel van hun reserves buiten Nederland beleggen.

Concreet betekent een AIQ van 80% dat er gemiddeld van iedere vijf uur die wordt gewerkt vier uur salaris wordt uitbetaald en één uur wordt gewerkt om een kleine groep -de rijkste 2% van de bevolking- nog rijker te maken. Volgens de nieuwe manier waarop de AIQ door DNB wordt berekend is deze verhouding nog schever²⁸.

Als dit principe van verdeling van inkomen van bedrijven over een lange periode wordt geanalyseerd, dan is de conclusie gerechtvaardigd dat er in het huidige financiële en economische systeem genetisch zit ingebakken, dat een kleine groep mensen bijna alle bezit naar zich toetrekt en dat de rest van de bevolking verarmt. Op lange termijn is er geen sprake van een evenwichtige groei van de economie, laat staan van de verdeling van de welvaart. Door de scheve verhoudingen ontstaat een instabiele situatie waarin de economie stagneert. Bedrijven, met uitzondering van ondernemingen zoals Lidl en Action kunnen niet voldoende meer verkopen, omdat de koopkracht bij de meeste Nederlandse huishoudens zwaar onder druk staat.

Volgens Oxfam²⁹ bezitten de rijkste 62 mensen nu al even veel als de armste helft van de totale wereldbevolking en wordt, als geen serieuze aanpassing van het huidige systeem wordt doorgevoerd, deze verhouding in de komende jaren nog veel schever.

In de tabel hieronder is de opbouw van het BBP en de uitgaven aan sociale zekerheid in Nederland weergegeven. De gegevens zijn afkomstig van het CPB en de miljoenennota. De winst van bedrijven is groter is dan het totale bedrag dat in Nederland aan sociale zekerheid wordt besteed.

Deze winst die in zekere zin jaarlijks aan de rijkste 1% van de bevolking toevloeit, wordt bijna volledig gespaard en geïnvesteerd via de beurs om hier in de toekomst meer rendement mee te maken. De sociale zekerheid wordt aan een grote groep mensen uitbetaald, die dit bijna uitsluitend gebruiken om in hun dagelijkse levensonderhoud te voorzien.

Opbouw BBP van Nederland in 2016		Uitgave sociale zekerheid in Nederland in 2016	
Totaal bruto binnenlands product	699	AOW + ANW	37
Beloning werknemers	347	Arbeidsongeschiktheid incl. wajong	12
Afschrijving	114	Kinderbijslag en studiebeurs	9
Kostprijsverhogende belastingen +/- subsidies	72	Bijstand, toeslagenwet en sociale werkvoorziening	7
Exploitatieoverschot	166	Werkloosheid	6
Toegerekend loon zelfstandigen	69	Zorgtoeslag	4
Winst*	€ 96	Ziekte en zwangerschap	3
		Huurtoeslag	3
		Kinderopvang	1
		Totaal sociale zekerheid	€ 82

* Incl. grotendeels overbodige winst financiële sector.

Tot omstreeks 1980 was het organiseren van voldoende productiecapaciteit nog het belangrijkste knelpunt in de economie. Het huidige financiële en economische systeem is deels ontwikkeld als oplossing voor dit probleem. Na 1980 is het knelpunt van de economie verschoven naar het organiseren van voldoende effectieve koopkrachtige vraag. Als oplossing voor deze uitdaging is een ander financieel systeem nodig - plan Ons geld/ plan Burgerbank. Omstreeks 1980 stond Nederland ook op een kruispunt. Achteraf gezien werd de verkeerde afslag genomen.

²⁸ <http://www.dnb.nl/nieuws/nieuwsoverzicht-en-archief/dnbulletin-2016/dnb340720.jsp>

²⁹ <http://www.oxfamnovib.nl/62-rijksten-bezitten-evenveel-als-armste-helft-wereldbevolking.html>

De AIQ was in deze periode gestegen naar 90%³⁰. Na de benoeming van Reagan tot president van Amerika in 1981 en het akkoord van Wassenaar in 1982 in Nederland werd, om de rijkdom van een kleine groep mensen te vergroten, het aandeel van het arbeidsinkomen in het BBP fors teruggebracht. Om de vraaguitval die door de verlaging van de AIQ wordt veroorzaakt te compenseren en de effectieve koopkrachtige vraag op peil te houden, werd er op grote schaal geld geleend (zie ook functie 7 van geld).

Door invoeren van de Burgerbank wordt het mogelijk om landelijk de AIQ weer te verhogen naar ongeveer 90%, zonder dat niet-financiële bedrijven hier hinder van hebben. Dit kan omdat met invoeren van de Burgerbank het grootste deel van de overtollige winst van de financiële sector gaat verdwijnen. Niet-financiële bedrijven hebben hierdoor een dubbel voordeel. Ten eerste dalen de rentekosten en ten tweede zal de effectieve koopkrachtige vraag toenemen, waardoor de omzet zal gaan toenemen.

Alles wat leeft is onderhevig aan de kosmisch universele wet: 'Life is a constant flow of energy', 'all energy is on the borrow', 'when you die you give it back'. Door de uitvinding van geld en privébezit wordt deze basiswet van het leven in het huidige financiële en economische systeem met voeten getreden sinds de uitvinding van de 'dinarius perpetuum' door de Romeinen.

Het gevolg hiervan is dat het natuurlijke evenwicht niet meer automatisch kan worden hersteld, de energie / het geld niet meer stroomt en in handen van een steeds kleiner groep mensen komt. De Sumeriers en de Hebreeërs hebben als antwoord op dit probleem het 'jubeljaar' bedacht. Dit bestaat eruit dat iedere 50 jaar schulden worden kwijtgescholden, waardoor het evenwicht van en de stroming in de samenleving worden hersteld. Het is echter vanzelfsprekend beter om een dergelijke ingreep onnodig te maken. Dit kan worden gerealiseerd door het afschaffen van het principe van geld met geld verdienen, als de belangrijkste oorzaak van de herhaalde scheefgroei tussen rijk en arm.

Veel mensen spreekt het idee van het jubeljaar op het eerste gezicht erg aan. Echter, banken en overige financiële organisaties hebben maar een paar procenten van hun balans aan eigen vermogen beschikbaar. Om op grote schaal schulden kwijt te kunnen schelden moet -afhankelijk van hoeveel schulden kwijt worden gescholden-, ook een streep worden gezet door een groot deel van de vorderingen die particulieren, bedrijven en instellingen op banken hebben. Verder moeten bedrijven worden genationaliseerd. Een belangrijk deel van de bevolking zal hier niet blij mee zijn. Door invoering van plan Ons Geld en plan Burgerbank is het mogelijk om de staatsschuld en een groot deel van de hypotheekschuld kwijt te schelden op een manier waarvoor er in de samenleving wel voldoende draagvlak zal zijn (zie paragraaf 11.2 en 11.3).

Ook is het nu nog in theorie mogelijk door een forse verhoging van successierechten / belasting op erfenissen de verdeling van bezit gelijkmatiger te maken. Dit idee sluit aan op het advies van Piketty en het uitgangspunt van meritocratie. Bij meritocratie mogen mensen op een eerlijke manier zoveel geld verdienen als ze willen. Rijkdom is echter geen erfelijk gegeven. Deze opvatting over rijkdom stimuleert dat mensen willen werken en ondernemen.

Er zijn werkgevers die pioniers zijn van een betere samenleving en die hun persoonlijke belangen goed kunnen combineren met die van de samenleving. Een deel van de ondernemers bezuinigt echter bij wijze van spreken op een kop koffie voor de werknemers om maar zoveel mogelijk winst te maken. Hun hoofddoelstelling is om al jong miljonair te zijn. Dit type ondernemer gebruikt alles en iedereen om er zelf beter van te worden en ontbeert vaak een brede visie op de betekenis van het ondernemen zijn. Door hun mentaliteit maken zij het moeilijk om het vermogen dat ze naar zichzelf en hun familie toetrekken weer te laten terugvloeien in het belang van de samenleving.

Ook het bestaan van alle mogelijke vormen van taxfree routes via het buitenland maken het in de praktijk lastig om belasting op grote erfenissen te heffen. Door het veranderen van wetgeving en uitvoeren van gericht beleid is het mogelijk om dit probleem op te lossen. Echter hiervoor is op internationaal niveau dan wel voldoende politieke wil nodig³¹.

---

³⁰ <http://www.groene.nl/artikel/revolutie>

³¹ <http://politiek.tpo.nl/column/rijk-leven-arm-sterven/>

Bij een aantal bekende superrijken³² spreekt het idee wel aan om hun vermogen deels in een trust of een stichting onder te brengen. Hierdoor wordt hetgeen is opgebouwd afhankelijk van de doelstellingen van de trust of stichting weer geïnvesteerd ten dienste van de samenleving. Het bevorderen van trusts, stichtingen en coöperaties kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan het herstel van het evenwicht van de verhoudingen in rijkdom en daardoor in macht.

7.3 Rente en vastlopen van het systeem

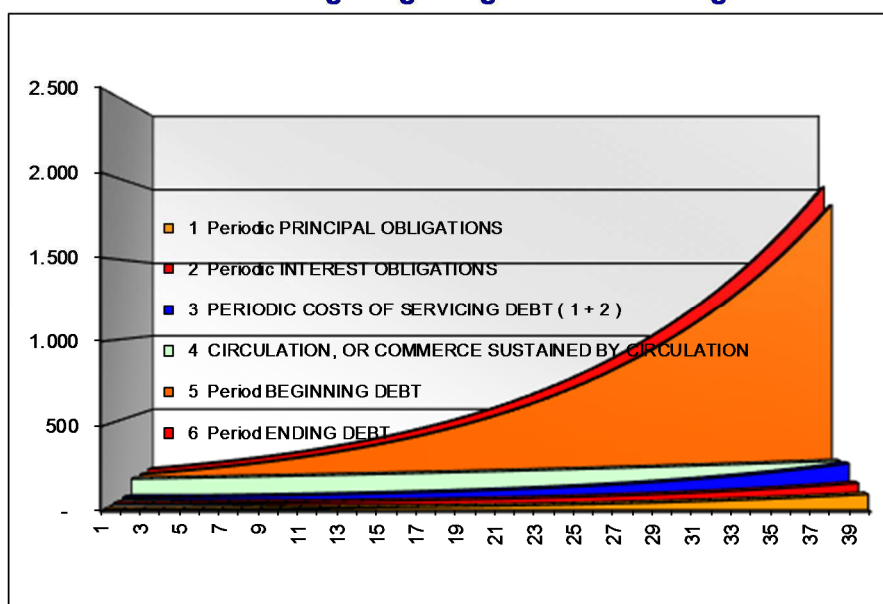
Banken scheppen geld voor de hoofdsom van de lening en –uitzonderingen daargelaten- niet de rente die over de lening moet worden betaald. Volgens de voorstanders van het afschaffen van rente werkt het huidige financiële systeem hierdoor als een ‘piramidespel’ en loopt het systeem rekenkundig vast. Volgens de voorstanders van rente is dit niet juist omdat de ontvangen rente –voor een deel- weer wordt gebruikt voor het doen van investeringen. De visie die in dit rapport wordt gehanteerd, is dat beide stromingen voor een deel gelijk hebben.

Met een eenvoudig model kan worden berekend na hoeveel jaren het financiële systeem als gevolg van rente vastloopt. In het voorbeeld hieronder wordt aangetoond dat het systeem ongeveer 40 jaar na de vorige crash (1971 - 2010) vastloopt. Dit bewijst overigens dat de oude volken over wijsheid beschikten met hun jubeljaar.

De ontwikkeling die hieronder wordt getoond, sluit goed aan op wat in de praktijk in Europa en Amerika zichtbaar is. Het bedrag aan schulden is in deze periode ten opzichte van het nationale inkomen voortdurend gegroeid. De belangrijkste oorzaak hiervoor was dat de rente die overheden, huishoudens en niet-financiële bedrijven aan banken etc. moesten betalen fors hoger was dan de economische groei.

Door rente *moet* de hoeveelheid geld jaarlijks groeien. Vrijwel de enige manier waarop de geldhoeveelheid nu kan groeien is het aangaan van nieuwe schulden. Zolang de economie jaarlijks voldoende groeit, de overheid jaarlijks voldoende extra leent en de huizenprijzen voldoende stijgen gaat dit piramidespel ‘goed’. Zodra de economie door vergrijzing of andere oorzaken verzadigd is, de overheid niet voldoende meer kan lenen en de huizenprijzen stagneren, is een vorm van Quantitative Easing (QE) nodig om het geperverteerde piramidespel kunstmatig in leven te houden. Dit is in Europa, Amerika en Japan nu duidelijk te zien.

Groei van schulden als gevolg van gebruik van te hoge rente*

* Rente 7% per jaar, economische groei 2% per jaar, afschrijving / aflossing 20 jaar.

³² <http://tweakers.net/nieuws/106597/mark-zuckerberg-gaat-99-procent-van-zijn-facebook-aandelen-doneren-aan-goed-doel.html>

Bij het scenario hierboven is ervan uit gegaan dat door het afschaffen van de koppeling van de dollar aan goud in 1971 in dat jaar in zekere zin een schone lei kan worden genoemd. Er wordt verondersteld dat:

- De economie gemiddeld met 2% per jaar groeit,
- De overheid, huishoudens en niet-financiële bedrijven op leningen bij de financiële sector gemiddeld 7% rente per jaar moeten betalen,
- De voorraad kapitaalgoederen in gemiddeld 20 jaar wordt afgeschreven en
- De leningen in gemiddeld 20 jaar worden afgelost.

Om aan de rente en aflossingsverplichtingen te kunnen voldoen moet steeds meer geld worden geleend om het systeem in stand te houden. In jaar 40 loopt het systeem vast omdat de rente en aflossingsverplichtingen *even hoog zijn* als het geld dat benodigd is om de reële economie draaiende te houden.

De essentie van dit model is dat het systeem vastloopt in de situatie dat de rente die aan de financiële sector moeten worden betaald, hoger is dan de reële economische groei, c.q. de rente niet voldoende voor investeringen in de reële economie wordt gebruikt.

Rente, die wordt betaald voor de compensatie van inflatie is tot op zekere hoogte geen probleem - behalve dat we er de voorkeur aan geven om hiervoor het woord 'rente' te gebruiken. Ook het betalen van een bedrag om default risico te dekken en om personeels- en kantoorkosten van banken te kunnen betalen is geen probleem. Het is juist nodig om het geld dat banken op basis van monetisatie van de activa (zie hoofdstuk 3) in omloop brengen, uit de roulatie te halen om zo inflatie te voorkomen. De vergoeding die door de klant aan de Burgerbank wordt betaald om de technisch noodzakelijke winst te realiseren, is fors lager dan de economische groei en vormt voor het functioneren van het systeem op lange termijn ook geen te grote belasting.

Het voorstel van plan Ons Geld om de overheid zelf geld in omloop te laten brengen en niet meer bij banken te laten lenen kan worden beschouwd als een vorm van geldverruiming om het huidige zieke systeem kunstmatig in leven te houden. De enige juiste aanpak is dat geld op een manier in omloop wordt gebracht waarbij alle mensen er voordeel van hebben en niet alleen de enkelen, die door bijvoorbeeld het huidige QE-beleid bovenmatig worden bevoordeeld. Bij plan Burgerbank wordt het probleem dat het gevolg is van te hoge rente bij de bron aangepakt.

7.4 Ander verdienmodel voor banken

Volgens de christelijke leer en bijna alle andere wereldgodsdiensten, is het gebruik van rente (en met name de winst, woeker, usury of riba in de rente) verboden. Rente is één van de belangrijkste oorzaken van scheefgroei tussen arm en rijk en het vastlopen van het systeem.

Het afschaffen van rente klinkt voor veel mensen goed, maar het betekent dat een ander verdienmodel voor banken zou moeten worden ingevoerd om de kosten te kunnen betalen en ook nog voldoende winst te maken waardoor dit systeem in voldoende mate met de groei van de economie mee kan ademen. Ook moet een oplossing worden gevonden voor het inflatieprobleem waarmee spaarders worden geconfronteerd.

Volgens voorstanders van het afschaffen van rente zal door het afschaffen ervan ook de inflatie sterk verminderen en wellicht verdwijnen. Zoals in de vorige paragraaf werd uiteengezet, is er een samenhang tussen rente en de geldhoeveelheid. De geldhoeveelheid tendeert vooral naar een hoger volume naarmate de rente –over een lange periode- hoog is.

Rente en inflatie zijn ethisch gezien beiden een vorm van diefstal. In lijn met het uitgangspunt 'gij zult / wij zullen niet stelen' en de onzekerheid of het echt lukt om inflatie af te schaffen, is het advies in dit rapport om voor alle mensen een zo eerlijk en neutraal mogelijke vergoeding voor het beschikbaar stellen van geld toe te passen. Waarbij aan alle pensioen en overige spaarders op hun beurt een vergoeding wordt gegeven, die zo goed mogelijk aansluit op de gemiddelde loon / prijsstijging (inflatie) per jaar, waardoor de waarde van deze tegoeden niet verdampt. Dit idee sluit aan op de theorieën over tijdvoorkeur en intergenerationele calculatiemodellen, alsmede het advies van Netspar (universiteit

Tilburg) over het invoeren van een nieuw hypotheek- en pensioensysteem³³. Bij dit systeem bepalen de sociale partners (werkgevers en werknemers) samen de hoogte van de rente en niet meer de bank. Zodra in de praktijk de inflatie over lange tijd tot 0% zou zakken, kan de rente die aan spaarders wordt vergoed ook worden verlaagd naar 0%.

Door het woord rente die aan spaarders wordt gegeven te veranderen in loon/prijscompensatie, wordt duidelijker zichtbaar gemaakt dat het beter is om de jaarlijkse zinloze rituele dans van het lonen en prijzen verhogen te beëindigen. Deze manier van werken kan ook worden gezien als het mensen voorbereiden op het gebruik van 'welvaartsvast geld' in contrast met het huidige inflatoire geld. Bij de meest eenvoudige variant van dit systeem krijgt iedereen één munteenheid per arbeidsuur en dit wordt in principe nooit meer veranderd. Bij varianten die aansluiten op de dagelijkse praktijk kan er rekening worden gehouden met verschil in opleidingsniveau, verantwoording, zwaarte en of onaantrekkelijkheid van het werk etc. Als dit systeem in 1970 in Nederland zou zijn ingevoerd, dan zouden de lonen in principe gelijk gebleven zijn en niet ruim zesmaal zo hoog zijn geworden. Een stijging van de koopkracht zouden we bij dit nieuwe systeem zien in de vorm van daling van de prijzen, omdat de productiviteit stijgt. Ook kan dit systeem een bijdrage leveren aan het teweegbrengen van voldoende effectieve koopkrachtige vraag. Dit is het grootste knelpunt in de huidige economie. Door de prijzen te verlagen als de productiviteit toeneemt, wordt bij de consument automatisch de koopkracht gecreëerd, die nodig is om de extra productie ook te kunnen kopen.

Voor het dekken van de overige kosten van banken kan in essentie gebruik gemaakt worden van vier alternatieven voor rente. De eerste is het toepassen van een afsluitprovisie van bijvoorbeeld 7% over financieringen die verstrekt worden. Probleem met gebruik van een hoge afsluitprovisie is dat men bij het afsluiten van een lening een flink bedrag aan eigen geld mee moet brengen of dat er een hoger bedrag bij de bank op de balans wordt gezet dan wat er aan relevante activa beschikbaar is, waardoor in feite niet met relevante activa gedekt geld in omloop wordt gebracht. Voorbeeld: Voor iemand die een woning koopt van € 200.000 en een afsluitprovisie van 7% betaalt, moet een bedrag van € 214.000 de bankbalans worden gezet als de afsluitprovisie van € 14.000 niet kan worden aanbetaald.

Tweede alternatief is om banken alleen kosten voor de hoeveelheid uren die ze aan het verstrekken van leningen besteden in rekening te laten brengen. Probleem hierbij is dat een groot deel van de kosten van leningen niet uit direct toewijsbare kosten bestaan en dat voor het verstrekken van kleine leningen bijna evenveel tijd nodig is als voor grote leningen. Voor de directe kosten zoals kosten voor advies, het beoordelen van (complexe) kredietaanvragen en de maandelijkse beheerskosten valt er wel wat voor te zeggen om dit via een afsluitprovisie en of eventueel een deel via een maandelijks vast bedrag in rekening te brengen en niet meer in de vorm van rente.

Derde alternatief is gebruik van rendement in plaats van rente. Probleem hierbij is dat niet productieve leningen hiervoor niet geschikt zijn. Hoe wordt het rendement op staatsschuld, de financiering van woningen, consumptief kredieten en kleine zakelijke leningen berekend? (Samen ongeveer 70% van de leningen). Rendement, dus delen in het resultaat, is alleen een geschikte vorm bij productieve, risicodragende leningen waarbij voldoende duidelijk kan worden vastgesteld wat het resultaat is en of het efficiënt is om met rendement in plaats van met rente te werken.

Bij de Arabische manier van financieren is het mogelijk om het gebruik van rente af te schaffen, om ervoor te zorgen dat de bank ook nog voldoende inkomsten genereert om haar kosten te dekken en de gewenste economische groei kan faciliteren. Als dit door private organisaties wordt gedaan die zich doorgaans primair laten leiden door winstbejag dan zal het verschil niet groot zijn. Als dit echter door een publiek-coöperatieve organisatie zoals de Burgerbank wordt uitgevoerd, dan kan er in de behoefte aan een eerlijk systeem worden voorzien.

In dit rapport wordt voor het dekken van de kosten van de Burgerbank voor 80% gebruik gemaakt van drie marges die bij verstrekken van financieringen bovenop de gemiddelde loon/prijscorrectie (inflatie) worden gelegd:

- Een toeslag van 0,1% bij financieren overheid,
- Een toeslag van 0,5% bij financieren woningen
- En 1,2% bij financieren overig.

---

³³ Zie link 40 op pagina 28.

In de praktijk kunnen, als dit gewenst wordt, meerdere opslagen worden toegepast. Daarnaast wordt 10% van de kosten gedekt door gebruik te maken van vergoedingen en tarieven die nu ook bij het betalingsverkeer in rekening worden gebracht. De resterende 10% van de inkomsten van de Burgerbank bestaan uit afsluitprovisies (zie paragraaf 11.3).

8. Staatsschuld

8.1 Huidig geldstelsel

In 1900 was de staatsschuld van Nederland € 0,6 miljard. Sindsdien is de staatsschuld sterk gegroeid³⁴. Deze ontwikkeling geeft op het eerste gezicht de indruk dat de overheid structureel te veel geld uitgeeft. En dat de overheid daarom vooral niet zelf direct de bediening van de geldkraan in handen moet krijgen zoals dat in plan Ons Geld wordt voorgesteld, of iets minder direct zoals dit in plan Burgerbank is opgenomen. De reden waarom de staatsschuld voortdurend groeit, is echter niet het gevolg van een onverantwoordelijk handelen van de overheid. De structurele toename van de staatsschuld is primair het gevolg van het huidige financiële systeem.

Opbouw Nederlandse staatsschuld

Staatsschuld op 1-1-1970	32
Betaalde rente van 1970 tot 2016	514
	<hr/> 546
Begrotingsoverschot(1)	104
Staatsschuld (nominaal) op 1-1-2016	<hr/> € 442
Betaalde rente 1970 tot 2016	514
Eerlijke rente 1970 tot 2016(2)	121
Verschil(3)	<hr/> € 393

- 1) Inkomsten -/- uitgaven excl. rente.
- 2) Gemiddelde loon/prijsstijging + marge van 0,1% per jaar.
- 3) Huidige staatsschuld is ca. 90% gevolg van te hoge rente.

In de bovenstaande tabel staat -op basis van de gegevens van DNB, CBS en CPB- wat de staatsschuld in Nederland op 1 januari 1970 was. Verder staat weergegeven hoeveel rente er tot 2016 werd betaald en hoe groot de staatsschuld nominaal op 1 januari 2016 is (zie paragraaf 8.2). Wat zou bij gebruik van 'eerlijke rente' in deze periode aan rente op de staatsschuld zijn betaald en hoeveel is dientengevolge teveel betaald aan rente.

Voor de berekening van 'eerlijke rente' is in detail per jaar rekening gehouden met het verschil tussen ontvangsten en uitgaven van de overheid exclusief rente. Hierin is opgenomen de gemiddelde loon/prijsstijging in het betreffende jaar, de compensatie voor loon/prijsstijging die aan pensioen en overige spaarders zou moeten worden geven en een opslag van 0,1% als vergoeding voor de redelijkerwijs te maken kosten door banken en pensioenfondsen.

Het verschil tussen de feitelijk betaalde rente en die is berekend bij toepassing van 'eerlijke rente' verklaart ongeveer 90% van de huidige staatsschuld in ons land. Dit is in lijn met een onderzoek dat in Canada³⁵ werd gehouden. Hieruit blijkt dat 95% van de huidige staatsschuld bestaat uit rente en het gevolg is van de wijziging die in 1974 werd doorgevoerd. Deze wijziging bestond uit het afschaffen van geldschepping door de overheid zelf en invoering van de verplichting aan de Canadese overheid om bij

³⁴ <http://www.destaatsschuldmetr.nl/>

³⁵ <http://adbroere.nl/web/nl/columns/het-canadese-volk-wast-de-bank-of-canada-de-oren.php>

private banken te lenen. Ook in Frankrijk³⁶ bestaat door het voeren van een verkeerd beleid de huidige staatsschuld volgens een artikel in The Guardian voor 60% uit odious debt³⁷.

De politiek lijkt zich in Nederland te laten leiden door de lobbydruk van banken. Als gevolg hiervan bestaat 90% van de huidige staatsschuld in Nederland uit odious debt. Door het uitvoeren van plan Ons Geld / Burgerbank kan deze overtollige staatsschuld worden weggewerkt.

8.2 Plan Ons Geld

Op pagina 10 wordt de eerste stap voor invoering van plan Ons Geld weergegeven. Hierbij wordt € 538 miljard van wat nu bij huishoudens en niet-financiële bedrijven, ingezetenen van c.q. gevestigd in Nederland op een betaal en/of een min of meer vrij opneembare spaarrekening staat, overgeheveld naar een staatsbank. Hierbij wordt er in dit rapport vanuit gegaan dat DNB de rol van de staatsbank krijgt toebedeeld. Om de transitie mogelijk te maken wordt gebruik gemaakt van een boekhoudkundig hulpmiddel. Overheidsgeld wordt tijdelijk bij banken aan de rechterkant van de balans gezet, als vervanging van de huidige tegoeden van huishoudens en niet-financiële bedrijven. Door deze stap worden de balansen van de banken in eerste instantie verlengd.

De tweede stap is dat het bedrag aan overheidsgeld dat bij de eerste stap van invoering van het nieuwe systeem aan de rechterkant van de balans bij banken werd gezet, wordt gebruikt om de staatsschuld, die grotendeels bestaat uit odious debt, weg te werken (zie paragraaf 8.1). Wat ervan over blijft wordt gebruikt om ook het problematische deel van de hypotheekleningen weg te werken (zie paragraaf 9.2). Dit gebeurt op een manier waarbij er geen (spaar)geld hoeft te worden ontvreemd. Bij normale kwijtschelding en toepassing van een jubeljaar is dit wel nodig (zie paragraaf 7.2). Hierdoor zal er naar verwachting wel voldoende maatschappelijk draagvlak voor de uitvoering van dit plan zijn.

Nieuwe situatie stap 2

Balans DNB op 1-1-2016 (bron DNB)			
		Kapitaal en reserves (eigen vermogen)	4% 27
		Chartale geldomloop (papier en muntgeld)	57
Overheidsgeld	583	Tegoeden huishoudens en bedrijven	538
Vorderingen op banken	82	Tegoeden van banken	116
Activa buitenland	37	Passiva buitenland	10
Overige activa	59	Overige passiva	13
Totaal (x € 1 miljard)	€ 761	Totaal (x € 1 miljard)	€ 761

Balans banken excl. DNB in Nederland op 1-1-2016 (bron DNB)			
Vaste activa / onroerendgoed	4	Kapitaal en reserves (eigen vermogen)	6% 141
Hypotheekleningen (bruto)	414	Overheidsgeld	385
Leningen huishoudens en bedrijven	338	Spaarrekeningen (vast)	9
Diverse waardepapieren	896	Diverse waardepapieren	1.073
Activa buitenland	436	Passiva buitenland	485
Financiële derivaten	200	Financiële derivaten	221
Overige activa	55	Overige passiva	29
Totaal (x € 1 miljard)	€ 2.343	Totaal (x € 1 miljard)	€ 2.343

Bij de uitvoering van plan Ons geld kan om te beginnen € 45 miljard staatsschuld worden geliquideerd door de schuld die de overheid bij DNB heeft af te lossen met nieuw door de overheid in omloop te brengen geld. Daarnaast kan € 153 miljard aan staatsschuld worden verminderd door wegstrepen (het bedrag aan staatsschuld (links) en overheidsgeld (rechts) bij de banken).

³⁶ <http://www.theguardian.com/commentisfree/2014/jun/09/french-public-debt-audit-illegitimate-working-class-internationalism>

³⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Odious_debt

De resterende € 244 miljard aan staatsschuld kan op twee manieren worden geliquideerd. De eerste methode is door het in omloop brengen van extra overheidsgeld. De tweede door de staatsobligaties niet bij de overheid maar bij de banken in te leveren. De banken geven hiervoor andere waardepapieren die nu links op hun balans staan terug. De banken kunnen hiermee de verworven staatsobligaties gebruiken om de staatsschuld (links) weg te strepen tegen overheidsgeld (rechts) op hun balans.

Het scenario waarbij de overheid zelf geld in omloop brengt om hier de rest van de staatsschuld mee af te lossen lijkt op het QE beleid dat de centrale bank in Europa (ECB) uitvoert. Het QE geld komt niet beschikbaar bij het grote publiek. Politiek gezien is het alternatief waarbij de overige staatsschuld bij banken moet worden ingeleverd aantrekkelijker. Hierdoor kan de politiek het volledige bedrag dat ze per jaar aan schuld- en rentevrij geld in omloop kan brengen gebruiken voor overheidsbestedingen en investeringen.

Houderschap Nederlandse staatsschuld in 2015

	Nominaal(1)	Markt(2)
Buitenland	209	238
Banken	134	141
Pensioenfondsen en verzekeraars	80	93
Overige financiële organisaties	13	15
Bedrijven en huishoudens	6	7
Totaal	€ 442	€ 494

1) Bedrag waarvoor de staatsobligaties zijn uitgegeven.

2) Bedrag waarvoor de staatsobligaties op de markt verhandeld worden.

Voor het liquideren van de staatsschuld kan worden gekozen voor de korte termijn of om de lopende contracten uit te zitten en pas op te lossen na expiratie van de huidige contracten. Er is nu nominaal voor € 442 miljard aan staatsobligaties etc. uitgegeven. Als dit nu op korte termijn afgekocht zou worden, moet hier vermoedelijk de huidige marktwaarde van € 494 miljard voor worden betaald. Het verschil tussen de nominale waarde en de marktwaarde is het gevolg van het feit dat op de lopende contracten van de staatsschuld een hogere rente wordt betaald dan wat nu de hoogte is van de rente op de financiële markten. Op de staatsschuld -met een laag risico (en gemiddeld een paar jaar langere looptijd dan die van bedrijfsleningen) - wordt nu gemiddeld 2,54% rente betaald, terwijl private bedrijven met een veel hoger risico bij leningen vanaf een miljoen euro in 2015 gemiddeld slechts 1,49% rente per jaar betaalden. Het probleem van de staatsschuld op korte termijn aflossen is ook dat lopende contracten open moeten worden gebroken en er daardoor problemen kunnen ontstaan.

Volgens informatie van het ministerie van financiën moet 80% van de huidige staatsobligaties de komende tien jaar worden vervangen door uitgifte van nieuwe obligaties³⁸ en de resterende 20% in de komende dertig jaar. Dit kan worden gebruikt om de huidige staatsschuld geleidelijk aan, zonder grote schokken, op te lossen.

8.3 Plan Burgerbank

De bedoeling van plan Burgerbank is dat de nieuwe bank werkt als een moderne variant op het goudsmidsysteem dat in Europa lange tijd werd toegepast, voordat het huidige bankstelsel werd ingevoerd. Het is in eerste instantie bij uitvoering van plan Burgerbank niet mogelijk om de staatsschuld en het problematische deel van de hypotheek weg te werken zoals dit bij plan Ons Geld wel het geval is (zie paragraaf 8.1). Tijdens het transformatieproces waarin het huidige financiële stelsel wordt omgevormd tot plan Burgerbank, is het wel mogelijk om met toepassing van een simpele administratieve handeling, evenals dat bij plan Ons Geld wordt gedaan, de staatsschuld en een deel van de hypotheekschuld weg te werken (zie hoofdstuk 13).

³⁸ <http://www.dsta.nl/Actueel/Statistieken>

Balans Burgerbank op 1-1-2016 (M4)

Vaste activa / onroerendgoed	47	Kapitaal en reserves (eigen vermogen)	5%	100
Publieke activa	442	Chartale geldomloop (papier en muntgeld)		57
Hypotheken (netto)	567	Betaalrekeningen		199
Leningen huishoudens en bedrijven	458	Spaarrekeningen		348
		Pensioenen		1.324
		Overige verzekeringen		49
Diverse waardepapieren	563	Liquidemiddelen overige financiële sector		pm
Overige activa	pm	Overige passiva		pm
Totaal (x € 1 miljard)	€ 2.077	Totaal (x € 1 miljard)		€ 2.077

Bij toepassing van plan Burgerbank kan de staatsschuld namelijk worden geliquideerd door het toepassen van een swap en of een sale and lease back formule. Het lijkt op een variant van het Arabisch bankieren. De publieke bezittingen blijven in publieke handen (worden niet geprivatiseerd). In ruil voor het aflossen van de staatsschuld verschuift een deel van de publieke bezittingen die nu bij de overheidsbalans staat naar de balans van de publieke Burgerbank bank toe. In de tabel hierboven wordt de post staatsschuld links op de balans gewijzigd in publieke activa. In plaats van rente en aflossing betaalt de overheid in de nieuwe situatie 'huur' voor het gebruik van de publieke bezittingen.

Balans overheid in Nederland in 2015

Woningen	4
Bedrijfsgebouwen	89
Grond, weg en waterbouwkundige werken(1)	263
Productiemiddelen	26
Vervoermiddelen	3
Totaal primair relevante activa	€ 384
Grond (speculatieve bubbel)	41
Olie- en gasreserves (nog in de grond)	117
R&D, goodwill, licenties, octrooirecht etc.	19
Totaal overige activa	€ 177
Chartaal geld en deposito's	11
Financiële derivaten	24
Schuldbewijzen en leningen	77
Aandelen en overige deelnemingen	91
Totaal financiële activa	€ 204
Totaal activa van de overheid in Nederland	€ 764

1) Incl. naar woningen etc. toe te rekenen kosten voor de straat, riolering, gas, water, elektra en kabel.

Door een swap en/of een sale and lease back formule toe te passen voor het oplossen van de staatsschuld en door het verstrekken van hypotheeken voor woningen moet er rekening mee worden gehouden waar de kosten voor het aanleggen van wegen, riolering, gas, water, elektra en kabel geboekt worden. Volgens de opgave van het CBS zijn deze kosten toegerekend aan de overheid en maken ze geen onderdeel uit van de bouwkosten van de woningen. Dit is om te voorkomen dat er op deze activa een dubbele financiering wordt geboekt. Bij het financieren van woningen en alle andere relevante activa kan -afhankelijk van wat de samenleving wil- in principe hetzelfde systeem worden toegepast als hierboven is beschreven.

9. Woningschuld

9.1 Hypotheekrente

In Nederland werd in 2015 gemiddeld 4,1% rente op de hypotheek betaald. Het totale bedrag in 2015 aan hypotheekrente bedroeg € 29 miljard. In de visie van plan Burgerbank zou in 2015 bij gebruik van een 'eerlijke rente' de hypotheekrente gemiddeld niet meer dan 1,1% hebben bedragen. Het verschil van 3% op jaarbasis is de verborgen woekerwinst, die banken en overige financiële organisaties sinds 1970 jaarlijks structureel teveel in rekening hebben gebracht. Voor alle hypotheek samen was het nadelig verschil ten laste van de huishoudens € 21 miljard in 2015.

Voor de berekening van wat redelijke hypotheekkosten zijn, wordt in dit rapport uitgegaan van de toepassing van een variant op het Deense Hypotheekobligatiesysteem³⁹. De variant waar in dit rapport mee wordt gerekend, sluit aan op het advies van Netspar (universiteit Tilburg) voor het invoeren van een nieuw hypotheek- en pensioensysteem⁴⁰.

Bij de variant die de Burgerbank in praktijk gaat toepassen, wordt er met een variabele rente gewerkt, bestaande uit de gemiddelde loon/prijsstijging per jaar die aan (pensioen)sparenders wordt gegeven als compensatie voor inflatie, plus een marge van 0,5% per jaar als vergoeding voor door de Burgerbank te maken kosten. De hoogte van de gemiddelde loon/prijsstijging wordt niet door de Burgerbank zelf bepaald maar door de sociale partners. Als werkgevers en werknemers in goed overleg besluiten om te stoppen met het voeden van de loon- prijsstijging en de inflatie daalt naar 0% per jaar, dan wordt de rente die aan pensioen- en overige spaarders wordt betaald eveneens 0%. De totale hypotheekrente wordt dan teruggebracht tot 0,5% per jaar.

Opbouw gemiddelde hypotheekkosten in 2015

Hypotheek (geleend bedrag)		200.000
Redelijke beheerskosten	0,5%	16.000
Gemiddelde loon/prijsstijging (inflatie)	0,6%	20.000
Overige kosten (verborgen woekerwinst)	3,0%	115.000
Totaal hypotheekkosten in 30 jaar	4,1%	€ 351.000

In de boekhouding en jaarrekeningen van individuele banken en overige financiële organisaties is de woekerwinst die de financiële sector in ons land sinds 1970 op het verstrekken van hypotheek maakt niet direct terug te vinden. Dit betekent niet dat er geen woekerwinst is. De reden waarom deze winst niet rechtstreeks uit de boekhouding van deze organisaties kan worden herleid, komt door de structuur van het huidige financiële stelsel. Door de hele financiële sector te consolideren en de overbodige ballast weg te halen (zie pagina 13) wordt de winst echter wel zichtbaar. De financiële organisaties stellen in de huidige situatie op grote schaal bedragen aan elkaar beschikbaar en berekenen hiervoor over en weer rente en overige kosten (zie bijlage 1 en 2 en paragraaf 11.3). De pensioen- en overige spaarders krijgen nu structureel een rente/ rendement die ongeveer gelijk is aan de gemiddelde loon en prijsstijging. Dit is hetzelfde als wat klanten bij de Burgerbank krijgen.

De hypotheekrenteaftrek is officieel bedoeld om starters op de woningmarkt te helpen om een woning te kopen. Volgens het CBS gaat de helft van de hypotheekrenteaftrek echter naar de rijkste 20% van de huishoudens. Deze woningbezitters hebben echter geen hypotheekrenteaftrek nodig. In 1893 is de hypotheekrenteaftrek⁴¹ door minister van financiën de heer N. Pierson ingevoerd, voordat hij minister werd, werkte hij lange tijd in de bankensector.

³⁹ www.hypsotech.nl/wp-content/uploads/2013/08/Artikel-Denemarken.pdf

⁴⁰ http://www.google.nl/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0ahUKEwiap57Rj-zMAhXjL8AKHUF7DhYQFggiMAE&url=http%3A%2F%2Farno.uvt.nl%2Fshow.cgi%3Ffid%3D125539&usq=AFQjCNHBLW3XsMyq_I3T_MUFaun9rtKMNw

⁴¹ [https://nl.wikipedia.org/wiki/Hypotheekrenteaftrek_\(Nederland\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Hypotheekrenteaftrek_(Nederland))

Dit onderstreept het vermoeden dat de hypotheekrenteaftrek en de huurtoeslag zijn bedoeld als een 'subsidie' op gebruik van rente en in het bijzonder de winst van banken en overige woningfinanciers. Formeel zijn deze twee regelingen bedoeld om huisvesting betaalbaar te maken. Voor dit doel is het beter om het probleem bij de bron aan te pakken en de rente te verlagen naar een eerlijk niveau. De lasten van deze subsidie betaalt de burger nu door belasting op arbeid. Door zowel de hypotheekrenteaftrek als de huurtoeslag af te schaffen⁴² kan het tarief van de eerste twee belastingschijven met 7% worden verlaagd. Dit levert het modale huishouden een voordeel van ongeveer € 300 per maand op, zonder de winst van de financiële sector te subsidiëren.

9.2 Aanscherpen leennorm en kwijtschelden hypotheke

In de periode van 1993 tot en met 2008 zijn de prijzen van woningen in ons land ruim driemaal zo hoog geworden, terwijl de lonen en de rest van de prijzen in deze periode gemiddeld slechts met 50% zijn gestegen. De oorzaak van deze enorme stijging van de prijzen van de woningen is volgens velen de hypotheekrenteaftrek. De hypotheekrenteaftrek⁴³ bestaat zoals gezegd al sinds 1893, het is daarom niet waarschijnlijk dat de extreme prijsstijgingen van de woningen uitsluitend hiervan het gevolg zijn. De hypotheekrenteaftrek heeft voor een deel wel bijgedragen aan de stijging van de woningprijzen doordat hierdoor een goede afstemming tussen inkomen en woningprijs werd gecamoufleerd en er prijzen werden betaald die niet in het huishoudbudget pasten.

De werkelijke reden voor de enorme stijging van de prijzen van woningen is, dat banken de normen van wat maximaal kan worden geleend voor de koopwoning tussen 1993 en 2008 – mede door de hypotheekrenteaftrek- extreem veel ruimer hebben gemaakt. Hierdoor hebben banken zelf de bubbel op de woningmarkt veroorzaakt. Hoe dit werkt is in een video⁴⁴ van universiteit Groningen te zien. Dat private banken dit doen is niet verwonderlijk, want hun verdienmodel is gebaseerd op het verkopen van zoveel mogelijk leningen tegen een zo hoog mogelijke rentemarge. Het fiatbeleid van banken en het aanbieden van aflossingsvrije spaar- en beleggingshypotheke is de belangrijkste veroorzaker van de bubbel. Naast banken hebben ook de makelaars, aannemers, projectontwikkelaars, gemeentes, grondspeculanten van de zeepbel geprofiteerd.

Met name jonge gezinnen die begin deze eeuw voor het eerst een woning hebben gekocht zijn de dupe van het piramidespel dat op grote schaal is 'georganiseerd'. Zij hebben hierdoor aanzienlijk teveel voor hun woning betaald. Na 2008 zijn de prijzen van woningen in Nederland enigszins gedaald, waarbij er sprake is geweest van grote regionale verschillen. Mede hierdoor werd bij een kwart van de koopwoningen de hypotheek hoger dan de waarde van de woning. Als de hele speculatieve bubbel die in de prijzen van woningen zit, ineens zou worden doorgestreept, dan komen veel mensen in de financiële problemen als ze hun woning willen verkopen. Door plan Ons Geld of Burgerbank uit te voeren, is het mogelijk om, evenals dat in IJsland werd gedaan⁴⁵, dit probleem voor een groot deel weg te werken.

Als er naar de ontwikkeling van de prijzen van woningen in Nederland over de afgelopen 400 jaar wordt gekeken⁴⁶, dan zijn er enorme schommelingen zichtbaar (zie hiervoor ook rapport van de SER). Ook in andere landen zijn er grote schommelingen. Wat opvalt is dat de overheid overall steeds te laat, te weinig of helemaal niet ingrijpt om bubbels op de woningmarkt te voorkomen. Door het toepassen van een nieuwe norm voor wat mensen maximaal bij het kopen voor een woning kunnen lenen, kan er serieus iets aan het probleem worden gedaan. Het is dan wel nodig dat in combinatie met deze aangescherpte normen, er via de Burgerbank wordt geïnvesteerd in betaalbare, kwalitatieve huurwoningen, omdat anders een grote categorie huishoudens tussen de wal en het schip zou gaan vallen.

Om de speculatieve bubbel in de prijzen van woningen zoveel mogelijk weg te werken, moet het bedrag dat mensen bij de aanschaf van een woning kunnen lenen worden verlaagd naar maximaal 100% van het bedrag dat ze voor de aankoop van de woning betalen, exclusief de kosten koper. Als er een maximum zou worden aangehouden van 100% van de reële bouw waarde van de woning inclusief de

⁴² <https://www.ftm.nl/artikelen/de-hra-verdwijnt-in-2018>

⁴³ [https://nl.wikipedia.org/wiki/Hypotheekrenteaftrek_\(Nederland\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Hypotheekrenteaftrek_(Nederland))

⁴⁴ <http://www.youtube.com/watch?v=nyGKs-M8SeU>

⁴⁵ <http://www.politalk.nl/2013/12/03/econoom-bezemer-kabinet-moet-hypotheekschulden-deels-kwijtschelden-net-als-in-ijsland/>

⁴⁶ <http://www.huizenmarkt-zeepbel.nl/03-07-2013/infographic-400-jaar-huizenprijzen/>

toegerekende kosten voor het aanleggen van nutsvoorzieningen (de straat, riool, gas, water, elektra) en *exclusief* kosten voor de kale grondprijs (speculatieve bubbel), dan is de verwachting dat de prijzen van woningen in Nederland met gemiddeld ongeveer 20% zullen dalen. Echter, als deze leennorm wordt ingevoerd, kan er geen geld meer voor de speculatieve bubbel worden geleend.

Om het probleem van de speculatieve bubbel (de kale grondprijs) in prijzen van woningen op te lossen is het daarom nodig dat grondspeculatie en prijsopdrijving door vooral de gemeentes aan banden wordt gelegd, c.q. de hoax van de 'dure grond in Nederland' wordt doorbroken.

Voorbeeld kwijtschelding correctie woningwaarde

Woningwaarde bij aankoop van de woning	250.000
Aantoonbaar uitgevoerde woningverbetering	<u>250.000</u>
Nieuwe / gecorrigeerde woningwaarde(1)(2)	200.000
Toeslag eigen risico nieuwe woningwaarde 10%	<u>20.000</u>
Kwijt te schelden deel van de hypotheek	€ 30.000

1) Incl. toerekenbare kosten voor straat en nutsvoorzieningen.

2) Na correctie voor kale grondprijs (speculatieve bubbel).

Het is aan te bevelen om minimaal het verschil tussen de prijs van de woning die bij aankoop van de woning werd betaald plus (met facturen en betaalbewijzen) aantoonbaar uitgevoerde woningverbetering minus 110% van de nieuwe gecorrigeerde waarde van de woning *exclusief* de speculatieve bubbel aan hypotheekschuld kwijt te schelden. Uitvoering van dit plan kost ongeveer € 100 miljard. Het hele verschil kwijtschelden (zonder aftrek van 10% eigen risico, dus 100% in plaats van 110%) kost volgens stichting Restschuld Eerlijk Delen ongeveer € 200 miljard⁴⁷.

De uitvoering van plan Ons geld maakt het mogelijk om met een eenvoudige administratieve handeling ongeveer € 100 miljard van de hypotheekschuld te verminderen (zie paragraaf 8.2). Dit gaat niet ten koste van huishoudens en niet-financiële bedrijven. Uitvoering van plan Burgerbank maakt het mogelijk om door toepassing van een variant hierop het hele verschil van € 200 miljard kwijt te schelden (zie hoofdstuk 13).

Doorgaans willen mensen die al een koopwoning hebben juist graag dat het piramidespel wordt voortgezet, om winst op de verkoop van hun woning te kunnen maken of om het verlies op de verkoop op het bordje van iemand anders te schuiven. Als het grootste deel van het primair door banken veroorzaakte probleem door middel van kwijtschelding zou verdwijnen, dan zal er naar verwachting voldoende draagvlak zijn voor het invoeren van de nieuwe, strengere leennorm.

Het kwijtschelden van het deel van de hypotheekschuld die bij aankoop van de woning meer geleend is dan wat voor aankoop van de woning is betaald (restschuld), valt niet zonder meer onder deze regeling. Als er extra is geleend voor uitgaven zoals bijvoorbeeld een vakantie, een boot of een auto, dan is het ten opzichte van hypotheekgevers die dat niet hebben gedaan onredelijk om dit schuldgedeelte mee te nemen in de kwijtscheldingsregeling.

Voor het kwijtschelden van dergelijke extra geleende bedragen, is een andere regeling van toepassing, namelijk de gedragscode c.q. de wettelijke zorgplicht van banken. Als iemand de kosten van dit extra geleende bedrag niet kan terugbetalen, dan dient bezien te worden of de bank niet een te hoog bedrag heeft uitgeleend ten opzichte van het inkomen. Hetzelfde geldt voor leningen waarbij de bank bekend moet worden geacht, dat deze voor oneigenlijke doelen waren. Het kwijtschelden van het totale bedrag dat banken volgens de gedragscode teveel hebben uitgeleend bedraagt ongeveer € 36 miljard⁴⁸. De banken moeten dit bedrag zelf betalen, het is niet redelijk dat de overheid dit probleem oplost.

⁴⁷ <http://www.youtube.com/watch?v=eN9iwlhAXyw>

⁴⁸ <http://www.ftm.nl/consumenten-volpomp-schuld-rechter-hard-bestaft/>

10. Pensioenen

Het huidige pensioensysteem in Nederland stamt uit de jaren vijftig van de vorige eeuw. In die tijd waren banen vast tot de pensioendatum. In deze tijd zijn het hoofdzakelijk tijdelijke contracten geworden en werken de meeste mensen gedurende hun werkzame leven voor meerdere werkgevers, vaak in verschillende branches. Dit leidt ertoe dat er pensioenrechten worden opgebouwd bij meerdere fondsen. In plaats van kleine stukjes pensioen bij verschillende pensioenfondsen en verzekeringsmaatschappijen op te bouwen, is het beter om alle werkenden één pensioen of levensloopspaarrekening bij de Burgerbank toe te kennen en het huidige systeem van fondsen en verzekeraars te beëindigen. Bovendien vervalt dan ook het probleem van de vaak te hoge kosten (waaronder woekerpolissen⁴⁹) en dat mensen het overzicht kwijtraken over hun pensioenrechten.

Door het huidige pensioensysteem af te schaffen en iedereen één pensioen of levensloopspaarrekening bij de Burgerbank toe te kennen, worden de extra kosten die worden gemaakt voor het inschakelen van pensioenadviseurs, consultants, vermogensbeheerders, accountants en verzekeraars overbodig.

Op dit moment 'klotst' € 1,3 biljoen aan pensioenreserves van Nederlandse pensioengerechtigden de wereld rond, op zoek naar een rendement dat in hoge mate virtueel is, omdat het in deze tijd grotendeels niet is gebaseerd op groei van de reële economie, waar ook ter wereld.

Het is de bedoeling dat de Burgerbank een zo eerlijk en neutraal mogelijke 'rente' voor iedereen toepast. De rente op het (pensioen)spaargeld sluit te allen tijde aan op de gemiddelde jaarlijkse loon/ prijsstijging (inflatie). Hierdoor wordt welvaartsvast geld op een geleidelijke manier binnen bereik gebracht (zie paragraaf 7.4). Het rentebeleid sluit zoals gezegd ook aan op het advies van Netspar (universiteit Tilburg) voor het invoeren van een nieuwe hypotheek- en pensioensysteem (zie paragraaf 9.1).

Door de vergoeding bij de Burgerbank op het (pensioen)spaargeld loon/prijscorrectie te noemen, in plaats van rente, wordt beoogd het besef bij te brengen deze vergoeding er slechts is om het waardeverlies van het spaargeld te compenseren. We hebben er niets aan c.q. houden elkaar alleen maar voor de gek om de lonen in 45 jaar ruim zesmaal zo hoog te maken en per saldo *bijna geen koopkrachtverbetering* te realiseren (zie paragraaf 7.1).

Een simpel, transparant en risicoarm betaalbaar welvaartsvast pensioensysteem is goed voor iedereen. Hierin wordt voorzien door een systeem, waarin de koopkracht van de pensioenen meestijgt met de lonen. Met welvaartsvast geld, of voor zo lang dit nog nodig is met een systeem dat dit in de praktijk dicht benadert, is het goed mogelijk om het te realiseren.

Rente of rendement op het pensioenspaargeld, die gelijk is aan de gemiddelde loon/ prijsstijging lijkt op het eerste gezicht nogal mager. Veel mensen verwachten dat het opbouwen van hun pensioen daardoor duur is, omdat er hoge premies moeten worden ingelegd. Uit berekeningen met een speciaal hiervoor ontwikkeld rekenprogramma (zie bijlage 6) blijkt dat dit niet het geval is. Integendeel, voor veel mensen betekent dit dat men bij gebruik van welvaartsvast geld / eerlijke rente veel minder pensioenpremie hoeft te betalen dan wat er nu wordt afgedragen. Bij het ABP betaalden de (semi)ambtenaren in 2015 een premie van 23% van het pensioengevend salaris bij toepassing van het middelloon systeem. Als een systeem met welvaartsvast geld of eerlijke rente wordt toegepast, dan is voor een modale werknemer uitgaande van de huidige gemiddelde levensverwachting voor het opbouwen van een pensioen ter hoogte van 70% van het laatst verdiende loon, in een situatie dat we bijna alleen maar één kostwinner per huishouden hebben, gemiddeld een premie van 11% nodig. En in de situatie dat bijna altijd beide partners een inkomen hebben gemiddeld een premie van 18% nodig (zie tabel op pagina 32).

Dit wijkt sterk af van wat pensioenfondsen zeggen. Om hun bestaan te rechtvaardigen beroepen pensioenfondsen zich er graag op dat er hoge rendementen worden behaald. Dit roept de vraag op waar al die mooie beleggingsresultaten dan zijn gebleven. De veel te hoge (deels verbogen) overbodige kosten die we met het huidige financiële systeem maken?⁵⁰ De grote verliezen die periodiek op nieuw op de beurzen worden gemaakt? Verschil in verwachte samenstelling van de groep ouderen (zie tabel hieronder) en of een (sterke) toename van de levensverwachting?

⁴⁹ <http://radar.avrotros.nl/nieuws/detail/radar-lanceert-meldpunt-woekerpoliscompensatie/>

⁵⁰ <http://www.omroepmax.nl/zwartezwanen/>

Pensioenpremie modale werknemer bij eerlijke rente

- 1) Alleenstaande 15%
- 2) Samenwonende met inkomensafhankelijke partner 7%
- 3) Samenwonende met partner met een eigen inkomen 22%

Toelichting

- 1) Ongeveer de helft van de AOW gerechtigden is alleenstaand
- 2) Tot nu toe het grootste deel van de samenwonende ouderen
- 3) Grootste deel van de samenwonende ouderen in de toekomst, ieder krijgt een halve AOW en hoger aanvullend pensioen

De auteur van dit rapport en vermoedelijk ook een groot deel van de Nederlandse bevolking wil dat er een parlementaire enquête wordt gehouden, waarbij wordt uitgezocht hoe het kan dat de dekkinggraad nu te laag is en de pensioenen al jaren niet meer geïndexeerd kunnen worden. En dat ook bekeken wordt hoeveel geld is onthouden aan de fondsen door te lage afstorting van het werkgeversdeel in de pensioenpremies en hoeveel geld er is onttrokken aan de fondsen door uitname, zoals bijvoorbeeld bij het ABP door de overheid. Tevens moet worden onderzocht wanneer de onthouden/onttrokken middelen alsnog worden betaald cq. teruggestort. Ook moet worden onderzocht hoeveel dekking de huidige reserves van de fondsen geven voor de bestaande pensioenaanspraken en ook hoe de reserves kunnen worden gesplitst in een deel dat gereserveerd is voor de gepensioneerden en een deel dat bestemd is voor de gerechtigden die nog in de opbouwfase zitten.

Een deel van het eerder aangeduide verschil zou kunnen worden verklaard dat door bedrijven en de overheid jarenlang te weinig pensioenpremie is betaald en ook pensioengelden zijn terugbetaald⁵¹. Daarnaast is ten koste van het opbouwen van reguliere pensioenen € 10 miljard door de overheid aan de VUT-regeling onttrokken⁵². Ook moeten pensioenfondsen rekenen met een door DNB bepaalde rekenrente die lager is dan het rendement dat pensioenfondsen met de belegde pensioengelden maken. Zo moet het ABP vanaf februari 2016 rekenen met een gemiddelde rekenrente van 1,18% per jaar⁵³.

Gelet op het feit dat gemiddeld ongeveer iedere zeven jaar⁵⁴ bij herhaling de beurskoersen fors dalen en door een deel van de beleggers grote verliezen worden geleden, is het voor het berekenen van pensioenen verstandig om met een risicoarm rendement te rekenen.

Het is moeilijk om een berekening te maken van de kosten om een goed pensioen op te bouwen. Door loonsverhoging en rente/rendement tegen elkaar weg te strepen (theoretisch net te doen of er al gebruik van welvaartsvast geld wordt gemaakt en het gebruik van inflatoir geld is afgeschaft), wordt dit heel wat eenvoudiger en kunnen we ook stoppen met de discussie over welke rekenrente we toe moeten passen.

In essentie is de berekening: 70% van het laatst verdiende loon, minus de AOW, maal het aantal jaren dat we gemiddeld pensioen krijgen gedeeld door het aantal jaren dat we pensioen opbouwen. En dit jaarbedrag delen door het premieloon. Dit laatste is het bruto loon minus de AOW franchise.

Op dit moment zijn de meeste werknemers wettelijk verplicht om ongeveer een vijfde deel van het pensioengevend salaris via de werkgever af te dragen aan een pensioenfonds. Bij het huidige pensioensysteem stoppen mensen in feite een aanzienlijk deel van hun inkomen in een hogehoed en is het onduidelijk wat de pensioenfondsen met hun ingelegde premies doen c.q. waarin ze worden belegd. Bij het huidige systeem hebben mensen ook weinig te zeggen over wat er met hun pensioenspaargeld wordt gedaan.

Bij plan Burgerbank is het de bedoeling dat het gespaarde pensioengeld voor iedereen duidelijk zichtbaar is op zijn/haar eigen pensioenspaarrekening staat. En dat mensen evenals bij Mondragon (zie hoofdstuk 6 en 13) op lokaal niveau mee mogen beslissen waarin dit geld wordt geïnvesteerd.

⁵¹ <http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/1839051/2011/02/08/Van-pensioenroof-of-diefstal-is-geen-sprake.dhtml>

⁵² <http://www.binnenlandsbestuur.nl/financien/nieuws/columns/overheid-plunderde-pensioenreserves-abp.443845.lynkx>

⁵³ <https://www.mijnvakbond.nl/Hoe-zit-het-met-de-rekenrente-van-pensioenfondsen?referrer=277>

⁵⁴ <http://beleggen.com/opmerkelijke-conclusies-op-basis-van-100-jaar-koershistorie/>

11. Omvang rente en geldscheppingswinst

11.1 Huidig bankstelsel

Wat is de omvang van de rente en geldscheppingswinst bij banken? Voordat hierop een antwoord kan worden gegeven moet eerst het begrip geldscheppingswinst worden gedefinieerd. Geldscheppingswinst kan worden beschouwd als de rentewinst die banken op geldschepping (kredietverlening) maken. Verder zou het de winst voor het betalen van winst c.q. vennootschapsbelasting kunnen zijn, of het bedrag dat banken jaarlijks aan extra geld in omloop brengen. Het zou ook een combinatie kunnen zijn van de genoemde definities.

De omvang van de geldscheppingswinst in de zin van rentewinst op het verstrekken van leningen en winst voor vennootschapsbelasting is betrekkelijk eenvoudig te herleiden uit de jaarrekeningen van ING, Rabo, ABN-AMRO, SNS en de overige banken.

Uit de jaarrekening 2015 van de ING Bank blijkt bijvoorbeeld, dat deze bank € 19,2 miljard rente-inkomsten had op gemiddeld € 527 miljard uitstaande leningen en kredieten. Het rente-inkomsten percentage was 3,6%.

De aan de bank toevertrouwde middelen bedroegen gemiddeld € 499 miljard en de rentelasten hierover waren € 4,2 miljard, procentueel 0,9%.

De rentemarge op leningen en kredieten was 2,7% (3,6%-0,9%) en de absolute omvang hiervan was € 15 miljard.

De rentemarge op de handelsactiviteiten, inclusief derivaten was negatief, waardoor de ING per saldo een renteresultaat van € 12,7 miljard behaalde. Dit is 75% van de totale inkomsten, die bij de ING Bank in 2015 uitkwamen op € 17 miljard.

Van deze opbrengst gaan de bedrijfskosten af -€ 9,3 miljard - en de ING voegde € 1,3 miljard toe aan de reserve voor verliezen op leningen en kredieten. Het resultaat voor belasting bedroeg daardoor € 6,4 miljard.

Als geldscheppingswinst wordt gedefinieerd als de rentemarge, die banken boeken op leningen en kredieten, dan bedroeg deze bij de ING in 2015 € 15 miljard. Als hiervoor de winst voor belasting wordt aangehouden, dan was het € 6,4 miljard? De ING-directie zal erop wijzen dat van deze € 6,4 miljard een bedrag van € 1,7 miljard voor de betaling van vennootschapsbelasting naar de staat gaat en € 2,3 miljard naar de aandeelhouders, waardoor er € 2,4 miljard werd toegevoegd aan het eigen vermogen voor de noodzakelijke versterking van de vermogensbuffer, waardoor ondanks het goede resultaat de solvabiliteit met 'slechts' 0,3% werd versterkt, van 4,6% naar 4,9%. Geldscheppingswinst zou daarom ook kunnen worden gedefinieerd als de winst die wordt toegevoegd aan de winstreserve.

De resultaten van de andere banken zijn in grote lijnen gelijklopend met die van de ING (zie bijlage 2). In 2015 hadden banken in totaal € 98,6 miljard aan rente-inkomsten (4% balanstotaal). Dit is 84% van hun totale inkomsten van € 117 miljard en € 65,9 miljard aan rentelasten (2,6% balanstotaal). De totale rentemarge was € 32,7 miljard (€ 98,6 minus € 65,9 miljard; 1,4% balanstotaal). Na aftrek van bedrijfskosten en kredietrisico behaalden de banken een winst voor het betalen van belasting van € 14,3 miljard (0,6% balanstotaal). Hier betalen banken € 3,8 miljard belasting over aan de staat en een deel aan dividend aan de aandeelhouders.

Samenvatting omvang rente en geldscheppingswinst bij huidig bankstelsel

- In 2015 is de geldscheppingswinst (winst voor betalen van belasting) bij banken € 14 miljard.
- Bij huidig systeem is het lastig om juiste omvang van rente en geldscheppingswinst te bepalen.

De conclusie die banken vermoedelijk trekken, luidt dat het wel mee valt met de geldscheppingswinst. Met behulp van het bovengenoemde voorbeeld kunnen banken de discussie over een onevenredig hoge geldscheppingswinst eenvoudig in hun voordeel beslechten⁵⁵.

Om een goed beeld te krijgen van wat geldscheppingswinst werkelijk is, moet er ook worden gekeken naar het bedrag dat banken jaarlijks aan extra geld in omloop brengen en naar de rentewinst die de hele financiële sector maakt. Want banken nemen maar een deel van de totale kredietverlening voor hun rekening (zie paragraaf 11.2 en 11.3).

11.2 Plan Ons Geld

Volgens het Chicagoplan⁵⁶ (plan Ons Geld is hierop gebaseerd), is het mogelijk om met toepassen van een eenvoudige administratieve maatregel een generaal pardon voor bijna alle leningen mogelijk te maken. Daarnaast kan de overheid door zelf geld te scheppen en dit niet meer aan private banken over te laten, jaarlijks vele miljarden nieuw geld in circulatie brengen door bijvoorbeeld overheidsinvesteringen in betaalbare huurwoningen. De overheid is hierbij niet meer afhankelijk van banken.

Het verlenen van een generaal pardon op vrijwel alle leningen klinkt op het eerste gezicht zeer aantrekkelijk. Er moeten echter twee belangrijke vragen worden gesteld. Ten eerste of het wenselijk wordt geacht dat hiermee een deel van de huishoudens worden bevoordeeld ten opzichte van de andere. Ten tweede of het in Nederland uitvoerbaar is.

Er valt veel voor te zeggen dat mensen zelf de kosten betalen voor de (duurzame) goederen en diensten die door hen worden gekocht en het niet wenselijk is dat de leningen die voor deze aankopen zijn aangegaan zondermeer worden kwijtgescholden. Hetzelfde uitgangspunt geldt ook voor de overheid.

Omdat de staatsschuld echter ongeveer voor 90% bestaat uit odious debt (sinds 1 januari 1970 teveel betaalde rente) (zie paragraaf 8.2), is het wenselijk dat de staatsschuld bijna volledig wordt kwijtgescholden. Hetzelfde geldt ook voor het gedeelte van het bedrag dat huishoudens vooral na het jaar 2000 teveel voor hun woning hebben betaald, omdat de overheid te weinig heeft gedaan aan het voorkomen van de speculatieve bubbel op de woningmarkt (zie paragraaf 9.2). Het is wenselijk en logisch dat de huishoudens die hiervan de dupe zijn, worden gecompenseerd.

Volgens het Chicagoplan wordt er in eerste instantie een bedrag ter grootte van 184% van het BBP aan nieuw geld door de overheid gecreëerd. In Nederland schept de overheid in eerste instantie een bedrag van € 538 miljard aan nieuw geld, dit is slechts 77% van het BBP (zie hoofdstuk 5). Het totaalbedrag aan schulden in ons land is veel hoger dan het bedrag dat de overheid bij stap 1 van invoering van plan Ons Geld aan nieuw geld creëert. Hierdoor is het niet mogelijk om een generaal pardon voor alle schulden mogelijk te maken. Het bedrag dat de overheid in omloop brengt is wel groot genoeg om de hele staatsschuld weg te strepen en ongeveer € 100 miljard van de hypotheekschuld af te halen.

Naast het eenmalig kwijtschelden van een deel van de schulden kan de overheid bij uitvoering van plan Ons Geld ook nog jaarlijks een bedrag in omloop brengen om hiermee uitgaven in het belang van de samenleving te doen.

In dit rapport wordt uitgegaan van een scenario dat de overheid jaarlijks een bedrag van 5% van het BBP aan nieuw geld in omloop brengt. In 2016 zou dit € 35 miljard zijn. Dit bedrag is iets hoger dan de € 33 miljard die banken in de periode tussen 2000 en 2015 gemiddeld per jaar aan geld (M3) in omloop hebben gebracht. Uitgedrukt in procenten van het BBP is het echter iets lager dan in voorgaande jaren.

In de twee modelberekeningen die voor alternatieven (publieke geldschepping / staatsbank etc.) zijn uitgevoerd (die van Benes en Kumhof en de modelexercitie / working paper van Van Egmond en De Vries) wordt er ook vanuit gegaan dat de overheid een bedrag ter grote van 3% tot 5% van het BBP per jaar in omloop kan brengen. De verschillende typen modelstudies (evenwichtsmodellering en systeem-dynamische modellering) ondersteunen de operationele haalbaarheid van dit alternatieve systeem.

⁵⁵ <http://adbroere.nl/web/nl/columns/geldscheppingswinst.php>

⁵⁶ <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2012/wp12202.pdf>

Het bedrag van 5% van het BBP dat de overheid zelf jaarlijks aan nieuw schuld- en rentevrij geld in omloop brengt levert gerekend in geldbegrip M5 (zie pagina 4, 13 en 14) een economische groei op van vermoedelijk 1,5% per jaar. Hier gaat de eventuele jaarlijkse inflatie nog van af.

In de periode van 1970 tot en met 2015 heeft Nederland gemiddeld een economische groei van 2% per jaar gehad. Dit bestond voor de helft uit toename van de beroepsbevolking, met bijbehorende groei van de werkgelegenheid. In de periode van 2016 tot en met 2050 krimpt de beroepsbevolking.

De lage groeiverwachting waar in dit rapport vanuit wordt gegaan is erop gebaseerd dat de Nederlandse economie evenals de Japanse bijna volgroeid is en door de vergrijzing tot het jaar 2050 ook niet veel meer zal groeien. In Japan zien we duidelijk dat ondanks de hoge overheidsbestedingen de economie al jaren vrijwel niet meer groeit en de staatsschuld is opgelopen tot boven 240% van het BBP.

Met een groei van bijvoorbeeld 0,5% per jaar kunnen er in 35 jaar één miljoen extra huurwoningen worden gebouwd om de groepen huishoudens die niet (meer) in aanmerking (willen) komen voor een koopwoning te kunnen huisvesten. Tevens kan er flink worden geïnvesteerd in goedkope en duurzame energie. Daarnaast kan een bedrag ter grootte van de waarde van de huidige productiemiddelen (zie pagina 14) aan uitbreiding en verduurzaming worden besteed.

Voorbeeld wat we met 0,5% groei per jaar in 35 jaar kunnen doen

Eén miljoen woningen bouwen excl. grond (speculatieve bubbel)	160
Alle woningen voorzien van zonnecellen	40
Overige investeringen (uitbreiding en verduurzaming)	250
Totaal uitbreidingsinvesteringen x € 1 miljard (euro's 2016)	€ 450

Een inflatie van 1% per jaar waar bij dit scenario vanuit wordt gegaan is lager dan de 2% die de Europese Centrale Bank (ECB) met het QE-beleid voor ogen heeft. In werkelijkheid worden met het QE-geld slechts de beurskoersen opgepompt (zie paragraaf 7.1).

De inflatie van 1% per jaar zou op het eerste gezicht niet als geldscheppingswinst mogen worden gezien, omdat het geen toevoeging levert aan de welvaart. Doordat niet de private banken, maar de overheid het geld in omloop brengt, kan de overheid echter wel bijvoorbeeld het budget voor de AOW verdubbelen zonder hiervoor de belastingen te verhogen en/of op andere uitgaven van de overheid te bezuinigen. Inflatie moet daarom wel als geldscheppingswinst c.q. seignoragewinst worden beschouwd, in tegenstelling tot wat het in het huidige financiële systeem is. Bij voortzetting van het huidige systeem zouden de belastingen de komende jaren fors omhoog moeten en/of zou er flink op de overige overheidsuitgaven bezuinigd moeten worden om de toenemende lasten van de vergrijzing te kunnen betalen. Bij uitvoering van plan Ons Geld zijn deze onaangename maatregelen niet nodig.

Zolang de overheid zelf geen geld kan scheppen en zich daarvoor afhankelijk blijft opstellen van de private banken, kan de overheid geen gericht beleid voeren om de economie en de werkgelegenheid te stimuleren. De kosten van bijvoorbeeld de vergrijzing komen daardoor in de knel. In 'opdracht' van de rijkste 1% van de bevolking zal de overheid genoodzaakt worden tot een vergaande afbraak van de sociale zekerheid⁵⁷.

Door plan Ons Geld uit te voeren kan de overheid een bedrag van 5% van het BBP per jaar in omloop brengen. Dit werkt als een vorm van compensatie voor het probleem dat dit bedrag nu per jaar te veel aan rente aan de financiële sector wordt betaald (zie paragraaf 11.3).

Door de extra koopkracht die hierdoor wordt gegenereerd, levert het eenmalig ongeveer 5% extra economische groei en 400.000 banen op. Hiermee wordt het negatieve effect van de crisis op de economie en de werkgelegenheid teruggedraaid⁵⁸.

⁵⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=rajPJCoEjQw&feature=youtu.be>

⁵⁸ <https://www.ftm.nl/artikelen/ing-gelijk-overheidsbeleid-kostte-volgens-cpb-365000-banen>

Voor het berekenen wat de gevolgen van de extra overheidsbestedingen voor de economie en werkgelegenheid zijn, wordt in dit rapport ervan uitgegaan dat het multipliereffect⁵⁹ hiervan gemiddeld één is. Volgens bepaalde theorieën levert geld die door de overheid in omloop wordt gebracht respectievelijk extra besteed gemiddeld een hogere welvaarts groei op. Volgens andere theorieën leveren besparingen die door de overheid worden gedaan gemiddeld een lager negatief effect op de economie en werkgelegenheid op. De effectiviteit van de overheidsbestedingen zijn sterk afhankelijk van waar dit geld aan wordt besteed, de dosering en de timing. In een volgroeiende economie levert extra geld in omloop brengen door de overheid bijna geen welvaartswinst meer op.

Voor berekening van de duur dat het door de overheid extra in omloop gebrachte geld in de economie blijft circuleren wordt in dit rapport uitgegaan van één cyclus/ jaar. Daarna lekt dit geld door de te hoge rente die de financiële sector rekent (zie paragraaf 11.3), inflatie en bestedingen in het buitenland weg.

Samenvatting omvang rente en geldscheppingswinst en verlies bij plan Ons Geld

- Geldschepping door de overheid € 35 miljard (5% BBP) per jaar.
- Eenmalig 5% extra economische groei en 400.000 extra banen.
- Eenmalig € 100 miljard kwijtschelden van hypotheeklen.
- Aflossen 80% staatsschuld in maximaal 10 jaar, de resterende 20% in maximaal 30 jaar.
- Besparing op rentekosten staatsschuld € 280 miljard (in periode van 2016 tot 2050).
- Verlies van rentebaten voor huishoudens en bedrijven op hun tegoeden bij de overheidsbank.

Door plan Ons geld uit te voeren kan aanvullend op wat hiervoor is genoemd ook de staatsschuld worden weggewerkt. Als de staatsschuld in één keer wordt afgeschaft, dan levert dit in 35 jaar € 368 miljard besparing op te betalen rente op (op basis van de huidige gemiddelde rente op de staatsschuld). Als de staatsschuld geleidelijk aan wordt afgelost door de expirerende contracten niet te vernieuwen, levert dit in 35 jaar een besparing op van € 280 miljard.

Van het bedrag dat bij stap 1 na aflossing van de staatsschuld overblijft, kan bovendien € 100 miljard van de hypotheekschuld worden kwijtgescholden (zie ook paragraaf 9.2).

Een nadeel van plan Ons Geld is, dat er geen inflatiecompensatie op de tegoeden bij de staatsbank wordt betaald. Dit kost huishoudens en niet-financiële bedrijven in 2015 bij 0,6% inflatie € 4 miljard. Bij een inflatie van 1% per jaar kost dit gemiddeld ongeveer € 6 miljard per jaar.

11.3 Plan Burgerbank

Volgens de voorstanders van het afschaffen van rente wordt nu een bedrag ter grootte van ongeveer 45%* van het BBP per jaar aan rente betaald en kan de koopkracht van de minst vermogende 80% van de mensen verdubbelen als de rente wordt afgeschaft (zie paragraaf 7.2). Dit lijkt een nogal optimistische benadering te zijn. Voor de berekening van het voordeel dat aan de minst bedeelde 80% van de bevolking wordt gegeven als de rente wordt verlaagd naar het niveau dat minimaal nodig is, moet rekening worden gehouden met wie rente aan wie betaald. In bijlage 2 staat dat het grootste deel van de rente en het dividend dat jaarlijks betaald wordt, bestaat uit betalingen die de financiële organisaties over en weer aan elkaar verrichten. Na correctie van deze betalingen blijft er in 2015 een bedrag van € 65 miljard rente over die door de overheid, huishoudens en niet-financiële bedrijven aan de financiële sector werd betaald. Van dit bedrag moeten de kosten voor compensatie van de gemiddelde loon/prijsstijging (inflatie), noodzakelijk te maken bedrijfskosten, risicopercentage voor default en de technisch noodzakelijk te maken winst nog van afgehaald worden (zie paragraaf 7.1). Na aftrek hiervan blijft een bedrag van € 37 miljard over dat in 2015 teveel aan rente werd betaald.

* Opmerking: de gemiddeld 45% in de prijzen van goederen en diensten waarover Margrit Kennedy spreekt, heeft betrekking op rente in ruime zin, dus op de vermogenskosten.

⁵⁹ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Multipliereffect>

Vergelijking	Rente in 2015			Eerlijke rente			Verschil
Staatsschuld (nominaal)	442	2,4%	10,5	442	0,7%	3,1	7,4
Hypotheke (bruto)	703	4,1%	28,8	703	1,1%	7,7	21,0
Consumptief krediet	35	4,8%	1,7	35	1,8%	0,6	1,1
Bedrijfskrediet	897	2,7%	24,1	897	1,8%	16,2	7,9
Totaal	2.077	3,1%	65,0	2.077	1,3%	27,6	37,4
Loon/prijscorrectie (inflatie)*	1.920	0,6%	11,5	1.920	0,6%	11,5	-
Marge voor de bank	€ 2.077	2,6%	€ 53,5	€ 2.077	0,8%	€ 16,1	€ 37,4

* Totaal Burgerbank +/- eigen vermogen en chartale geldomloop (papier en muntgeld).

Het bedrag van € 35 miljard (5% van het BBP) dat de overheid bij uitvoering van het plan Ons Geld zelf per jaar in omloop brengt, is een compensatie voor het teveel afgeroomde bedrag door de financiële sector van de reële economie (zie paragraaf 7.3). Bij uitvoering van plan Burgerbank wordt het probleem bij de bron aangepakt en wordt ervoor gezorgd dat er € 37 miljard per jaar minder overbodige rente / winst aan de financiële sector wordt betaald⁶⁰.

Verschillende partijen in de Tweede Kamer, in het bijzonder de VVD, geven aan dat de overheid (meer) moet bezuinigen en dat deze bezuinigingen moeten leiden tot verlaging van de lastendruk voor burgers en bedrijven.

De belangrijkste post waarop zou moeten worden bezuinigd en die direct leidt tot verbetering van de koopkracht van burgers en niet-financiële bedrijven is rente. Door een eerlijk rentebeleid kan € 37 miljard per jaar worden bespaard op de door de overheid, huishoudens en bedrijven te betalen rente. Door te stoppen met de zinloze rituele dans van de jaarlijkse prijs- en loonsverhoging kan, bij 1% inflatie per jaar (op geldhoeveelheid M5) waar bij plan Ons Geld als voorbeeld vanuit wordt gegaan (zie paragraaf 11.2), gemiddeld jaarlijks nog ongeveer € 23 miljard extra op rentekosten worden bespaard.

Daling omvang financiële sector	2007	2015
Banken	134.000	85.000
Verzekeraars en pensioenfondsen	66.000	50.000
Totaal aantal fulltime medewerkers	200.000	135.000
Aantal bankkantoren	3.504	1.764

Bij plan Burgerbank wordt door invoeren van één grote publieke/ coöperatieve organisatie de omvang van de financiële sector ongeveer de helft kleiner gemaakt en de overbodige kosten en risico van de private financiële organisaties zo veel mogelijk afgeschaft (zie hoofdstuk 6). Volgens gegevens van DNB en het CBS (zie figuur hierboven) zijn de eerste stappen naar reductie van het aantal medewerkers en bankkantoren door de financiële sector al gezet.

Met onder andere door de Rabobank en ING al aangekondigde ontslagenen daalt het aantal medewerkers bij banken de komende paar jaar naar 65.000 tot 70.000. Volgens DNB gaan de komende paar jaar ook bij verzekeringsmaatschappijen een groot aantal ontslagenen vallen. Reden hiervoor is dat hun verdien model onder druk staat, omdat verkoop van woekerpolissen niet meer mag, verzekeringen meer via internet verkocht worden, door nieuwe hypotheekrenteaftrek regels geen verzekeringsspaarproducten bij hypotheke meer verkocht worden⁶¹. Door invoeren van de pensioenspaarrekening (zie hoofdstuk 9) en rationalisatie door invoeren van de Burgerbank zal deze lijn nog verder doorgetrokken worden.

⁶⁰ http://www.thedailysheep.com/top-bank-fraud-expert-all-of-the-big-banks-profits-come-from-fraud_092016

⁶¹ <http://www.z24.nl/ondernemen/dnb-eist-ingreep-verzekeraars>

Baten en lasten Burgerbank

Rentebaten	1,3%	27,6
Rentelasten (loon/prijscorrectie)	0,6%	11,5
Rentemarge(1)	0,8%	16,1
Vergoedingen voor betalingsverkeer(2)		2,0
Afsluitprovisies		2,0
Totaal baten		20,1
Personeel en overige bedrijfslasten(3)		11,8
Kredietverliezen	0,3%	6,2
Winst voor belasting		2,1
Winstbelasting	25%	0,5
Winst na belasting (x € 1 miljard)		€ 1,6

Toelichting

1) Rentemarge:

- Financiering overheid = 0,1%
- Financiering woningen = 0,5%
- Financiering overig gemiddeld = 1,2%

2) Baten:

- Voor 19 miljoen particuliere en zakelijke bankrekeningen.
- Voor 2,9 miljard overschrijvingen, incassi, acceptgiro.
- Voor 3,7 miljard PIN, iDeal, card betalingen en stortingen.

3) Dit is ca. 70.000 medewerkers met overige bedrijfslasten.

Bij berekening van de kosten van de Burgerbank is er in dit rapport (zie figuur hierboven) vanuit gegaan dat het aantal medewerkers ongeveer 70.000 zal zijn en dat er één bankkantoor per 10.000 inwoners zal zijn. Bij elke reductie van 10.000 medewerkers kan de rente met ca. 0,1% verlaagd worden.

Er is geen rekening mee gehouden dat de lonen bij banken volgens SOMO⁶² gemiddeld met 15% verlaagd kunnen worden als deze in lijn met de lonen in andere sectoren zouden worden gebracht. Verder is er geen rekening mee gehouden dat er bespaard kan worden op marketing, ICT, kosten van roulatie van klanten tussen banken, toepassen van eenvoudige en risico arme producten en de hoge juridische kosten voor de 'foute' / risicovolle producten die banken nu hebben.

De bedrijfslasten van de banken (bijlage 2) zijn inclusief kosten voor het buitenlandsbedrijf, in tegenstelling tot de lasten van de Burgerbank in de figuur hierboven, waarbij alleen rekening met kosten voor binnenlandsbedrijf wordt gehouden.

De geldhoeveelheid M4 kan volgens plan Burgerbank met 1,6% per jaar groeien. Dit sluit vrijwel aan op het scenario van plan Ons geld (zie paragraaf 11.2).

De verlaging van € 37 miljard aan rentekosten per jaar voor overheid, niet-financiële bedrijven en particuliere huishoudens levert eenmalig 5% extra economische groei en daardoor 400.000 banen op.

Voor het berekenen wat de gevolgen van de renteverlaging voor de economie en werkgelegenheid zijn, wordt in dit rapport ervan uit gegaan dat het multipliereffect⁶³ hiervan gemiddeld ongeveer één is. Het effect van de verlaging van de rente op de economie en werkgelegenheid is afhankelijk van wie de deze renteverlaging krijgt en wat hij/zij met dit voordeel doet. Als hier de hypotheek versneld mee wordt afgelost of extra voor pensioenopbouw wordt gespaard levert dit geen voordeel voor de economie en werkgelegenheid op. Als dit wordt gebruikt voor extra consumptieve bestedingen levert dit wel een toename van de economie en werkgelegenheid op. Bij cijfers van het CBS en CPB over de ontwikkeling van het BBP in de tijd kan het zijn dat deze groei niet direct terug te zien is.

⁶² http://somo.nl/publications-nl/Publication_3890-nl

⁶³ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Multipliereffect>

Nu wordt de bovenmatige winst die de financiële sector maakt gebruikt voor investeringen in het buitenland en heeft Nederland als gevolg hiervan een groot overschot op haar handelsbalans. De daling van de 'toegevoegde waarde' winst bij de financiële sector zorgt gerekend in nominale termen voor een daling van het BBP zoals dit door het CBS wordt gemeten, daling van het overschot op de handelsbalans en een stijging van de Arbeidsinkomensquote AIQ (zie pagina 19). De toename van de binnenlandse bestedingen zorgen in reële termen voor groei van het BBP.

De Burgerbank kan als een 'gewone' staatsbank of een (deels) coöperatieve bank worden toegepast. Het is ook mogelijk om de Burgerbank als een moderne variant op een goudsmid of internetwinkel toe te passen (zie hoofdstuk 6). Bij dit scenario is de omloopsnelheid van geld waar bij de vergelijking van Fisher⁶⁴ vanuit wordt gegaan per definitie altijd één. Want op het moment dat goederen en of diensten (arbeid) aan de Burgerbank worden geleverd wordt geld gecreëerd. En op het moment dat goederen en of diensten (arbeid) van de Burgerbank worden afgenomen wordt dit geld met gebruik van per definitie maar één betalingsronde uit roulatie genomen. Multipliereffecten zijn hierbij niet mogelijk.

Samenvatting omvang rente en geldscheppingswinst bij plan Burgerbank

- Besparing op overbodige rentekosten € 37 miljard (5% BBP) per jaar.
- Eenmalig 5% extra economische groei en 400.000 extra banen.
- Eenmalig € 200 miljard kwijtschelden van hypotheeken.
- Aflossen 80% staatsschuld in maximaal 10 jaar, de resterende 20% in maximaal 30 jaar.

Door plan Burgerbank uit te voeren kan aanvullend op wat hiervoor is genoemd ook de staatsschuld worden weggewerkt. De staatsschuld kan worden geliquideerd door gebruik te maken van een swap en of een sale and lease back formule (zie paragraaf 8.3). Tijdens het transformatieproces van de huidige naar de nieuwe situatie kan daar bovenop een variant op de administratieve maatregel van plan Ons Geld worden toegepast (zie hoofdstuk 13).

De hypotheekschuld kan in zijn geheel worden afgeschaft door gebruik te maken van een swap en of een sale and lease back formule (zie paragraaf 8.3). Het is mogelijk om € 200 miljard kwijt te schelden van de hypotheekschuld (zie hoofdstuk 13). De rechtvaardiging hiervoor zit in het te laat en weinig doortastend ingrijpen door de overheid om de speculatieve bubbel op de woningmarkt te voorkomen.

Het voordeel van plan Burgerbank is ook te behalen als de inflatie maar 0% per jaar is en gebruik van welvaartsvast geld wordt gemaakt. Bij plan Ons geld is vermoedelijk een inflatie van 1% per jaar nodig.

De Burgerbank kan ook een belangrijke bijdrage leveren aan de vorming van een circulaire economie. Volgens Herman Wijffels gaan mensen in een circulaire economie beter met elkaar samenwerken en is er minder ruimte om te hoge rentekosten in rekening te brengen⁶⁵.

12. Risico's voor spaarders en de belastingbetaler

In dit hoofdstuk worden de effecten van de plannen Ons Geld en Burgerbank geëvalueerd op de risico's voor spaarders en belastingbetalers ten opzichte van het huidige financiële systeem.

Risico's die in het kader van dit rapport van belang zijn:

- Opvraagbaarheidsrisico
- Vastlopen interbancair betalingsverkeer
- Bail-out en bail-in risico
- Renterisico en derivaten
- Beperken speculatief gebruik / misbruik van het systeem
- Falend toezicht

⁶⁴ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Fishervergelijking>

⁶⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=yQFD-ARfT48>

In het huidige systeem is de opvraagbaarheid van tegoeden een belangrijk risico, dat uit twee delen bestaat. Het risico dat de tegoeden op betaal en spaarrekeningen worden omgezet in chartaal (papier en munt) geld en het risico dat tegoeden naar een andere bank of financiële organisatie over worden geboekt. Banken hebben relatief weinig liquide middelen tot hun beschikking om aan de vraag voor opname van geld te voldoen. Als er bij een bank run op grote schaal geld wordt opgevraagd, dan kunnen banken hieraan niet voldoen zonder noodhulp van de centrale bank. Banken en overheden voeren onder meer om deze reden een beleid gericht op het terugdringen van chartaal geld. Hierdoor wordt een deel van het opvraagbaarheidsrisico opgeheven.

Bij uitvoering van de plannen Ons Geld en Burgerbank wordt het opvraagbaarheidsrisico vergaand beperkt. Het omzetten van tegoeden op betaal en spaarrekeningen in chartaal geld verandert slechts de samenstelling van de rechterkant van de balans. Hetzelfde geldt voor het overboeken naar een rekening van een andere financiële instelling. Het risico dat tegoeden bij private banken en overige financiële organisaties worden opgevraagd, wordt beperkt omdat door de private financiële organisaties alleen producten met een vaste en van tevoren afgesproken looptijd worden aangeboden. Hierdoor kunnen tegoeden niet ineens worden opgevraagd.

Het gebrek aan onderling vertrouwen tussen banken was er bij de kredietcrisis de oorzaak van dat het interbancair betalingsverkeer vastliep. Bij Ons Geld en de Burgerbank wordt het probleem opgelost doordat vrijwel alle transacties binnen de staats / Burgerbank zelf plaatsvinden (alleen de samenstelling van de rechterkant van de balans verandert).

De kredietcrisis brak 'officieel' uit met het omvallen van Lehman Brothers⁶⁶ in 2008. Als reactie hierop zijn door de overheid ten laste van de belastingbetaler meerdere bailouts gepleegd. Algemeen wordt gedacht dat met de bailouts in Amerika 'maar' \$ 700 miljard was gemoeid, in werkelijkheid gaat het om \$ 16,8 biljoen⁶⁷. Ook in Nederland⁶⁸ en in de rest van Europa zijn door de overheid op kosten van de belastingbetaler meerdere bailouts geregeld.

Het QE-beleid van de centrale bank in Europa (ECB) en Amerika (FED) vormt voor een belangrijk deel ook een bailout programma. Bij deze vorm van bailout kopen de centrale banken slechte leningen van private banken op.

Om te voorkomen dat banken omvallen en nieuwe bailout acties moeten worden geregeld, zijn er stresstesten georganiseerd door het IMF en de ECB. De waarde van deze testen is betrekkelijk want SNS, Reaal en Dexia slaagden voor deze testen, maar moesten toch nog met veel overheidsgeld worden gered⁶⁹.

Door de omvangrijke bailouts is de staatsschuld van landen zoals Ierland, Spanje en Portugal zo hooggelopen dat een nieuwe tool moest worden ontwikkeld om private banken te kunnen 'redden'. Op Cyprus is hiervoor een actie gegenereerd, die diende als 'blauwdruk'⁷⁰ voor het bail-in systeem dat vanaf 2016 voor heel Europa van kracht is. Met het nieuwe systeem kunnen tegoeden van huishoudens en bedrijven naar private banken worden overgeheveld om langs deze weg banken te 'redden'. Bij dit systeem draait niet langer de overheid en daardoor indirect de belastingbetaler op voor het probleem dat door de banken en hun aandeelhouders is veroorzaakt, maar de belastingbetaler in directe zin.

Het publieke en private deel van het financiële stelsel worden bij uitvoering van beide plannen sterk van elkaar gescheiden. Het depositogarantiestelsel⁷¹ zal uitsluitend bij de staatsbank (Ons Geld) respectievelijk de Burgerbank van toepassing zijn. Door de basis van wat er aan financiële dienstverlening nodig is in een beschermde en risicoarme publieke omgeving te brengen, is het niet langer nodig de private banken te 'redden' van de gevolgen van hun eigen fouten en zijn bailouts en bail-ins acties niet meer aan de orde. Het deel van het spaargeld dat nog vatbaar voor een eventuele bail-in, blijft wordt beperkt tot het spaargeld dat op een rekening bij een private financiële instelling staat.

---

⁶⁶ https://nl.wikipedia.org/wiki/Lehman_Brothers

⁶⁷ <http://www.forbes.com/sites/mikecollins/2015/07/14/the-big-bank-bailot/#8a608b63723f>

⁶⁸ <http://www.iex.nl/Column/150617/Staat-verdient-aan-crisis.aspx>

⁶⁹ <http://www.elsevier.nl/economie/article/2014/10/nederlandse-banken-doorstaan-stresstest-vier-vragen-1629139W/>

⁷⁰ <http://www.nu.nl/economie/3380387/veel-kritiek-dijsselbloem-uitspraken-cyprus.html>

⁷¹ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Depositogarantiestelsel>

Banken, de overige financiële organisaties, overheden, woningbouwverenigingen en bedrijven zien de onzekerheid met betrekking tot de hoogte van de rente als een hoog risico. Om dit risico te beperken worden derivatencontracten overeengekomen waarvan de gevolgen lang niet altijd worden overzien (83% van de derivaten heeft betrekking op afdekken van renterisico). Een groot aantal MKB-bedrijven⁷² en ook woningbouwverenigingen⁷³ zijn hierdoor in de problemen gekomen en de banken nemen ten onrechte hier niet hun verantwoordelijkheid voor.

Bij de uitvoering van plan Ons geld komt het renterisico voor de overheid te vervallen omdat de staatsschuld wordt afgeschaft en over het geld dat door de overheid zelf in omloop wordt gebracht geen rente te berekenen. Voor financiële transacties en investeringen in de private sfeer blijft bij plan Ons Geld het probleem van renterisico bestaan.

Bij de uitvoering van plan Burgerbank wordt de hoogte van de 'rente' gekoppeld aan de gemiddelde loon/prijsstijging (inflatie) en een vaste opslag voor de noodzakelijk te maken kosten per risicocategorie. De hoogte van de rente wordt niet door de bank zelf maar in overleg door werkgevers en werknemers bepaald. Omdat werkgevers en werknemers bij dit systeem zelf de hoogte van de rente bepalen en de rente die men moet betalen fors lager is dan nu, is ook het risico dat men een lening niet meer kan terugbetalen fors lager dan nu het geval is. Woningbouwverenigingen verhogen de huren jaarlijks met het zelfde percentage dan de gemiddelde loon/prijsstijging (inflatie) en hebben hierdoor geen renterisico meer op de leningen bij de Burgerbank.

Op dit moment vormen de tegoeden van huishoudens en bedrijven die op betaal en (pensioen) spaarrekeningen staan bij de bank een enorm volume aan goedkoop en vrijwel gratis geld waarop door banken en overige financiële organisaties alle mogelijke vormen van hefboom- en speculatieve constructies kunnen worden gezet. Daardoor kunnen ook bij het huidige lage renteniveau nog steeds door de '1%' ten koste van de rest van de bevolking extreem grote winsten worden gemaakt.

Alleen de tegoeden die nu bij banken op betaal- en vrij opneembare spaarrekeningen staan worden bij uitvoering van Ons Geld in een beschermd risico arme omgeving bij de staatsbank ondergebracht. Daarentegen worden bij de Burgerbank vrijwel alle tegoeden die op betaal- en spaarrekeningen staan (inclusief de pensioenspaargelden) in een beschermd risicoarme (semi) publieke omgeving gebracht. En de geldwisselaars komen er niet meer aan te pas, want het bedrag dat in de beschermd risicoarme omgeving komt, is bij de Burgerbank ongeveer viermaal zo groot als bij Ons Geld.

Door een groot deel van de tegoeden van huishoudens en bedrijven in een risico arme publieke omgeving te plaatsen, wordt van beleggingsproducten en internationale beurzen in zekere zin een 'select gezelschapsspel' gemaakt. De liefhebbers van dit 'spel' kunnen nog slechts met hun eigen geld hieraan deelnemen en ten koste van elkaar naar hartenlust risico nemen, zonder dat dit gevolgen heeft voor de niet goklustigen.

Vrijheid is een belangrijk goed, een Orwelliaanse politiestaat⁷⁴ staat ook de opsteller van dit rapport niet voor ogen. Zowel bij Ons Geld als de Burgerbank kan expliciet worden gekozen of men wel of niet deel wil nemen aan het 'spel' van het grote geld. In het huidige systeem is die keuze er niet en is men verplicht om medewerking te verlenen aan het op grote schaal speculatief gebruiken / misbruiken van de tegoeden die men aanhoudt bij de banken en pensioenfondsen.

Het is de bedoeling dat de staatsbank respectievelijk de Burgerbank onder streng toezicht komen te staan en dat er regelmatig audits worden toegepast die worden uitgevoerd voor en namens de eigenaren en dat zijn alle burgers. De audits zullen niet gecompliceerd zijn en kunnen snel worden uitgevoerd, omdat de producten die de staats- respectievelijk de Burgerbank voeren voldoende eenvoudig en transparant zijn. In de private sector zal de tucht van de markt de belangrijkste toezichthoudende functie vervullen. Door de hoeveelheid en de complexiteit van de financiële producten, die ook nog voor een groot deel verbindingen hebben met het buitenland, is het voor DNB en AFM niet goed mogelijk om hierop adequaat toezicht te houden. Wie gelooft in verbeteren van het toezicht door DNB en AFM en toepassen van de bankierseed is naïef⁷⁵.

---

⁷² <http://www.nrc.nl/nieuws/2016/03/01/afm-grijpt-hard-in-bij-banken-om-rentederivaten>

⁷³ <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2012/09/05/streng-normen-voor-gebruik-derivaten-door-woningcorporaties>

⁷⁴ [https://nl.wikipedia.org/wiki/1984_\(boek\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/1984_(boek))

⁷⁵ <https://www.ftm.nl/artikelen/wie-in-bankierseed-gelooft-is-naief>

13. Transformatieproces, eigendom en zeggenschap

De essentie van plan Ons Geld is dat door een relatief kleine en eenvoudige aanpassing van het huidige banksysteem de mogelijkheid om geld te scheppen wordt verschoven van private banken naar de overheid. Daardoor is de overheid voor de geldscheppingsfunctie niet langer afhankelijk van de private banken. De aanpassing betreft de overheveling van tegoeden, die op betaal –en min of meer vrij opneembare spaarrekeningen staan, naar een staatsbank. Hierdoor is het voor banken niet langer mogelijk om door middel van het administratieve proces van wederzijdse schuldaanvaarding en monetisatie van de activa zelf geld te scheppen (zie hoofdstuk 3).

Aantal bankrekeningen in Nederland

Totaal aantal bankrekeningen eind 2015	22.165.000
Inwoners	17.000.000
Bedrijven	1.536.000
Beschermingsbewind, curatele en WSNP	300.000
Vereniging van eigenaren (VVE)	118.000
Derdenrekening notarissen en deurwaarders	2.000
Totaal benodigde bankrekeningen	<u>18.956.000</u>

Op dit moment zijn er in Nederland ruim 22 miljoen bankrekeningen bij private banken, die vervangen moeten worden door ongeveer 19 miljoen nieuwe rekeningen bij de staatsbank c.q. de Burgerbank. Het kost enige tijd om het vervangen van dit grote aantal rekeningen mogelijk te maken. Tijdens de 'verbouwing' moet de 'winkel' echter open blijven en moet ervoor worden gezorgd dat de klanten er zo weinig mogelijk last van hebben. Dit kan worden gerealiseerd door in de boekhouding van de banken hulprekeningen aan te maken, met behulp waarmee de rekeningen juridisch bijvoorbeeld in één weekend van de banken naar de staatsbank worden overgeheveld. De voor de klanten zichtbare overgang kan daardoor in fases worden uitgevoerd. Bij deze werkwijze blijven de rekeninghouders in eerste instantie contact houden met de bank waarbij men een bankrekening heeft. Vervolgens worden groepen klanten geleidelijk aan overgeheveld naar de staatsbank, die de rekeninghouder informeert als de overname een feit is. De hulprekeningen die bij dit proces worden gebruikt kunnen bij stap 2 van plan Ons geld verder worden gebruikt om de staatsschuld weg te werken en om ongeveer € 100 miljard aan hypotheekschuld kwijt te kunnen schelden (zie paragraaf 8.2 en 9.2).

Bij uitvoering van plan Burgerbank is een grote wijziging in de werking van het financiële stelsel nodig. Er zijn verschillende mogelijkheden om dit te doen.

In een situatie waarin de overheid acuut moet handelen, zoals men bijvoorbeeld in 2008 had moeten doen, is het een goede methode om de overheid tijdelijk de hele financiële sector te laten nationaliseren. De omvang van de financiële sector kan vervolgens flink worden teruggebracht door het zieke en overbodige deel af te schaffen. Verder kan door de overheid zoveel mogelijk overbodige posten die nu de financiële organisaties over en weer in de boeken hebben staan tegen elkaar worden weggestreept (consolideren). Uit het gezonde en voor de samenleving dienstbare deel kan van wat overblijft één grote publieke, respectievelijk coöperatieve Burgerbank worden gevormd. Daarnaast is er ruimte voor enkele kleinere private financiële organisaties.

Onder normale omstandigheden ligt het meer voor de hand om een variant op de werkwijze van Ons Geld toe te passen. Bij dit scenario kan worden gekozen of er één nieuwe, 'schone' organisatie wordt opgezet, dan wel dat er één of meerdere bestaande financiële organisaties worden getransformeerd in de nieuwe Burgerbank. Vanuit de Burgerbank worden hulprekeningen naar banken, pensioenfondsen en verzekeringsmaatschappijen toe gemaakt waarmee juridisch bij wijze van spreken in één weekend alle tegoeden van de huishoudens en bedrijven naar de Burgerbank kunnen worden overgeheveld en de voor de klanten zichtbare overgang in fases wordt uitgevoerd. Bij deze manier van werken kan niet alleen de staatsschuld, maar ook € 200 miljard aan hypotheekschuld worden weggewerkt (zie paragraaf 9.2). Indien gewenst, zijn er dan nog middelen over om andere problemen aan te pakken, zoals

bijvoorbeeld studieleningen (totaal € 8 miljard). Voor het wegwerken van de slechte vorderingen kan tijdelijk een speciale vorm van Special Purpose Vehicle (SPV) als bad-bank worden gebruikt, waarmee alle 'giftige rommel' uit het systeem kan worden verwijderd.

Als ervoor wordt gekozen om één of meer bestaande organisaties te transformeren in de Burgerbank, dan moet een keuze worden gemaakt welke organisatie(s) hiervoor het beste kunnen worden gebruikt. Volgens een enquête van Radar⁷⁶ wil 81% dat er een staatsbank komt en wordt voorgesteld om van de SNS de staatsbank te maken. Probleem hierbij is, dat SNS slechts een omvang van 3% van de Burgerbank heeft. Hierdoor heeft het niet genoeg eigen vermogen, personeel en bankgebouwen etc. om dienstverlening voor ongeveer 19 miljoen rekeningen naar behoren uit te kunnen voeren.

Het ligt meer voor de hand om van ABN-AMRO, SNS, Bank Nederlandse Gemeenten, Nederlandse Waterschapsbank en of de pensioenfondsen samen de nieuwe Burgerbank te maken. Deze organisaties zijn al publiek eigendom c.q. eigendom van werkgevers en werknemers. Samen hebben deze instellingen een omvang van meer dan de helft van de Burgerbank. De Rabobank zou hier eventueel ook bij aan kunnen sluiten. Deze organisatie is immers al een coöperatie en dus eigendom van haar leden. De Rabobank heeft een omvang van ongeveer een derde van de beoogde Burgerbank.

Er zijn meerdere opties mogelijk, die nader kunnen worden bestudeerd als hiervoor interesse wordt getoond door de overheid. Hierbij dient rekening te worden gehouden dat 'ruis' bij de om te vormen organisaties niet wordt meegenomen. En er balans technisch voldoende ruimte overblijft om de staatsschuld, groot deel van de hypotheekschuld en eventueel ook andere problemen aan te pakken.

Bij Ons geld wordt er naast de staatsbank één nieuwe, landelijke organisatie opgericht die door stichting Ons Geld de 'Vierde macht' wordt genoemd. Het is de bedoeling dat het management van deze organisatie op een democratische wijze wordt gekozen. De vierde macht gaat op landelijk niveau op basis van statistische gegevens over de stand van de economie, inflatie, demografische ontwikkeling etc. vaststellen hoeveel nieuw geld er jaarlijks aan de overheid schuld- en rentevrij beschikbaar kan worden gesteld. De overheid kan zelf bepalen op welke manier dit geld in omloop wordt gebracht. Dit kan door bijvoorbeeld het beschikbare budget voor de AOW te verhogen omdat dit door de vergrijzing wenselijk is. Ook kan de overheid investeringen verrichten zoals één miljoen betaalbare en kwalitatief goede huurwoningen bouwen. Ook kan de overheid leningen aan banken verstrekken als dit nodig en wenselijk wordt geacht.

De belangrijkste kritiek op dit plan is dat op landelijk niveau een 'one size fit all' beleid kunnen worden gevoerd, waarbij onvoldoende rekening wordt gehouden met lokale omstandigheden en initiatieven.

Het is de bedoeling dat met de Burgerbank een zo democratisch mogelijk systeem wordt ingevoerd waarbij alle mensen op lokaal niveau zelf mee gaan bepalen hoeveel geld er is. Dit wordt nu ook gedaan met dit verschil, dat de meeste mensen zich er niet van bewust zijn dat ze in het huidige systeem door hun handtekening onder een leningscontract te zetten zelf mee bepalen hoeveel geld er in omloop is (zie hoofdstuk 3).

Plan Burgerbank maakt het mogelijk om nog een stap verder te gaan en de geldkraan letterlijk te koppelen aan het 'recht op sociale zekerheid indien nodig' en het 'recht op werk tegen een eerlijke beloning'. Dit is overeenkomstig artikel 22 en 23 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (zie hoofdstuk 6). Niemand hoeft meer arm en/of werkloos te zijn omdat er niet genoeg geld op de juiste plaats en/of de juiste tijd aanwezig is, want bij dit systeem is ieder zelf de bron van en het motief voor de geldcreatie.

Het merkwaardige fenomeen doet zich in het huidige financiële stelsel voor dat de CEO van Goldman Sachs letterlijk zegt dat hij 'Gods werk doet'⁷⁷. Deze arrogantie wordt tentoongespreid ondanks dat de banken \$ 9 biljoen 'zoek' hebben gemaakt⁷⁸ en \$ 16 biljoen⁷⁹ onder de tafel doorgeschoven hebben gekregen om overeind te blijven. Ook dringen ze er als verweerde vedettes bij de overheid op aan, dat er vergaande hervormingen worden doorgevoerd waarmee de belastingbetaler die hen heeft gered

⁷⁶ <http://radar.avrotros.nl/uitzendingen/gemist/14-03-2016/een-staatsbank-voor-nederland/>

⁷⁷ http://vorige.nrc.nl/economie/article2408308.ece/Topman_Goldman_banken_doen_werk_van_God

⁷⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=kClog5F7O4>

⁷⁹ <https://www.sott.net/article/250592-Audit-of-the-Federal-Reserve-Reveals-16-Trillion-in-Secret-Bailouts>

financieel in de problemen komt. Impliciet wordt hiermee minachting gedemonstreerd en het signaal afgegeven dat de 'losers' maar moeten verhuizen naar tentcity⁸⁰. Voor de eindeloze reeks van schandalen zoals Libor, Euribor, MKB-derivaten, Woekerpolissen, goudprijs fraude etc. is er behalve op IJsland⁸¹ en in de persoon van Bernie Madoff⁸² geen CEO of manager in de financiële sector juridisch aansprakelijk gesteld voor de gevolgen van hun criminele handelen. Ook al zwijgt de grote meerderheid hier schijnbaar over, het staat gegrift in het geheugen. Dit blijkt onder andere uit het enorme succes van het theaterstuk 'Door de bank genomen'.

Om ervoor te zorgen dat de Burgerbank een hoog democratisch gehalte krijgt en behoudt, en niet alleen met mooie woorden maar ook met daden het belang van de klant/ haar leden vooropstelt. Is het de bedoeling dat elk Nederlands kind bij geboorte één niet aan derden overdraagbaar aandeel of ledencertificaat in deze bank krijgt. Op basis van het 'one (wo)man, one vote' hebben daarmee alle Nederlandse staatsburgers één stem in het te voeren beleid van de bank. Dit is ook bij Radar voorgesteld door M. Janssen-Groesbeek, lector Duurzame Financiering Avans Hogeschool Breda⁸³.

Onder het motto 'macht aan de stad'⁸⁴ is het de bedoeling dat evenals dat bij de Rabobank tot voor kort het geval is geweest, iedere stad van enige omvang een zelfstandige Burgerbank vestiging krijgt. De lokale Burgerbanken zijn samen eigenaar van het landelijk hoofdkantoor/ servicebureau. In iedere woonwijk met minimaal 10.000 inwoners komt een bankfiliaal. Op basis van de staffel zoals die in de Wet voor Ondernemingsraden (WOR) is opgenomen, zitten er 25 mensen in de ledenraad. En vanuit deze ledenraden worden één of twee mensen afgevaardigd naar de ledenraad op stadsniveau. Het is de bedoeling dat, evenals bij de Rabobank, statutair wordt bepaald dat de leden die zitting hebben in de ledenraad een zo goed mogelijke afspiegeling van de lokale bevolking moeten vormen.

14. Samenvatting, conclusies en aanbevelingen

In maart 2016 is, overwegende dat er behoefte is aan een dienstbaar bankstelsel met minder risico's voor spaarders en belastingbetalers, een motie door de Tweede Kamer aangenomen, waarin de regering wordt verzocht om de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) opdracht te geven om advies uit te brengen over de werking van het geldstelsel inclusief alle vormen van geldschepping door banken en hierbij in ieder geval te betrekken de voor- en nadelen van alternatieve systemen van geldschepping, alsmede de omvang van de geldscheppingswinst. Met dit rapport wordt beoogd een bijdrage te leveren aan de uitvoering van de opdracht aan de WRR. In deze bijdrage staan de werking van het geldstelsel als geheel en banken in het bijzonder centraal. Om het overzicht te behouden worden niet meer dan twee belangrijke alternatieven voor het huidige geldstelsel besproken. Deze twee alternatieven kunnen eventueel ook (voor een deel) gecombineerd worden toegepast.

Huidig geldstelsel

Het huidige geldstelsel is gebaseerd op afspraken die koningen en private bankiers in de zeventiende eeuw hebben gemaakt. Volgens historicus en filosoof Ankersmit is er sprake van een feodaal systeem *wanneer grote publieke belangen in handen zijn van een private elite*. In het huidige geldstelsel is daar absoluut sprake van. Volgens World Wealth Report 2015, zorgt verdergaande concentratie van vermogen bij 1% van de wereldbevolking voor onevenredig grote invloed op investeringen, economie en politiek. Het huidige geldstelsel heeft in essentie nog steeds een feodaal karakter, waarbij een kleine elite de dienst uit maakt en het financiële systeem exploiteert om de toegevoegde waarde af te romen die in de reële economie wordt geproduceerd. Het huidige geldstelsel dient primair de belangen van de belangrijkste aandeelhouders van de banken. En is het minst dienstbaar aan de samenleving als geheel. Problemen zoals de financiële crisis, de staatsschuld, de vergrijzing en de scheefgroei tussen arm en rijk kunnen hierdoor niet effectief worden opgelost. Ook heeft het bestaande systeem de hoogte risico's voor spaarders en belastingbetalers.

⁸⁰ <http://welvaartvooriedereen.nl/2014/02/crisis/>

⁸¹ <http://www.trouw.nl/tr/nl/4496/Buitenland/article/detail/4169570/2015/10/23/Brommende-bankiers-in-IJsland.dhtml>

⁸² <https://www.youtube.com/watch?v=S2nX3FdRyR0>

⁸³ <http://radar.avrotros.nl/uitzendingen/gemist/15-02-2016/moet-sns-een-staatsbank-blijven/>

⁸⁴ <http://tegenlicht.vpro.nl/afleveringen/2014-2015/de-macht-aan-de-stad.html>

Plan Ons Geld

Plan Ons Geld is geïnspireerd door het Chicagoplan en door Positive Money in Engeland. Belangrijkste voordelen van dit plan zijn dat met doorvoeren van een relatief kleine en eenvoudige aanpassing van het huidige banksysteem de mogelijkheid om geld te scheppen wordt verschoven van private banken naar de overheid. Hierdoor wordt het mogelijk om de financiële crisis, de staatsschuld, de vergrijzing en een deel van de scheefgroei tussen arm en rijk op te lossen. Bij invoeren van dit plan worden ook de risico's voor de spaarders en belastingbetalers verminderd. Ook kan hiermee net als in IJsland een deel van de hypotheekschuld worden kwijtgescholden. Daarnaast levert invoering van dit plan eenmalig 5% extra economische groei en 400.000 banen op (zie paragraaf 11.2).

Plan Burgerbank

Plan Burgerbank is onder andere geïnspireerd door het goudsmid systeem dat in Europa lange tijd werd gebruikt voordat we het huidige bankstelsel werd ingevoerd, Mondragon en de Rabobank. Bij uitvoering van plan ANB is een grote wijziging in de werking van het financiële stelsel nodig. Hierdoor wordt het mogelijk om de financiële crisis, de staatsschuld, de vergrijzing en een deel van de scheefgroei tussen arm en rijk op te lossen. Het rente probleem, feodale karakter van het huidige systeem en risico's voor spaarders en belastingbetalers kan hier het meest mee worden opgelost. Ook kan hiermee net als in IJsland een deel van de hypotheekschuld worden kwijtgescholden. Met plan Burgerbank kan ook in bijna de hele financieringsbehoefte worden voorzien, met plan Ons Geld slechts een deel. Daarnaast levert invoering van dit plan eenmalig 5% extra economische groei en 400.000 banen op (zie paragraaf 11.3).

Staatsschuld

Als gevolg van het gebruik van het huidige financiële systeem bestaat de staatsschuld in ons land nu voor ongeveer 90% uit odious debt - teveel betaalde rente sinds 1 januari 1970 (zie paragraaf 8.1). Hierdoor is het wenselijk dat de staatsschuld bijna volledig wordt kwijtgescholden. Zolang het huidige financiële systeem vigeert, is dit niet mogelijk. Door uitvoering van plan Ons Geld en Burgerbank wordt het mogelijk om met toepassen van een simpel administratief proces de staatsschuld weg te werken. Naar keuze kan de staatsschuld in één keer of in fasen worden opgelost (zie hoofdstuk 8, 11 en 13).

Woningfinanciering

In Nederland is sprake van een erg hoge hypotheekschuld ten opzichte van andere landen. Een deel hiervan is overbodige ballast en het gevolg van het feit dat in ons land het gebruik van spaar- en beleggingshypotheken een lange tijd fiscaal is gestimuleerd. Voor het bevorderen van de stabiliteit en transparantie van het financiële systeem is het advies om balansverkortings toe te passen (zie hoofdstuk 6). Door wettelijk vast te stellen dat de aan hypotheken gekoppelde spaarproducten direct bij inwerking treden van deze wet worden afgeschaft; dat geen nieuwe aan hypotheken gekoppelde spaarproducten meer mogen worden verkocht; dat de spaartegoeden die bij deze spaarproducten zijn opgebouwd direct op de openstaande hypotheken in mindering dienen te worden gebracht; dat over deze vervroegde aflossing geen belasting betaald hoeft te worden en dat woningfinanciers hier geen boeterente en of overige kosten voor mogen rekenen.

Door banken en overige woningfinanciers wordt sinds 1970 structureel gemiddeld 3% per jaar te hoge hypotheekrente in rekening gebracht. Om dit probleem op te lossen is het advies om wettelijk vast te stellen dat bij bestaande en nieuwe hypotheken maximaal maar een rente ter hoogte van de gemiddelde loon/prijsstijging voor compensatie van inflatie wat aan pensioen en overige spaarders wordt gegeven en een toeslag van 0,5% per jaar gerekend mag worden om de kosten van de hypotheekverstrekkers te dekken (zie paragraaf 9.1). Hier bovenop mag eenmalig maximaal 1% van de hoofdsom van de lening aan afsluitprovisie of overige kosten in rekening gebracht worden. Bij bestaande hypotheken is het de bedoeling dat de rente die berekend wordt op de dag dat deze wet van kracht wordt, automatisch wordt verlaagd naar wat wettelijk maximaal is toegestaan. En dat hierbij geen boeterentes en of overige kosten in rekening mogen worden gebracht.

Advies is om voor rente die woningbouwverenigingen moeten betalen een vergelijkbare maatregel door te voeren als wat hiervoor bij hypotheken voor koopwoningen is genoemd. En dat de woningbouwverenigingen de daling van de rentekosten moeten gebruiken om de huren te verlagen.

De hypotheekrenteaftrek en huurtoeslag werken in praktijk als een 'subsidie' op winst van banken en overige woningfinanciers. De kosten van deze subsidie worden betaald met belasting op arbeid. Door de hiervoor genoemde verlaging van de rentekosten is deze vorm van subsidie bijna niet meer nodig. Als het bedrag wat nu voor deze subsidie wordt gebruikt aan de burgers wordt teruggegeven in de vorm van lagere belasting op arbeid is voor een nog groter deel van de bevolking deze subsidie niet meer nodig. Advies is om de hypotheekrenteaftrek en de huurtoeslag af te schaffen en hiermee de belasting op arbeid te verlagen (zie paragraaf 9.1).

In de afgelopen 400 jaar zijn er grote schommelingen geweest in de prijzen van woningen waarbij de overheid steeds te laat, te weinig of helemaal niet heeft ingegrepen om bubbels op de woningmarkt te voorkomen. Steeds op nieuw zijn veel mensen hier de dupe van. Voor oplossen van dit probleem is het advies om de norm wat mensen maximaal kunnen lenen ten opzichte van de waarde van de woning aan te scherpen tot maximaal 100% van het bedrag wat men exclusief kosten koper voor de woning betaald. Met een maximum van 100% van de reële bouwwaarde van de woning inclusief toegekende kosten voor nutsvoorzieningen en exclusief kosten van de kale grondprijs (speculatieve bubbel) (zie paragraaf 9.2).

Voor het gedeelte van het bedrag dat huishoudens vooral na het jaar 2000 teveel voor hun woning hebben betaald, omdat de overheid te weinig heeft gedaan aan het voorkomen van de speculatieve bubbel op de woningmarkt (zie paragraaf 9.2). Is het wenselijk en logisch dat de huishoudens die hiervan de dupe zijn, worden gecompenseerd. Door invoeren van plan Ons Geld en plan Burgerbank is het mogelijk om € 100 respectievelijk € 200 miljard aan hypotheekschuld kwijt te schelden. Advies is om in Nederland net als in IJsland deze kwijtschelding uit te voeren.

Overige financieringen

Volgens DNB vormen zakelijke leningen van een miljoen euro en hoger ongeveer driekwart van het totaalbedrag wat banken aan zakelijke leningen hebben verstrekt. En wordt over dit deel van de leningen in de periode van 2003 tot en met 2015 bovenop de inflatie gemiddeld een rentemarge van 1,3% per jaar in rekening gebracht. Deze rentemarge is gemiddeld 2,2% per jaar lager dan de rente wat bij hypotheekleningen in rekening wordt gebracht (waarbij het risico lager is dan financieren van bedrijven). En iets hoger dan de rentemarge van 1,2% per jaar die de Burgerbank bij alle zakelijke leningen en consumptief krediet gemiddeld in rekening moet brengen om haar kosten te dekken (zie paragraaf 11.3).

Bij kleine leningen zijn de kosten voor advies, beoordelen van kredietaanvragen en maandelijkse beheerskosten van leningen in verhouding iets duurder dan bij grote leningen. Als deze kosten via een afsluitprovisie en maandelijkse kosten voor het hebben van een bankrekening worden betaald (zie paragraaf 7.4). Zou de rente bij kleine leningen afgezien van eventueel iets hoger risico dat de lening niet wordt terugbetaald even hoog moeten zijn als bij grote financieringen.

Als we kijken naar wat huishoudens en bedrijven met een lening sinds 1970 aan rente hebben betaald, zien we dat bij kleinere leningen structureel minimaal een paar procent per jaar te hoge rentekosten in rekening is gebracht. En dat een selecte groep bedrijven hier oneerlijk mee is bevoordeeld.

Advies is om wettelijk vast te stellen dat banken en overige financiers bij alle leningen (groot en klein) die ze verstrekken de zelfde rente moeten rekenen. En dat alleen voor verschil in risico dat de lening niet wordt terugbetaald, wat met verstrekken van gegevens aan DNB waar het verschil in het te berekenen rentepercentage voldoende wordt onderbouwd, hier vanaf mag worden geweken. De kosten voor advies, beoordelen van kredietaanvragen en maandelijkse beheerskosten van leningen mogen hierbij via afsluitprovisie en maandelijkse kosten voor het hebben van een bankrekening in rekening worden gebracht. Aanvullend advies is de wet te veranderen dat de staats / Burgerbank de laagste rente mag rekenen, zolang hier maar geen overheidssubsidies voor worden gebruikt (dit mag nu niet).

Pensioenen

Het huidige pensioensysteem in Nederland stamt uit de jaren vijftig van de vorige eeuw. In die tijd waren banen vast tot de pensioendatum. In deze tijd zijn het hoofdzakelijk tijdelijke contracten geworden en werken de meeste mensen gedurende hun werkzame leven voor meerdere werkgevers, vaak in verschillende branches. Dit leidt ertoe dat er pensioenrechten worden opgebouwd bij meerdere fondsen. In plaats van kleine stukjes pensioen bij verschillende pensioenfondsen en verzekeringsmaatschappijen

op te bouwen, is het advies om alle volwassenen één pensioen- of levensloopspaarrekening bij de Burgerbank toe te kennen en het huidige systeem van fondsen en verzekeraars te beëindigen. Hiermee vervalt dan ook het probleem van de vaak te hoge kosten en dat mensen het overzicht kwijt raken over hun pensioenrechten (zie hoofdstuk 10).

Een simpel, transparant en risicoarm betaalbaar welvaartsvast pensioensysteem is goed voor iedereen. Hierin wordt voorzien door een systeem, waarin de koopkracht van de pensioenen mee stijgt met de lonen. Met welvaartsvast geld, of voor zo lang dit nog nodig is met een systeem dat dit in de praktijk dicht benadert, is het goed mogelijk om het te realiseren. Hiervoor is het nodig dat de rente / rendement wat op pensioenspaargeld wordt gegeven gelijk geschakeld wordt aan de gemiddelde loon/prijsstijging per jaar. Bij het huidige systeem is het moeilijk om een berekening te maken van de kosten om een goed pensioen op te bouwen. Door loonsverhoging en rente / rendement tegen elkaar weg te strepen (theoretisch net te doen of er al gebruik van welvaartsvast geld wordt gemaakt en het gebruik van inflatoir geld is afgeschaft), wordt dit heel wat eenvoudiger. En kan de discussie over welke rekenrente we toegepast moet worden stoppen. Advies is om de rekenrente gelijk te schakelen aan de gemiddelde loon/prijsstijging.

Risico's voor spaarders en de belastingbetaler

Bij het huidige systeem zijn de risico's voor spaarders en de belastingbetalers het hoogst en deze risico's zullen door gebrek aan ingrijpen door de overheid hoog blijven. Met invoeren van plan Ons Geld wordt een deel en bij plan Burgerbank een groter deel van dit probleem opgelost (zie hoofdstuk 12).

Transformatieproces, eigendom en zeggenschap

Bij invoeren van plan Ons Geld kan DNB bijvoorbeeld de rol van de staatsbank worden toebedeeld en in één keer de mogelijkheid om geld te scheppen worden verschoven van private banken naar de overheid. Het overhevelen van de bankrekeningen naar de staatsbank en het oplossen van de staatsschuld kan daarna in fases worden gedaan (zie hoofdstuk 8, 11 en 13). Naast de staatsbank wordt landelijk een organisatie opgericht die door Ons Geld de 'Vierde macht' wordt genoemd.

Bij invoeren van plan Burgerbank moet worden bekeken dat een nieuwe organisatie hiervoor wordt opgericht of bestaande organisaties hiervoor worden omgebouwd. De Burgerbank is bedoeld om als een coöperatief georganiseerde organisatie te werken waarbij alle Nederlanders één ledencertificaat of aandeel en 'one (wo)man, one vote' stemrecht in het beleid van deze organisatie krijgen. En het hele systeem zo democratisch mogelijk wordt ingericht. Het kan ook werken als een grote landelijke staatsbank. Het is wenselijk dat alle mensen met een referendum met meerdere keuze dan één hokje rood maken mee mogen beslissen hoe het geldsysteem er uit ziet waar we in ons land mee gaan werken. Voorbeeld hiervoor is gegeven met de enquête door Radar⁸⁵. Ook bij plan Burgerbank kan het overhevelen van de bankrekeningen en oplossen van de staatsschuld in fases worden gedaan (zie hoofdstuk 8, 11 en 13).

Overig

Gelet op de omvang en het hoge risico van derivaten is voor het bevorderen van de stabiliteit van het financiële systeem en verminderen van risico's het advies om met aanscherpen van wetgeving het gebruik van derivaten tot een minimum te beperken. Zodat alleen de landbouw en goederen derivaten die nodig zijn voor ondersteuning van de reële economie nog over blijven (zie hoofdstuk 6).

Voor bevordering van de stabiliteit van het financiële stelsel en verminderen van risico's is het nodig dat het speculatieve gebruik / misbruik van het systeem fors wordt verminderd en de overheid een sluitende begroting heeft. Verhogen van het tarief van de transactiebelasting⁸⁶ die elf landen in Europa hebben ingevoerd naar 2% kan hier een belangrijke bijdrage voor leveren. Indien een transactiebelasting met een tarief van 10% voor de reële economie wordt ingevoerd kan de BTW en belasting op arbeid worden afgeschaft en op een betere manier de kosten van de vergrijzing worden betaald dan nu (zie hiervoor ook opmerkingen op pagina 15).

---

⁸⁵ <http://radar.avrotros.nl/uitzendingen/gemist/14-03-2016/een-staatsbank-voor-nederland/>

⁸⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/Robin_Hood_tax

Bijlage 1 Balans financiële sector op 1-1-2016

ACTIVA (1-1-2016 x € 1 miljard)	DNB	Banken	Pensioenen	Verzekeren	Beleggen	SPV's	Totaal
Vaste activa / onroerende goederen		4	8	5	30		47
Staatsschuld (houderschap in NL)(1)	45	153			157		355
Hypotheke		414	9	49	14	217	703
Leningen huishoudens (incl. roodstaan)		35					35
Leningen bedrijven (incl. roodstaan)		303				30	333
Bedrijfsobligaties					90		90
Totaal primaire activa Nederland	€ 45	€ 909	€ 17	€ 54	€ 291	€ 247	€ 1.563
Hypotheke		4					4
Leningen huishoudens		1					1
Leningen bedrijven		190					190
Overige externe activa (buiten EU)	37	242					279
Totaal primaire activa buitenland	€ 37	€ 436	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 473
Leningen financiële sector	70	586	12	62	34	12	776
Aandelen en deelnemingen(2)		80	803	119	408		1.410
Effecten m.u.v. aandelen	12	221	316	194	1	25	769
Deposito's en overige liquide middelen			26	19	21	15	81
Herverzekerde technische voorzieningen			13	10			23
Financiële derivaten		200	75	19	4	2	300
Nog te ontvangen rente		10					10
Overige activa	59	55		2	5	6	127
Totaal overige activa	€ 141	€ 1.151	€ 1.245	€ 425	€ 473	€ 60	€ 3.495
Totaal activa	€ 223	€ 2.496	€ 1.262	€ 479	€ 764	€ 307	€ 5.531

1) Rest van de staatsschuld is in buitenlandse handen.

2) Bij pensioenfondsen € 632 miljard deelname in beleggingsfondsen.

PASSIVA (1-1-2016 x € 1 miljard)	DNB	Banken	Pensioenen	Verzekeren	Beleggen	SPV's	Totaal
Chartale geldomloop (papier en muntgeld)	57						57
Girale tegoeden huishoudens		53					53
Girale tegoeden bedrijven		140					140
Girale tegoeden overheid		5					5
Spaargeld huishoudens (bijna vrij opneembaar)		284					284
Spaargeld bedrijven NL (bijna vrij opneembaar)		55					55
Spaargeld bedrijven NL (vaste looptijd en lang)		9					9
Technische reserve / rechten pensioenen			1.139	185			1.324
Technische reserve / rechten levensverzekeringen				136			136
Technische reserve / rechten overige verzekeringen				49			49
Deelname beleggingsfondsen (primair)(1)					34		34
Totaal primaire passiva Nederland	€ 57	€ 547	€ 1.139	€ 370	€ 34	€ 0	€ 2.147
Girale tegoeden huishoudens		1					1
Girale tegoeden bedrijven		166					166
Spaargeld huishoudens		8					8
Spaargeld bedrijven		20					20
Overige externe passiva (buiten EU)	10	289					299
Deelname beleggingsfondsen					10		10
Totaal primaire passiva buitenland	€ 10	€ 485	€ 0	€ 0	€ 10	€ 0	€ 505
Kapitaal en reserves (eigen vermogen)	27	141	45	62			275
Girale tegoeden banken NL	116	162					278
Girale tegoeden financiële sector		124					124
Spaargeld financiële sector (incl. SPV's)		307					307
Repo's		23					23
Leningen financiële sector / schuldbewijzen		448	44	37	18	6	553
Effecten m.u.v. aandelen				1	1	284	286
Deelname beleggingsfondsen door financiële organisaties					689		689
Financiële derivaten		221	34	9	4	8	276
Nog te betalen rente		10					10
Overige passiva	13	29			8	9	59
Totaal overige passiva	€ 156	€ 1.464	€ 123	€ 109	€ 720	€ 307	€ 2.879
Totaal passiva	€ 223	€ 2.496	€ 1.262	€ 479	€ 764	€ 307	€ 5.531

1) Betreft huishoudens, niet financiële bedrijven en overheid.

Bijlage 2 Baten en lasten financiële sector in 2015

EXPLOITATIE (2015 x € 1 miljard)	DNB	Banken	Pensioenen	Verzekeren	Beleggen	Overig	Totaal
Rentebaten	0,8	98,6	9,1	8,4	8,1	2,2	127,2
Premiebaten			28,1	70,0			98,1
Opbrengsten uit beleggingen	0,1	4,1	12,9	1,6	32,8		51,4
Provisie en beheervergoedingen		10,7					10,7
Overige baten	0,2	3,6	0,5	0,8	0,5		5,5
Totaal baten	€ 1,0	€ 117,0	€ 50,6	€ 80,7	€ 41,4	€ 2,2	€ 292,9
Uitkeringen en geleden schade			27,5	69,2			96,7
Rentelasten		65,9	0,1	0,3	0,4	8,2	74,9
Bedrijfslasten (incl. loonskosten)	0,3	25,2	2,1	8,9	3,1		39,7
Provisie en beheerlasten		2,9	1,9	0,7			5,5
Kredietverliezen	0,5	7,7					8,2
Overige kosten		1,0			0,3		1,3
Totaal lasten	€ 0,9	€ 102,7	€ 31,5	€ 79,1	€ 3,8	€ 8,2	€ 226,3
Totaal resultaat	€ 0,2	€ 14,3	€ 19,1	€ 1,6	€ 37,5	€ 6,0-	€ 66,7
Winstbelasting		€ 3,8		€ 0,3			€ 4,1

OVERIGE INFO	DNB	Banken	Pensioenen	Verzekeren	Beleggen	Overig	Totaal
Balanstotaal	€ 223	€ 2.496	€ 1.262	€ 479	€ 764	€ 307	€ 5.531
Aantal organisaties (onder toezicht DNB)	1	26	252	190			469
Bedrijfslasten / balanstotaal	0,2%	1,0%	0,2%	1,9%	0,4%		0,7%
Kredietverliezen / balanstotaal	0,2%	0,3%					
Winstmarge / balanstotaal	0,1%	0,6%	1,5%	0,3%	4,9%		1,2%
Rentebaten / balanstotaal		4,0%					
Rentelasten / balanstotaal		2,6%					
Bruto marge / balanstotaal		1,3%					
In rente doorberekende kosten / balanstotaal		0,7%					
Winstmarge / balanstotaal		0,6%					

RENTE & DIVIDEND (CBS)	DNB	Banken	Pensioenen	Verzekeren	Beleggen	Overig	Totaal
Rente(1)(2)	0,8	41,9	9,1	8,4	8,1	58,9	127,2
Dividend	0,1	3,8	4,5	0,8	8,5	138,0	155,6
Totaal baten	€ 0,9	€ 45,7	€ 13,7	€ 9,2	€ 16,6	€ 196,9	€ 282,9
Rente(1)(2)	0,0	24,9	0,1	0,3	0,4	49,2	74,9
Dividend	0,7	3,2		1,4		98,0	103,2
Totaal lasten	€ 0,7	€ 28,1	€ 0,1	€ 1,6	€ 0,4	€ 106,2	€ 178,1
Saldo	€ 0,2	€ 17,6	€ 13,6	€ 7,5	€ 16,2	€ 90,7	€ 104,8

RENTE & DIVIDEND (CBS)	Totaal NL	Bedrijven	Overheid	Huishoudens	Totaal niet fin
Rente(1)	147,8	11,0	2,5	7,0	20,5
Dividend	196,5	27,7	3,4	9,9	40,9
Totaal baten	€ 344,3	€ 39,1	€ 5,9	€ 18,3	€ 61,4
Rente(1)	139,9	24,1	10,5	30,4	65,0
Dividend	147,8	44,6			44,6
Totaal lasten	€ 287,7	€ 68,8	€ 10,5	€ 30,4	€ 109,7
Saldo	€ 56,6	€ 29,7-	€ 4,6-	€ 12,2-	€ 48,2-

1) Niet geconsolideerde cijfers, voor aansluiting op nationale rekening moet op het totaal ca. € 45 miljard gecorrigeerd worden.

2) Overig is Ov. fin. intermediairs en hulpbedrijven en Fin. instellingen binnen concernverband.

Bijlage 3 Belastingplan Tiendpenning

Door de Tweede Kamer is aan de regering het verzoek gedaan om de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) opdracht te geven om advies uit te brengen over de werking van het geldstelsel (zie hoofdstuk 1). Advies uitbrengen voor het verbeteren van het belastingsysteem maakt in principe geen onderdeel van dit verzoek uit.

Echter voor de stabiliteit van het geldstelsel is het nodig dat de overheidsfinanciën op orde zijn. Door toenemende kosten van de vergrijzing wordt met blijven toepassen van het huidige belasting- en geldsysteem het steeds moeilijker om dit te realiseren. Door de vergrijzing moet bij gebruik van het huidige geldstelsel de belastingtarieven fors omhoog en of de sociale zekerheid fors soberder worden gemaakt. Gelet op de ruime mogelijkheden voor belastingontwijking en de geringe internationale politieke wil om hier iets aan te doen is het verhogen van de belastingen niet goed mogelijk. Verlagen van de sociale zekerheid betekent dat nog meer mensen in armoede komen te leven. Omdat in andere landen van Europa minder voor pensioenen is gespaard en meer wordt gewerkt met een pensioen op basis van een omslagsysteem waarbij de werkenden de kosten betalen van de pensioenen van het lopende jaar. Is het in de rest van Europa nog moeilijker dan in Nederland om de sociale zekerheid in stand te houden en ook de overheidsfinanciën en het financiële systeem gezond te houden.

Met invoeren van plan Ons geld kan dit probleem eenvoudig worden opgelost (zie paragraaf 11.2). Bij plan Burgerbank is het de bedoeling dat de overheid niet direct zelf geld schept maar een sluitende begroting heeft. En in principe alleen voor investeringen en in noodgevallen zoals bij rampen en oorlogen geld bij de Burgerbank leent. Om bij toepassen van het huidige geldstelsel en plan Burgerbank ook met toenemende kosten van de vergrijzing eenvoudig een sluitende begroting te kunnen realiseren is een nieuw belastingsysteem ontwikkeld wat in dit rapport kort wordt besproken. Op aanvraag kan een nadere beschrijving worden toegestuurd.

Mondragon heeft een eigen interne vorm van winstbelasting om hier de kosten van door haar leden gewenste dingen mee te kunnen betalen. Dit werkt goed in een omgeving waar bedrijven als coöperaties worden gerund. De niet als coöperatie actieve bedrijven gaan vermoedelijk nog meer dan nu constructies zoals 'Panama routes' toepassen om geen belasting te hoeven betalen (zie hoofdstuk 6). In lijn met het advies van Princeton Tax Reform Proposal⁸⁷ is een nieuwe vorm van transactiebelasting met een tarief van 10% - als moderne variant op de tiendpenning – ontwikkeld. Bij plan Burgerbank kan de bank zelf volledig geautomatiseerd deze nieuwe vorm van belasting uitvoeren en is het ontwijken van het betalen van deze nieuwe belasting bijna niet meer mogelijk.

Voordelen belastingplan / omslagsysteem Tiendpenning

- BTW, belasting en sociale premies op arbeid kan grotendeels worden afgeschaft
- Arbeid wordt 20% tot 30% goedkoper
- Het belastingsysteem wordt hiermee eerlijker gemaakt
- Speculatief gebruik / misbruik van het systeem wordt zwaarder belast en ontmoedigd
- Reële economie wordt minder zwaar belast en bevordert
- Het belastingsysteem wordt vergaand vereenvoudigd
- Met dit systeem is het wel mogelijk om de kosten van de vergrijzing te betalen

Bij het nieuwe belastingsysteem blijft de belasting op winst van bedrijven (vennootschapsbelasting) en overige belastingen die we nu hebben bestaan. Ook de belasting op topinkomens blijft bestaan. Het maximum salaris is bij de meeste CAO nu ongeveer vier keer het minimumloon (ca. € 80.000) per jaar. Over het gedeelte van het inkomen wat mensen meer dan dit bedrag per jaar betaald worden blijft de inkomstenbelasting met een tarief van minimaal 52% bestaan (dit geldt voor 2% van de bevolking). Ook de premies voor aanvullende sociale zekerheid bovenop de basisverzekering waar de kosten van uit het nieuwe omslagsysteem worden betaald blijven bestaan. Eventueel kan dit laatste worden vervangen door deelname aan een levensloop spaarregeling bij de Burgerbank.

Afhankelijk van de keuze die we maken om de transactiebelasting wel of niet ook op inkomsten uit arbeid en de sociale zekerheid te heffen kan arbeid 20% respectievelijk 30% goedkoper worden en de netto inkomens van de mensen ongeveer gelijk blijven.

⁸⁷ <https://www.armstrongeconomics.com/library-research/princeton-economics-tax-reform-proposal-1996/>

In de periode van 1970 t/m 2015 is de belasting op rente afgeschaft, de belasting op winst van bedrijven ongeveer gehalveerd en de belasting op top inkomens verlaagd van 72% naar 52%. In deze periode is ook het gebruik van 'Tax-free routes' toegenomen. Met deze fiscale constructies betalen grote bedrijven en een kleine groep rijke mensen nu bijna helemaal geen belasting meer. Voor de rest van de mensen zijn de belastingen in deze periode verhoogd. Zo is onder andere het tarief van de BTW in deze periode geleidelijk aan verhoogd van 12% naar 21%. Deze ontwikkeling zien we ook in de rest van Europa.

We hebben nu een erg complex en inefficiënt belastingsysteem, wat bol staat van uitzonderingen (discriminaties). Waarbij mensen met een midden inkomen nu een onredelijk hoog percentage belasting over hun inkomen betalen en de grote bedrijven en een kleine groep rijke mensen bijna geen belasting betalen. Waarbij ook het leveren van een bijdrage aan de reële economie zwaar wordt belast en speculatief gebruik / misbruik van het financiële systeem bijna niet wordt belast.

Het beleid van de overheid en banken is er op gericht dat we meer gebruik van elektronisch geld maken. Hierdoor wordt het mogelijk om de BTW en belasting op arbeid af te schaffen en te vervangen door een volledig geautomatiseerde transactiebelasting met een tarief van 10%.

Bij dit omslagsysteem betalen alle mensen, bedrijven en overheidsinstellingen over bijna elke euro die ze van iemand anders ontvangen direct bij de 'voor deur' 10% belasting. Hierdoor is het niet meer mogelijk om via de 'achter deur' met gebruik van speciale fiscale constructies geld weg te sluisen. Dit is veruit het meest eerlijke, eenvoudige en efficiënte belastingsysteem, met de minste uitzonderingen die we maar kunnen bedenken en toepassen. Deze ene belasting brengt genoeg op om de kosten van de sociale zekerheid plus gezondheidszorg en onderwijs (artikel 22, 25 en 26 UVRM) te betalen. Bij dit belastingsysteem wordt het leveren van een bijdragen aan de reële economie minder zwaar belast en speculatief gebruik / misbruik van het systeem zwaarder belast. Bij de komende vergrijzingsgolf is een kleine aanpassing van het tarief van het omslagsysteem al voldoende om het budget voor de AOW te kunnen verdubbelen. Geen enkel ander belasting systeem kan hier tegenop.

Belangrijkste reden waarom het tarief van het nieuwe omslagsysteem zo laag kan zijn en het toch nog voldoende inkomsten op brengt. Is dat bijna alle heffingskortingen, aftrekposten en uitzonderingen (discriminaties) worden afgeschaft. En dat bedrijven niet meer zoals bij de BTW de betaalde bijdrage aan het omslagsysteem in mindering kunnen brengen op de te betalen bijdrage aan het omslagsysteem.

Om de BTW en belasting op arbeid af te kunnen schaffen en vervangen door het nieuwe omslag systeem zijn drie stappen nodig. De eerste stap wordt in de figuur hieronder bij variant 1 weergegeven. Hierbij wordt de belasting op arbeid eerst zoveel mogelijk vereenvoudigd. Bij de tweede stap wordt de BTW vervangen door het nieuwe omslagsysteem met een tarief van een paar procent. Bij de derde stap wordt de (tijdelijke) nieuwe loonheffing voor werkgevers en eventueel ook die voor werknemers verschoven naar het nieuwe omslagsysteem. En het tarief van het nieuwe omslagsysteem verhoogd naar 10%. Het scenario dat ook de (tijdelijke) nieuwe loonheffing voor werknemers naar het omslagsysteem wordt verschoven is in de figuur hieronder te zien bij variant 2.

Bij het ontwikkelen van het nieuwe belastingsysteem is er vanuit gegaan dat

- De stelselherziening voor de overheid bijna volledig budgettair neutraal moet zijn
- Dat de netto inkomenseffecten voor alle inkomensgroepen in een bandbreedte van plus en minus een paar procent moet blijven
- Dat de negatieve inkomenseffecten eenvoudig te repareren moeten zijn
- Dat het systeem in heel Europa en de rest van de wereld kan worden toegepast
- Dat het nieuwe systeem geleidelijk aan ingevoerd kan worden
- Dat het bij vergaande automatisering en daling van werkgelegenheid toegepast kan blijven worden

Met gegevens over het Mosi en Micro-tax model waar het CPB mee werkt, de miljoenennota, Nibud, CBS en Eurostat is dit plan cijfermatig nader uitgewerkt. Met banksoftware Cyclos van organisatie Stro⁸⁸, die hier meerdere internationale prijzen mee heeft gewonnen, is toepassing van dit plan getest. Uit deze testen komt naar voren dat dit belastingsysteem volledig geautomatiseerd kan worden toegepast. Ook als er gebruik van een paar verschillende tarieven en uitzonderingen wordt gemaakt (bijvoorbeeld vrijstelling van inkomsten uit arbeid en sociale zekerheid en betaling aan een derden rekening van de notaris of deurwaarder, bewindvoerder of VVE) is de kans op fouten erg klein.

---

⁸⁸ <https://www.managementboek.nl/boek/9789062245314/een-ander-soort-geld-helen-toxopeus>

Opbouw loonkosten modale werknemer	Franchise	Modaal nu	Modaal stap 1	Modaal stap 2
Totaal loonkosten		€ 44.300	€ 44.300	€ 31.500
Pensioen en VUT premie werkgever(1)	€ 12.000	18% 3.700		
WW en WAO(2)		3.200		
Premie ziektekostenverzekering werkgevers(3)		7% 2.400		
Loonheffing voor werkgevers(4)			27% 9.300	
Contractloon incl. vakantietoeslag(5)		€ 35.000	€ 35.000	€ 31.500
Pensioen en VUT premie werknemer(4)	€ 12.000	4% 900-	22% 4.600-	22% 4.300-
Aanvullende ZW, WW en WAO(6)	€ 18.000		12% 2.000-	12% 1.600-
Loonheffing voor werknemers(4)		12.800-	10% 3.500-	
Heffingskorting, arbeidskorting en zorgtoeslag(7)		3.700		
Nominale premie ziektekostenverzekering		1.200-	1.200-	1.200-
Nominaal netto beschikbaar inkomen		€ 23.800	€ 23.700	€ 24.400

- 1) Wordt volledig voor rekening van de werknemers gebracht.
- 2) Het basisdeel wordt voor rekening van de publieke middelen gebracht, het aanvullende deel voor rekening van de werknemers.
- 3) Wordt voor rekening van de publieke middelen gebracht.
- 4) Wordt in een paar stappen overgeheveld naar de nieuwe transactiebelasting / omslagsysteem.
- 5) Lonen 10% verlagen kan door vakantietoeslag af te schaffen en of de hoogte van de lonen een paar jaar te bevriezen.
- 6) Wordt in eerste instantie een verplichte aanvullende verzekering voor de bestaande gevallen, geleidelijk aan krijgen mensen de mogelijkheid om zelf te kiezen of men hier voor wil verzekeren of wil sparen bij de levensloopspaarrekening.
- 7) Wordt net als de aftrekposten en subsidies zoveel mogelijk afgeschaft.

Heffingsgrondslag voor transactiebelasting (€ 1 miljard)	Nu	200% BNP	300% BNP
Loonkosten werknemers(1)	€ 347	€ 243	€ 243
Exploitatieoverschot (incl. toegerekend loon zelfstandigen)	166	166	166
Afschrijvingskosten	114	114	114
BTW(1)	47		
Kostprijsverhogende belastingen minus subsidies	26	26	26
Transactiebelasting / Tiendpenning(2)		151	151
Bruto nationaal inkomen	€ 700	€ 700	€ 700
Intermediair gebruik van goederen en diensten(3)		700	700
Totaal betaalde rente en dividend(4)			49% 343
Lonen en uitkeringen ook belasten met transactiebelasting(5)			263
Overdracht van bestaand onroerend goed(6)			10% 70
Totaal heffingsgrondslag nieuwe transactiebelasting(7)		€ 1.400	€ 2.076
Tarief voor de nieuwe transactiebelasting	0%	11%	7%

- 1) Hiervan wordt 30% en de BTW verschoven naar de transactiebelasting.
- 2) Voor correctie van ca. € 17 miljard minder rondpompen van geld als gevolg van invoeren nieuw belastingstelsel (zie ook PEMBA 1998).
- 3) Goederen en diensten die organisaties bij elkaar afnemen, bedrag is in alle landen van Europa ca. 100% BNP.
- 4) Keuze is of we over rente en dividend etc. waaronder die van de pensioenfondsen ook de transactiebelasting heffen.
- 5) Keuze is of we over lonen en uitkeringen transactiebelasting heffen (bij 200% BNP niet, bij 300% BNP wel).
- 6) Keuze is of we bij overdracht van woningen etc. transactiebelasting heffen (bij scenario 200% BNP niet, bij scenario 300% BNP wel).
- 7) De hier getoonde heffingsgrondslag is excl. transactiebedrag geld voor speculatieve doelen gebruiken (misbruiken) (ca. 20 x BNP).
Verwachting is dat speculatieve transactiebedrag bij dit nieuwe belastingstelsel bijna helemaal op houdt te bestaan.

Op dit moment wordt geld voor ongeveer 90% van het totale transactiebedrag in de wereld voor speculatieve doelen gebruikt / misbruikt. Dit speculatieve gebruik / misbruik van geld is één van de belangrijkste oorzaken waarom er periodiek financiële crisissen voordoen. Volgens onder andere de christelijke leer is het de bedoeling dat we geldwisselaars de 'kerk' uit 'zetten'. Door invoeren van de moderne variant op de tiendpenning kunnen we dit op een effectieve manier doen en zal het speculatieve gebruik / misbruik van geld binnen het gebied waar deze belasting wordt toegepast bijna volledig ophouden te bestaan. En geld bijna alleen nog maar worden gebruikt voor transacties die nodig zijn voor ondersteuning van de reële economie. Vermoedelijk is het invoeren van een transactiebelasting met een tarief van 2% voor financiële transacties al voldoende om het speculatieve gebruik / misbruik van geld bijna volledig af te schaffen. Elf landen in Europa zijn al begonnen met het toepassen van een transactiebelasting met nu nog een veel te laag tarief⁸⁹.

⁸⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Robin_Hood_tax

Bijlage 4 Geldscheppingswinst voor de hele wereld

Door de Tweede Kamer is aan de regering het verzoek gedaan om de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) opdracht te geven om advies uit te brengen over de werking van het geldstelsel en mogelijke vormen van geldscheppingswinst (zie hoofdstuk 1). Voor dit rapport wordt er vanuitgegaan dat deze opdracht wordt beperkt tot het gebied waar de politiek in ons land direct invloed op heeft. Vandaar dat in de hoofdtekst van dit rapport uitsluitend de effecten voor Nederland zijn beschreven. In deze bijlage wordt een voorbeeld gegeven wat de omvang van de geldscheppingswinst voor Europa en de hele wereld kan zijn als het in dit document beschreven plan overal wordt toegepast.

Europa gedraagt zich al een lange tijd als de laffe leeuw⁹⁰ uit het boek Wizard of Oz. In Europa zeggen we graag dat we een democratie hebben, maar in werkelijkheid lijkt het er heel sterk op dat de politiek structureel bijna alleen maar doet wat banken willen. Dit is vermoedelijk de reden waarom sinds 2008 maar halfslachtige maatregelen zijn doorgevoerd en er naar toegewerkt wordt dat het zo snel mogelijk weer 'business as usual' wordt.

Het valt op dat kort na het invoeren van de 'Bail-in' wetgeving in januari 2016 (hierdoor mogen banken tegoeden van klanten confisqueren om zich zelf ten kosten van hun klanten te redden) zomaar ineens berichten in de media staan dat Italiaanse banken en de Deutsche bank op het punt staan om te vallen⁹¹. In zekere zin kan het omvallen van de Deutsche bank het aller beste zijn wat de mensheid maar kan overkomen. Als de Deutsche Bank omvalt is het probleem direct in het hart van Europa en hiermee ook de rest van de hele wereld zo groot dat de politiek gedwongen wordt om het probleem nu echt serieus aan te pakken. Indien de politiek kiest om de Bail-in wetgeving toe te passen (doet wat banken willen) om het probleem van het omvallen van de Deutsche bank etc. op te lossen hebben we een grote kans op een 'Franse' revolutie. Beter alternatief is het plan wat in dit rapport beschreven staat toe te passen.

Als het plan wat in dit rapport wordt beschreven wordt toegepast kan in korte tijd € 9,8⁹² biljoen publieke schuld van de Eurozone en \$ 60 biljoen publieke schuld over de hele wereld⁹³ worden opgelost. Niet alleen in Nederland maar ook in de rest van de wereld bestaat de publieke schuld voor het grootste deel uit 'odious debt' (teveel betaalde rente, kosten van eindeloos zinloze oorlogen voeren, corruptie etc.) en is het te rechtvaardigen dat dit met toepassen van een slimme administratieve truc wordt opgelost.

De laatste tijd horen we steeds meer negatieve berichten over de werking van de Euro en dat het maar beter is dat we de Euro opheffen (zie onder andere Stiglitz) en opnieuw nationale valuta invoeren. Het opnieuw invoeren van nationale valuta en hiermee mogelijk maken om valutakoersen aan te passen is niet de oplossing van de problemen die we in de Eurozone hebben. Om een simpel voorbeeld te noemen de Grieken zijn niet zoveel minder productief dan in Nederland en Duitsland, dat ondanks dat ze ruim anderhalf keer meer uren per jaar als in Nederland en Duitsland werken, dat de Grieken hun salaris of wisselkoers fors moeten verlagen om evenwicht op hun handelsbalans te krijgen. Zelfs een kind snapt dat met export van knoflook het niet mogelijk is om hier auto's mee te importeren en evenwicht op de handelsbalans te hebben. Wat in dit geval nodig is een structuur aanpassing van minder dan 10% van de economie en of verdergaande stappen zetten om van Europa een federale staat te maken. Beide punten zijn nu politiek lastig te realiseren. Het grote publiek wil (in de huidige situatie) niet dat Europa een federale staat wordt en de politiek wil alleen maar economisch laissez faire beleid voeren. En niet net als in Japan, Singapore, Zuid-Korea, China etc. een duidelijk economisch structuurbeleid voeren.

Groot voordeel van de pijn wat we nu bij gebruik van de Euro ervaren is dat dit er toe bij kan dragen dat de deelnemende landen er samen voor kiezen (hiertoe gedwongen worden) om het nieuwe financiële systeem toe te passen wat in dit rapport beschreven staat. Groot voordeel van de omvang van de Euro is dat als de Eurozone het nieuwe systeem invoert er een grote kans is dat de rest van de wereld dit idee over neemt. Verschillende landen in Europa denken nog steeds dat ze op wereld niveau nog iets voorstellen. In werkelijkheid stelt ieder land afzonderlijk in Europa op wereldniveau bijna niks meer voor en kan men de gewenste verandering voor de hele wereld niet bewerkstelligen.

---

⁹⁰ <https://decorrespondent.nl/4692/Europa-is-een-laffe-leeuw-die-het-geloof-in-de-eigen-kracht-moet-hervinden/599824702884-264f8397>

⁹¹ <https://slimbeleggen.com/trends/deutsche-bank-kan-ieder-moment-omvallen-heel-europa-meesleuren/>

⁹² <http://www.debtclocks.eu/public-debt-and-budget-deficit-of-the-eurozone.html>

⁹³ http://www.economist.com/content/global_debt_clock

Met uitvoeren van het hiervoor liggende plan heeft Europa dé kans om de 'web of debt' waar we nu in zitten van zich af te schudden en haar trots te hervinden en vervolgens de Europese (christelijke) waarden over de hele wereld uit te dragen:

- Wij zullen niet moorden (eindeloos oorlog blijven voeren om olie etc.)
- Wij zullen niet stelen (alleen minimaal noodzakelijke rente rekenen)
- Geldwisselaars zoveel mogelijk de 'kerk' uit zetten (toepassen plan Burgerbank)
- Belastingstelsel Tiendpenning toepassen (zie bijlage 3)
- Wij hebben onze naasten lief als onszelf (armoede over de hele wereld afschaffen)

Na de Tweede Wereld oorlog heeft het Westen op hele grote schaal woningen en infrastructuur gebouwd om hier de economie mee te bevorderen en ook duidelijk een economisch structuurbeleid gevoerd. Dit recept is ook in Singapore toegepast. Door China wordt ook een economisch structuurbeleid gevoerd en nu op hele grote schaal complete steden uit de grond gestampt. In Japan en Zuid-Korea lag de focus meer op economisch structuurbeleid dan stedenbouw.

Met het plan voor een nieuw financieel systeem wat in dit rapport wordt besproken is het mogelijk om in hele korte tijd zonder vorming van schuld zoveel duurzame / groene steden te bouwen als wat nodig is om alle mensen over de hele wereld een goede levensstandaard te kunnen geven.

Het idee voor dit plan is beschreven in het boek 'Operation survival earth' uit 1969. De Engelse titel van dit oorspronkelijk in het Nederland geschreven boek doet het meeste recht aan het idee wat in dit boek staat. De Nederlandse titel is 'Buitenaardse beschaving'⁹⁴. De auteur van dit rapport is zich er van bewust dat het noemen van dit boek een afbreukrisico met zich mee brengt, dat het gremium waar dit rapport voor is bedoeld, het geheel niet meer serieus kan nemen. Het gaat hier niet om de vraag of we wel of niet geloven dat er buitenaardse beschavingen bestaan. In dit boek wordt de lezer op een leuke manier een spiegel voorgehouden dat de beschavingen van de verschillende bevolkingsgroepen op aarde, waaronder ook de westerse beschaving, eigenlijk nog steeds maar van een bedenkelijk niveau zijn. En dat met de huidige stand van de techniek geen armoede in de wereld meer hoeft te zijn.

Het Venus project⁹⁵ wat door Jacques Fresco omstreeks 1970 is ontwikkeld, is een systeem zonder geld wat misschien ooit als de beschaving vergenoeg ontwikkeld is zoals bij Star Trek⁹⁶ zou kunnen werken. Door de promotiecampagne die organisatie Zeitgeist⁹⁷ voor het Venus project heeft gehouden zijn over de hele wereld groepjes mensen bij elkaar gekomen om dit idee te bespreken. Omdat de afstand tussen het Venus project en de wereld waar we nu in leven te groot is verwaterde de interesse voor dit idee snel en kwamen mensen niet in de benen om de nieuwe wereld mogelijk te maken.

Plan Operation survival earth is een praktisch haalbare variant hierop. En het plan wat in dit rapport staat kunnen we zien als een financieel technische uitwerking hiervan waar we met gebruik van geld de Resource Based Economy (RBE) zo dicht mogelijk mee kunnen benaderen en het wel mogelijk is om in hele korte tijd het armoede probleem over de hele wereld een museumstuk te maken.

Wat we nodig hebben is al in 1980 door Commissie-Brandt⁹⁸ in haar rapport 'Noord-Zuid: een overlevingsprogramma voor de wereld' beschreven. Dit rapport is mede opgesteld door J. Tinbergen, de Nederlandse Nobelprijs winnaar voor de economie. In dit rapport wordt de dringende noodzaak beklemtoond van een internationaal gecoördineerd beleid om de verhoudingen tussen rijke en arme landen te veranderen. En een wereldwerkgelegenheidsprogramma te starten dat wordt ondersteund door een positief herstructureringsbeleid in de rijke landen. Hierbij wordt uitgegaan van invoeren van een financieel en economisch systeem wat een mengeling van marktwerking en overheidssturing is.

Dit sluit aan op het idee voor de vorming van een kosmisch universele economie zoals dit in het boek 'Operation survival earth' in 1969 is beschreven. Bij dit systeem neemt de overheid of de Burgerbank het initiatief om er voor te zorgen dat een hoofdraamwerk wordt gebouwd waarbinnen de rest van de economie (wat voornamelijk uit MKB bedrijven bestaat) optimaal kan functioneren.

---

⁹⁴ <http://frontierworld.nl/stefan-denaerde.html/>

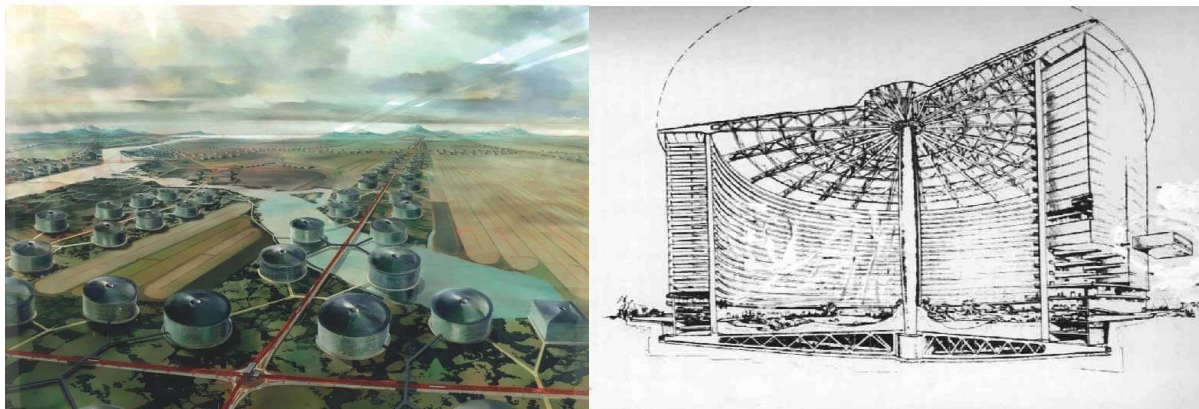
⁹⁵ <https://www.thevenusproject.com/en/>

⁹⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=ip3OhC3NoMk>

⁹⁷ <https://www.zeitgeistbeweging.nl/media/videos>

⁹⁸ <http://repub.eur.nl/pub/15524/>

In de twee foto's hieronder wordt de kern van het te bouwen hoofdtraamwerk weergegeven. Het gaat hierbij niet om de vraag of we dit ontwerp nu wel of niet mooi vinden en of we steden wel of niet letterlijk zo moeten gaan bouwen. In deze foto's zijn wel een paar belangrijke punten duidelijk te zien die we nodig hebben om efficiënte duurzame steden te bouwen en een snelle ontwikkeling mogelijk te maken.

De essentie van de te bouwen groene / duurzame steden is:

- Steden worden opgebouwd uit een netwerk van zoveel mogelijk zelfvoorzienende woonwijken
- Elke woonwijk met 10.000 inwoners produceert haar eigen energie⁹⁹ en zuivert haar eigen water
- Eten en andere goederen en diensten worden zo dicht mogelijk bij de consument gemaakt
- De behoefte aan vervoer en auto's wordt tot een minimum beperkt
- De woonwijken hebben hun eigen scholen, gezondheidscentrum, kantoor en winkelruimte en overige werkruimte voor kleine productie, sportfaciliteiten, restaurants en zwembad etc.

Met de nieuwe manier van stedenbouw kan de behoefte aan vervoer ongeveer driekwart worden verminderd en is er minder dan 10% van de auto's nodig van wat we nu in Nederland hebben.

Op internet staan verschillende mooie video over het Venusproject waarin een voorbeeld wordt geven dat met gebruik van nieuwe technieken het mogelijk is om heel snel nieuwe steden te bouwen. Omdat deze video te futuristisch uit zien wordt voor dit rapport van een bestaand praktijkvoorbeeld uit gegaan waar naar Nederlandse begrippen ongekend snel complete steden mee uit de grond gestampt kunnen worden. Voorbeeld hiervan zien we in deze video van de Broad Group¹⁰⁰. Hierin zien we dat een gebouw van 57 verdiepingen en 180.000 m² in 19 dagen gebouwd wordt.

Op basis van aanvullende gegevens die door de Broad Group¹⁰¹ in China zijn verstrekt, kunnen we zien dat het bouwen van het hierboven beschreven gebouw van 620.000 m² inclusief het dak en exclusief grond (speculatieve bubbel) ongeveer 600 miljoen dollar kost. En dat met de bouwmethode wat dit bedrijf toepast letterlijk aan de lopende band iedere twee maanden - in plaats van jaren wat we nu gewend zijn - een woonwijk voor 10.000 inwoners met bijbehorende (publieke) voorzieningen uit de grond gestampt kan worden.

Door steden op te bouwen uit zoveel mogelijk zelfvoorzienende woonwijken is het mogelijk om een 'big bang' benadering toe te passen. Bij een big bang benadering zetten we niet één bedrijf maar een hele groep bedrijven tegelijk op en wordt men bij elkaar klant. Hiermee lossen we de paradox van 'de reden waarom wij werkloos en arm zijn, is dat wij werkloos en arm zijn' op. Als je één bedrijf opzet in een omgeving waar de rest van de mensen niks hebben kan dit bedrijf ook niks verkopen en blijven bestaan. Met deze manier van werken geven we invulling aan het Ubuntu principe van 'ik ben, omdat wij zijn'¹⁰². Hiermee kunnen we ook op een efficiënte manier de benodigde effectieve koopkrachtige vraag organiseren, wat sinds omstreeks 1980 (zie pagina 19) de belangrijkste knelpunt in de economie is. En de assimilatiecapaciteit van nieuw c.q. extra geld vergroten. Met andere woorden betekent dit dat met toepassen van gecoördineerd beleid mogelijk is om de geldscheppingswinst te vergroten.

⁹⁹ <http://www.oxfordpv.com/Technology> en <http://www.bloomberg.com/news/videos/b/8bfd92b4-b230-4ecb-b151-639dfe52fba8>

¹⁰⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=acLSbNxUP3s>

¹⁰¹ <http://www.broad.org/enbroadcom/>

¹⁰² <http://www.ubuntu-nl.nl/wat-is-ubuntu>

Volgens de theorieboeken die op verschillende universiteiten worden onderwezen is het in praktijk te moeilijk om de 'big bang' benadering toe te passen. Echter er staat nergens dat het verboden is om de huidige te grote en complexe werkelijkheid te splitsen in overzichtelijke behapbare eenheden met een menselijke maat. En de 'onzichtbare hand' van Adam Smith een handje te helpen zijn/haar werk te doen. Hierdoor is de big bang benadering wel mogelijk en een veel effectiever middel dan 'globalisering', om werkloosheid en armoede op lokaal niveau op te lossen. Bij globalisering moet je met een 'ratrace naar de bodem' goederen en diensten voor de laagste prijs op de wereld markt zien te verkopen. Om hier inkomen mee te genereren waar je de lokale economie mee op gang brengt. Dit is een omweg wat primair de belangen van multinationals dient en niet de belangen van de lokale bevolking.

Lokale gemeenschappen zelfvoorzienend maken staat haaks op het beleid wat na WWII is gevoerd. In de afgelopen 60 jaar hebben we constant aan schaalvergroting gedaan. En alles steeds verder buiten de beïnvloedbare sfeer van gewone mensen gebracht. En de wereld steeds meer in een afhankelijke positie ten opzichte van een kleine groep multinationals gebracht.

Op het eerste gezicht is voor het bedrag aan geldscheppingswinst wat we zonder vorming van schuld voor de hele wereld kunnen realiseren, als we het hiervoor liggende plan uitvoeren, een onwaarschijnlijk hoge economische groei nodig. Dit valt reuze mee. De economische groei die we nodig hebben om alle 10 miljard mensen in het jaar 2060 gemiddeld de zelfde levensstandaard te kunnen geven als wat we nu in Nederland hebben, is gemiddeld 3,5% per jaar. De groei van de wereldeconomie was begin deze eeuw meer dan 4% per jaar.

Reële behoefte, kennis, grond, grondstoffen, energie, geld en de fabrieken etc. hebben we al om het hiervoor liggende plan uit te kunnen voeren. Het enige wat we nog nodig hebben is politici met visie en de wil om dit ook daadwerkelijk uit te voeren.

Door de Club van Rome¹⁰³ is in 1972 een rapport gemaakt over 'Grenzen aan de groei'. Dit onderzoek is heel interessant en nuttig. De auteur van dit rapport zou graag zien dat hier net als bij het Torus project¹⁰⁴ van Nasa en het idee wat in deze video over project earth¹⁰⁵ mooi wordt weergegeven, een vervolgstudie op wordt gemaakt en wordt bekeken wat er nodig is om met 10 miljard mensen meer dan duizend jaar in vrede en voorspoed te kunnen leven.

Ben jij klaar voor een nieuwe samenleving?

---

¹⁰³ https://nl.wikipedia.org/wiki/De_grenzen_aan_de_groei

¹⁰⁴ http://www.huffingtonpost.com/2011/08/22/torus-space-colony-nasa-1970s-video_n_933631.html

¹⁰⁵ https://www.youtube.com/watch?v=XDhSqCsD_x8